

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**TÜRK VE IRAK MEDENİ HUKUKUNDA EVLİLİK
(HANEFİ MEZHEBİNE GÖRE KARŞILAŞTIRMALI
BİR ÇALIŞMA)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KANAAN MAHDI YAQOOB

GAZİANTEP
ŞUBAT 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**TÜRK VE IRAK MEDENİ HUKUKUNDA EVLİLİK
(HANEFİ MEZHEBİNE GÖRE
KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KANAAN MAHDI YAQOOB

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Recep TUZCU

GAZİANTEP
ŞUBAT 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**TÜRK VE IRAK MEDENİ HUKUKUNDA EVLİLİK
(HANEFİ MEZHEBİNE GÖRE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA)**

KANAAN MAHDI YAQOOB

Tez Savunma Tarihi: 06.02.2015
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof.Dr.Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mesut ERDAL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Recep TUZCU
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Mesut ERDAL
Prof.Dr. Dureyd ABDULKADİR
Yrd.Doç.Dr.Recep TUZCU

11-3-2015

ÖZET

TÜRK VE IRAK MEDENİ HUKUKUNDA EVLİLİK (HANEFİ MEZHEBİNE GÖRE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA)

Yaqoob Kanaan Mahdi
Yüksek Lisans Tezi Temel İslam Bilimleri ABD
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Recep Tuzcu
Şubat 2015, 74 Sayfa

Bu çalışma, Türk Medeni Kanunu ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evliliği Hanefi Mezhebiyle karşılaştırılmalı olarak ele alıp incelemektedir. Çalışmanın gayesi her iki kanunda bulunan evlilik hükümlerinin İslam hukuku hükümleriyle ne kadar bağdaştığı ve çeliştiğini ortaya koymaktır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Medeni evliliğin ortaya çıkışı ve Türk Medeni Kanunu ile Irak Ahvali Şahsiye Kanunundaki yasal gelişimi, Medeni evliliğin makâsıdı ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununun evlilikteki gayesini içermektedir. İkinci bölüm de evliliğin mukaddimleri, gereksinimleri, Türk Medeni Kanunu ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evlilik akdinin rükün ve şartları açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm ise, Türk Medeni Kanunu ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evlilik engelleri, evlilikte velayet, evliliğin geçerli sayılabilmesi için aranan şartlardan şahitlik ve evlilik akdinin sonuçlarından birisi olması itibarıyla mehir gibi, evlilik akdinin yasal sonuçlarının ortaya çıkması için lazım olan ancak akdin kendisine herhangi bir etkisi olmayan şartlar, evlilik ve aile ile alakalı iki önemli mesele olan çok evlilik ve evlatlık edinme konularını içermektedir. Bu çalışma sayesinde Türk Medeni Kanununun, özellikle Hanefi Mezhebine olmak üzere birçok meselede İslam hukuku hükümlerine ters düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bunlardan en önemlileri: evlilik akdinde siğa'ya değinilmemesi; evlilik akdinde her iki şahidin kadın olmasına veya Müslüman kadının evlilik akdine Müslüman olmayan iki şahidin şahitlik etmesine izin verilmesi; bir erkeğin süt kız kardeşiyle evlenmesine izin verilmesi; çok evliliğin yasaklanması; Müslüman bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenmesine izin verilmesi; Müslüman bir erkeğin hiçbir semavi dine inanmayan bir kadınla evlenmesine izin verilmesi; evlilik akdinde mehrin şart koşulmaması; evlatlık edinmenin evlilik engellerinden kabul edilmesi; boşanmış kadının bekleme süresinin üç yüz gün olarak belirlenmesidir. Bununla beraber Irak Ahvali Şahsiye Kanununun İslam hukuku hükümleriyle böyle bir çelişki içerisinde olmadığı; kanun maddelerinin çoğunluğunun Hanefi Mezhebi görüşleri doğrultusunda İslam hukuku hükümleriyle bağdaştığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Türk Medeni Kanunu, Irak Ahvali Şahsiye Kanunu, Hanefi Mezhebi

ABSTRACT

MARRIAGE IN THE TURKISH CIVIL LAW AND IRAQI PERSONAL (STATUS LAW A COMPARATIVE STUDY ACCORDING TO THE HANAFI SCHOOL)

Yaqoob Kanaan Mahdi

Master of Art Thesis, The Department of Basic Islamic Sciense

Supervisor: Yrd. Doc.Dr. Recep Tuzcu

February 2015 , 74 pages

This study investigates in the comparison between marriage in the Turkish Civil law and the Iraqi Personal Status Law according to the Hanafi school in order to show the extent of a conflict and agree the marriage with both of them with Islamic sharia law. This study consists of three chapters, the first includes two sections, one of them on the emergence of civil marriage, and the legislative evolution of the Turkish Civil Law and the Iraqi Personal Status Law. The second section about the purposes of civil marriage and the purposes of marriage in the Iraqi Personal Status Law. The second chapter contains a speech about marriage introductions and related items in the first part of it, and the statement of rules and conditions of the marriage contract in the second part of it, while the third chapter involved three sections, The first deals with the taboos to marry in the Turkish and Iraqi laws, while the second deals with the conditions that have no impact on the marriage contract, but necessary to legitimize the marriage contract. The third part contains the talk about polygamy and adoptions are two issues which are linked to marriage and the family. Through this study show that the Turkish Civil Law, according to the Hanafi doctrine inconsistent with the provisions of Islamic Sharia law in several issues the most important is negligence of formula marriage contract, allowed to be witnesses to the marriage of two women or non-Muslims at the marriage of a Muslim, allow the brother to marry his sister from breast feeding, a ban on polygamy, allow Muslim girl to marry a non-Muslim, allow a Muslim man to marry a woman of no heavenly religion, In addition to the dowry is not required in the marriage contract, consider adoption prevents the marriage. Finally, make several absolute three hundred days. While we did not find a conflict with the provisions of Islamic Sharia law in the Iraqi Personal Status Law. Hence most of the articles came compatible with Islamic sharia law according to the Hanafi school.

Key Words: Marriage, The Turkish Civil Law, Iraqi Personal Status Law, the Hanafi School

ÖNSÖZ

Evlilikten söz etmek, toplumların esas çekirdeğini oluşturan pek çok ilişki, kavram ve tecrübelerin meydana getirdiği düğümlemiş bir ağdan bahsetmek demektir ki bu ağ; aynı zamanda, değerlerin toplamını ve dini, inancı ne olursa olsun, ferdin içinde yetiştirdiği ve büyüdüğü çevresini oluşturan bir ağıdır. Evlilik, mutlak surette insan hayatında en önemli olaydır. Ayrıca o, toplumun emniyet ve selametini etkileyen birçok meselenin kaynağıdır. Evlilik, hem kadın hem de erkek için eşit bir şekilde hayatın merkezidir ki o, sosyal hayatın esasıdır ve toplumun ilk çekirdek hücresini oluşturur. Ayrıca o, her insanlık hasletinin ilk ilham kaynağıdır.

Bundan dolayı insanoğlu; evliliği kutsal bir olay olarak kabul etmiş, tüm dinler evliliğin tanzimi ile ilgilenmiş ve onun şartlarını belirlemiştir. Bu kanunlar okunup araştırıldığında İslam dinin öngördüğü evlilik ile Medeni evlilik arasındaki farklılıklar, kafamızda pek çok soru işaretinin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu farklılıklar, çeşitli bilgi alanlarında ve özellikle de dini alanlarda birçok kimseyi etkilemektedir. Öyle ki, Medeni evlilik kanunlarının İslam Hukuku talimatıyla çelişkisi büyük bir dereceye varmış durumdadır. Bundan dolayı, evlilik konusunda Allah Teâlâ'nın gönderdiği hukuka aykırı Medeni Kanununda mevcut olan önemli noktalar üzerinde durmamız gerekir. Bu sebeplerden dolayı "Türk ve Irak Medeni Kanunlarında Evlilik" başlığını taşıyan bu tez, şer'î evlilik ile Medeni evlilik arasındaki en önemli farkları Hanefi Mezhebine göre karşılaştırmalı olarak ele almak amacındadır. Bu araştırma; etrafında, İslam ilim adamlarının kendi aralarında büyük fikhî tartışmalar yaptığı Medeni evliliğin şer'î hükmünü beyan etmeyi hedeflemektedir. Araştırmada karşılaştırmalı yöntem kullanılmıştır. Medeni evliliğin tarifi, nasıl oluştuğu ve önemli maksatları belirtilmiş, nişanlılığın şartları, erkânı ve sonuçları; Hanefi Mezhebi esas alınarak Irak Medeni Kanunu ile birlikte karşılaştırması yapılmıştır.

Bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan girişte konunun sınırları, hedefleri ve takip edilecek yol, kaynaklar ve bazı terimler zikredilecektir. Ayrıca Medeni evliliğin menşei, Türk Medeni Kanunun teşriî gelişimi, Irak Medeni Kanunu, Medeni evliliğin ne derece meşrû' olduğu, ayrıca Medeni evliliğin maksatları ve Irak Medeni Kanunundaki evlilik konuları yer almaktadır. İkinci bölümde de; nişanlılık ve Türk ve Irak Medeni Kanununda evlilik akdinin rükün ve şartları bulunmaktadır. Son olarak üçüncü bölümde ise; kendileri ile evlenilmesi yasak olan kadınlar, velâyet, şehâdet, mehir, birden fazla kadınla evlilik ve evlat edinmek konuları yer almaktadır.

Bu tezime rehberlik eden ve olgunlaşmasında okuyarak tashihlerde yardımını esirgemeyen başta danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Recep TUZCU'ya, Prof. Dr. Mesut ERDAL'a ve Prof. Dr. Dureyd ABDULKADER beye ayrıca tercüme tashih konusunda çaba ve gayretlerinden dolayı İsmail YILMAZ bey ve emeği geçen diğer arkadaşlarıma teşekkürlerimi arz ederim.

Kanaan Mahdi Yaqoob
Gaziantep- 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
ABSTRACT	5
ÖNSÖZ	6
KISALTMALAR.....	i
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Giriş	1
1.1.1.Tezin Konusu.....	3
1.1.2.Tezin Hedefleri	3
1.1.3.Araştırmanın Yöntemi	5
1.1.4.Araştırma Kaynakları.....	5
1.2.Terim Olarak Evlilik.....	5
1.2.1.Medeni Evlilik	6
1.2.2.Medeni (Şahsî) Haller.....	7
1.2.3.Medeni Kanunun ve Şahsî Haller Kanunun Gelişmesi ve Amaçları.....	7
1.2.4. Medeni Kanunu ve Şahsî Haller Kanununun Gelişmesi	7
1.2.5. 2001 yılı Türk Medeni Kanunu Kabulü.....	12
1.2.6. Irak Şahsî Haller Kanununun teşriî gelişimi.....	12
1.3. Medeni Kanunun ve Irak Şahsî Haller Kanunun Gayesi.....	14
1.3.1. Medeni Kanunda Evliliğin Gayeleri.....	14
1.3.2. Irak Şahsî Haller Kanununda Evliliğin Amaçları	22
İKİNCİ BÖLÜM	27
NİŞANLANMA VE EVLİLİK AKDİNİN RÜKÜNLERİ VE ŞARTLARI	27
2. Nişanlanma ve Evlilik Akdinin Rükünleri ve Şartları.....	27
2.1.Evlilikten Önce Yapılması Gereken Hususlar	27
2.1.1.Nişanlanmadaki hikmet	27
2.1.2. Nişanın Şartları, Uygulanması ve Etkileri	28
2.1.3. Türk Medeni Kanunu ve Irak Medeni haller Kanununda nişanın sonuçları	29
2.1.4.TMK’da ve IMK’da nişandan dönmenin sonuçları	30
2.1.5. Sağlık Kontrolü.....	32
2.2. Türk Medeni Kanununda evliliğin şartları	34
2.2.1. Pozitif Şartlar	34
2.2.2.Şeklî şartlar	35
2.2.3.Medeni kanunda rızanın göstergesi olan kabulün sığası	37

2.3. Irak Medeni haller Kanununda evlilik akdinin şartları ve rükünleri.	38
2.3.1. Evlilik akdinin rükünleri	38
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
EVLİLİK ENGELLERİ, VELAYET, ŞAHİTLİK, MEHİR, ÇOK EVLİLİK VE EVLATLIK EDİNME	45
3.1. Evlilik Engelleri	45
3.1.1. Türk Medeni Kanununda evlilik engelleri	45
3.1.2. Irak Ahvâl-İ Şahsiye Kanununa Göre Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar ...	49
3.2. Velayet, Şahitlik ve Mehir	52
3.2.1. Velayet	52
3.2.2. Şahitlik (Tanıklık)	54
3.2.3. Mehir	56
3.3. Çok Evlilik ve Evlatlık Edinme	58
3.3.1. Çok Evlilik	58
3.3.2. Evlatlık Edinme	60
SONUÇ	63
KAYNAKLAR	67
ÖZGEÇMİŞ	74
VIATE	74

KISALTMALAR

a.s	: Aleyhis selam
byy	: baskı yeri yok.
c.	: Cilt
I.M.K.	: Irak Medeni Kanunu.
m.	: Miladi.
md.	: Madde
r.a.	: radiyallhu anhu.
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası.
s.a.v.	: sallahu aleyhi vesellem.
Tah.	: Tahkik
T.D.K.Y	: Türk Dil Kurumu Yayınları.
T.M.K.	: Türk Medeni Kanunu
Ts	: tarihsiz.
v.d.	: ve diğerleri/ve devamı
v.	: Vefatı

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1.Giriş

Evlilik, insan hayatında en önemli ve en muazzam olaydır. O, insan hayatını ve tabiatını tamamlayan bir parçadır. Evlilik, beşerî hayatın başladığı günden beri insanın yapageldiği iştir; asırlar boyunca tüm kavimler, milletler ve yerlerin hepsinde bulunmaktadır.

Bu sebeple bütün Semâvî Hukuklar, özellikle İslam Hukuku, insanların üzerinden zorluğu kaldırmak, zararı defetmek, kulların maslahatlarını gerçekleştirmek, insanlar için temiz olan şeyleri helal, pis olan şeyleri de haram kılmak, ayrıca insanların hâlihazırda ve gelecekte; yaptıklarında ve yapacaklarında durumlarını ıslah etmek için gelmiştir. Her şer’î hükmün ardında, ister muâmelât olsun ister ferdî insanî ve toplum davranışı olsun, maksat ve gayeler vardır. Eğer fiil, maksad ve gayeden yoksun ise o zaman fiil abes olur. Oysa Allah Teâlâ abes işten münezzehtir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Sizi boş yere yarattığımızı ve sizin huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?”*¹ İnsan, eğer dininin iyi, doğru ve sağlam olduğuna inanıyorsa, onu uygulamak ve onunla amel etmek için gayret sarfetmesi gerekir.

Bu şer’î hükümlerden biri, Allah Teâlâ’nın, kulları hakkındaki sünneti ve ayetlerinden bir ayet olan evliliğdir. İnsan Allah’ın yeryüzünde ki yöneticisi kılınması sebebiyle, ıslah etmesi ve vahyi hukuku ayakta tutması için yaratılmıştır. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Hani Rabbin, Meleklerle: “Muhakkak ben, yeryüzünde bir halife (yönetici) var edeceğim” demişti.”*² İnsan nevinin devamlılığını üstlenen hem erkek hem de kadında varlıklarının devamı için tabîî güdüler ve fitrî arzular yaratmıştır. Bunu da ancak sosyal yapının hücresi ve insanlık toplumunun oluşumunun çekirdeği itibarıyla ailenin inşasını (nikahı) evliliği emretmiştir. Kur’an-ı Kerimde ve Hadis-i Şeriflerde birçok nass, yani hüküm ortaya koymuştur. Allah Teâlâ’nın şu sözü bu nasslardan biridir: *“Kendileri ile huzur bulasınız diye size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet var*

¹ Mü’minun Suresi 23/115

² Bakara Suresi: 2/30.

etmesi de O'nun (varlığının ve rahmetinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”³ Hz. Peygamber de (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur: “Sizden güç yetiren evlensin...”⁴ Yine Hz. Peygamber'in (s.a.s) şu sözü de bu babtandır: “Kadınlar erkeklerin yarısıdır.”⁵ Yani erkek ve kadın, bir şeyin iki yarısıdır.

Kendisinden ülfet, muhabbet ve yardımlaşmanın kaynaklandığı bu ortak muâşeret, dayanışma ve bir araya gelme insanlık toplumunun bedeninde nüve olacak çekirdiği aileyi oluşturmaktadır. Erkek ve kadın arasındaki karşılıklı fitrî ihtiyaç, ikisini birbirine bağlanmayı gerekli kılmıştır. Bu bağlanma, insanın kendi nesline bakmayı aslî görev sayan sevgi, rahmet ve şefkat üzerine bina edilmiştir. Kadın; tabiatı icabı hassasiyet, şefkât ve kalpteki derin sevgi açısından erkekte daha üstün yaratılmış olması itibariyle annelik yapıp çocuk büyötmeye daha uygundur. Erkek ise daha çok onları koruyan ve zorluklara cesaretle karşı koyandır. Erkeğin maişeti ancak kadınla tamamlanır. Kadının maişeti de ancak erkekle tamamlanır. Burada maişetle kastedilen, hayatın en alt sınırındır. Kesinlikle anlaşılıyor ki, kadın erkeksiz, erkek de kadınsız olamaz.

Allah Teâlâ bunun için bize, kadın ve erkeklerin birbirleriyle muâmeleleri esnasında hakikatte bu birliğı korumamızı emrediyor. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.”⁶

Bu nasslar; hayatın bu tarafını, yani evliliğe bakan tarafını tanzim etmek için gelmiştir. Ki bu, İslam'ın nazarında zaruretlerden ve beş küllî esaslardan biridir. Beş küllî esas ise şunlardır: Din, can (nefis), nesil, mal ve akıldır. Göröldüğü gibi nesli korumak, küllî esaslardan biridir, bu da ancak şer'î evlilik yoluyla gerçekleşir.

Bütün bunlardan şu sonuca varıyoruz: Evlilik, Allah Teâlâ'dan bir nimettir. Zira Allah Teâlâ; birbiriyle evlensinler, aralarında sevgi, rahmet, yardımlaşma, neslin devamı, helal yolla nefsi ve bedenî faydalanma ve insanî olgunluk ikmâli gerçekleşsin diye erkeğı kadın için kadını da erkek için yaratmıştır. Evlilik, bunlar için en doğru ve en iyi vesiledir.

Allah Teâlâ'nın diğér nimetlerinden biri de, erkek ve kadının birbirleriyle evlenmesi sonucunda insanların çoğalmasındır. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmuştur: “Hatırlayın ki

³ Rûm Suresi 30/21.

⁴ Buhârî, Muhammed bin İsmail el-Cu'fî, (1987). *Sahihu'l-Buhârî*, 3.Baskı, Tahkik: Mustafa Dîb el-Buğâ, Beyrut, Mektebetu İbni Kesîr, el-Yemame, Hadis no: 1806, c.II, s.673.

⁵ Heytemî, Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer, (1406). *el-İfsâh el-Ehâdisi'n-nikâh*, Tah. Mahmud Şekur Emîr el-Meydanî, Daru Ammar, Amman, c. I, s.29.

⁶ Nisâ Suresi 4/1.

*bir zamanlar azdınız, (Allah Teâlâ) sizi çoğalttı”*⁷Bunun için Allah Teâlâ’ya şükretmeliyiz, O’na karşı nankörlük etmemeliyiz. Allah Teâlâ’nın, insanlar az iken onları çoğaltmasını büyük ve muazzam bir nimet olarak kabul etmiş olması, insanların Allah Teâlâ’ya ve elçisine itaat etmelerini gerekli kılmaktadır.

Allah Teâlâ’nın; biz erkek ve kadın topluluklarını tek nefisten var etmesi, birbirimize karşı bu meyli, ayrıca kalplerimizde muhabbeti ve rahmeti yaratması sebebiyle bize bundan daha fazlasını emretti. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Kendileri ile huzur bulasınız diye size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve rahmetinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”*⁸

1.1.1.Tezin Konusu

Konu seçiminde Türkiye’de ki ve Irak’taki yaşayan halkın büyük bir bölümü amelde Hanefi Mezhebini tatbik etmelerine karşılık farklı Medeni Kanunlara sahip olmaları etkili olmuştur.

Bu sebeble tezimizin sınırı ve konusunu; *“Türk ve Irak Medeni Hukukunda Evlilik – Hanefi Mezhebine göre karşılaştırmalı bir çalışma”* şeklinde tespit ettik.

1.1.2.Tezin Hedefleri

Bu araştırma; etrafında, İslam ilim adamlarının kendi aralarında büyük fikhî tartışmalar yaptığı Türk Medeni Kanunu ve evliliğin şer’î hükmünü beyan etmeyi hedeflemektedir. Türk Medeni Kanununda evliliğin nasıl oluştuğunun beyanı, önemli maksatları, nişanlılığın şartları, erkânı ve tesirleri; bütün bunların, Hanefi Mezhebi esas alınarak, Irak Medeni Kanunundaki evlilik ile birlikte karşılaştırması yapılmaktadır. İslam hukuna uygun olanları, âlimlerin görüşleri doğrultusunda kabul ve teyit edilmiştir. Muhalif olanları da âlimlerin görüşleri doğrultusunda reddedilmiştir. Çünkü evlilik akdi, eşlerin ilişkisine haramın girmemesi için pek çok tedbirin alınmasına ihtiyacı vardır. Aksi takdirde aile sarsılır; ailedeki istikrar, uyum, muhabbet ve yardımlaşmanın yerini gerginlik alır. İşte bu hal, İslam Hukukunun; niçin kuvveti ve azameti ile evlilik akdine, onun tarifinin yapılmasına çok önem verdiğini izah ediyor.

Bu tez konusunu araştırmama neden olan birtakım sebepler vardır. Bu sebeplerin en önemlileri şunlardır:

1.Şer’î evlilik akdinin ve Medeni evlilik akdinin kavramlarının tarif edilmesi.

⁷ A’raf Suresi 7/86.

⁸ Rûm Suresi 30/21.

2.Türk Medeni Kanunundaki evlilikte yer alan, İslam Hukukuna aykırı yönlerine ışık tutmak.

3. Türk Medeni Kanunundaki ve Irak Medeni Kanunundaki evliliğin Hanefi Mezhebine uygunluğu açısından karşılaştırmasını yaparak değerlendirmek.

4.Türk Medeni Kanununda evliliği dini nasslar açısından değerlendirme, yeni ve hassas bir konudur. Günümüz İslam âlimleri çeşitli sebeplerle bu konuya detaylı bir şekilde girmemişlerdir. Ancak Müslümanların inançları ile tabi olduğu kanunlar arasında açığı bilmememleri zaman zaman yaşadığına inanır hale getirmiştir. Aslında yasalar açısından da dini hassasiyetin sınırında bir yaşam daratılmış ve zorda olsa vardır. Bu açıdan düşünsel evilme yaşayan Müslümanları bilgilendirmek gerekmektedir.

Konunun önemi, birkaç sebeple araştırmanın önemini içinde anlatılmaktadır. O sebeplerden bazıları şudur:

1. Müslüman Türk toplumunda, Türk Medeni Kanunundaki İslam dinine aykırı bazı uygulamaların kabul yönünden temayülün belirmesi.Yani inandığı gibi yaşamadığı için yaşadığı gibi inanır hale gelmesi.

2.Medeni evliliğin, Türkiyedeki Müslüman toplum üzerindeki dinen sakıncalı yönlerine dikkat çekilmesi gereği.

3.Türkiye gibi bazı İslam ülkelerinin Medeni Kanununu kabülle evlilik konusunda, dini engelleri ortadan kaldıran kanunlar koyması ve dini açıdan neslin bozulması.

4.Müslüman Türk Ailesinin geleneksel örfi yapısını kanunlardaki verilen dini aykırı haklar konusunda insanımızı bilinçlendirmek ve nesli bozulmaktan korumaya katkıda bulunmak.

Tezin ana eksenini, aşağıdaki soruları ve onların cevaplarını vermekten meydana gelmektedir.

1.Medeni evlilik akdinin şer’î hükümü nedir?

2. Türk Medeni Kanunu ile Irak Medeni Kanunu, evlilik konusunda birbiriyle ne kadar uyuyor veya uymuyor?

3. Türk Medeni Kanununun, İslam Hukukuna açıkça aykırı olan önemli noktaları üzerinde durmak. Onlardan birkaçını zikrederim:

a.Bir Müslüman kadının müslüman olmayan birisi ile evlenmesine müsaade etmesi.

b. Süt haramlığına dair Türk Medeni Kanunda bir madde yer almaması.

c.Evliliğin kanunî yaşını belirlemesi.

d.Onbeş yaşını dolduran bir çocuğun, ehil olmadığı halde mâlî işlemleriyle ilgili hususlarda babasının yetkisini ondan kaldırması.

e.Ne kadar zaruri olursa olsun, bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesini yasaklaması. Buna karşın İslam Hukukuna uymayan yaşama ve buradan doğacak nesle müsamaha göstermesi.

f.Din farklılığı bile olsa, evlat edinme imkânını vermesi, evlatlığa öz evlatlara kanunun verdiği bütün hakları vermesi. Dini mahremiyeti gerektirmede öz evlatla yasaklanan bütün ilişkiler evlatlık hakkında geçerli olması.

g.Kesin bir şekilde mehiri iptal etmesi. Kadına boşanmadan sonra erkeğin bakma yükümlülüğü süreli iken Türk Medeni Kanunda süresiz hale getirilmiş olması.

1.1.3.Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada karşılaştırma yöntemini kullanacağız. Türk Medeni Kanunu ve Irak Medeni Kanunu madde madde takip edilerek karşılaştırmak, Hanefî Mezhebine göre iki kanundaki benzerlik ve farklılıklara işaretlerle değerlendirmek olacaktır.

1.1.4.Araştırma Kaynakları

Bu araştırmada kendisinden istifade edilen kaynaklar; *Türk Medeni Kanunu*, *Aile hukuku*, *Irak Medeni Kanunu*, *Bedayi'su-Sanayi'*, *el-Mabsut* gibi Hanefi fıkıh kitapları ve *İslam Fıkıhı* ve *Delilleri* gibi genel fıkıh kitaplarıdır.

Ayrıca bu alanda Abdulfettah Kabbâra'nın, Ezher Üniversitesi Hukuk ve Kanun Fakültesinde doktora tezi olarak sunduğu, "*Fransız Medeni Evlilik Hükümleri ile İslamda Evlilik Hükümlerinin Karşılaştırılması*" adlı çalışmadan da yaklaşım ve yöntem konusunda istifade edilmiştir. Medeni Kanunda evlilik hakkında yapılmış başka bir kısım araştırma, yazılmış makale ve araştırmalardan istifade ettik. Mesela, Mahmud Ramazan'ın, genel bir şekilde Medeni evlilik konusunu ele alan, *Medeni Evlilik* başlığını taşıyan araştırması bu çalışmalardan biridir. Diğer araştırmalar ise, ya bir bölüm şeklinde ya da Abdullah Muhammed Halil'in, Filistin Nablus en-Necâh el-Vataniyye Üniversitesine sunduğu yüksek lisans tezi, "*Evlilik Akdinin Yeni Şekilleri*" gibi bazı araştırmalardan yararlanılmıştır.

1.2.Terim Olarak Evlilik

Türk kanun koyucusu, evliliğin tarifini yasada yapmamıştır. Irak kanun koyucusu ise onu şöyle tarif etmiştir: "Evlilik, bir erkek ile dini açısından ona helal olan bir kadın arasında yapılan bir akittir ki gayesi, müşterek hayatı inşa etmek ve neslin devamını sağlamaktır."⁹

⁹ Yürürlükteki *Irak Şahsî Haller Kanunu ve Ekleri*, No: 88, Yıl: 1959, Madde,3. Fıkra,1 (daha sonraki dipnotlarda I.M.K. olaralar kısaltılacaktır.)

Hanefiler ise evliliği şöyle tarif etmişlerdir: Nikâh, kasden bir kadından yararlanma mülkiyetini ifade eden bir akittir.¹⁰ Yani erkeğin, şer'î açıdan doğrudan kendisiyle evlenmesine engel bulunmayan bir kadından faydalanmasının helal olduğunu ifade eder.

Her iki tarifi karşılaştırdığımızda, Hanefilerin tarifinin, gayesini içine almadığı buna karşılık Irak kanun koyucusunun yaptığı tarifte, eşlerin her biri diğerinden yararlanma mülkiyeti yerine “müşterek hayatı inşa etmek ve neslin devamını sağlamak” ifadesi daha şumullü olduğu görülür. İslam Hukukunda naslar açısından da evliliğin gayesi, müşterek hayatı inşa etmek ve neslin devamını sağlamaktır ifadesi, ancak bir hikmettir; mevzu, yani bir konu değildir. Zaten evlilik bundan müstağni olamaz.

Burada şuna işaret edilmesi gerekir nikah akit olup evlilik bundan sonradır. Nikah öncesinde evlilik hayatına ait hukuku yaşamak gayri dinidir. Burada da Müslaman Türk toplumunda erkek kadın ilişkileri dinin aleyhinde bir evilme yaşamaktadır. Kanunlar buna müdail olmasa da toplumlar inanç ve örfü ile ayakta durur. Bu açıdan nikah öncesi dönemde yaşananlar, inananlar açısından toplumsal sorun olan ailelerin yıkılması boşanması ile dorudan ilgilidir. Elektiriğini sokakta ve parklarda kaybeden gençler çoğu zaman aile hayatını sürdürme gücü ve enerjisini bulamamaktadırlar. Çünkü karşılaştığı en küçük sorunda sorumluluğu olmayan sokaklardaki önceki yaşantısına dönme eğilimi içine girer.

1.2.1.Medeni Evlilik

Sözlükte “Medeniyet”, gelişme ve kentleşme, şehirleşmenin genişlemesi demektir. Medeniyet kelimesi, Arapçada lügat olarak “Medine” kelimesinden üretilmiş olup eğer onda ikame edilirse, (mekân) –m-d-n- kelimesinden müştaktır¹¹. Çoğulu, “mudun” (şehirler) kelimesidir. Medine şehir oldu (medenet-medinetun). İnsan için Medeni denilir. Kuş ve benzerleri için de evcil anlamına medinî denilir. Nispet bakımından, insan ile güvercin arasındaki fark böylece konulmuş oluyor. İşi bilen adam için de o, ninesinin ve şehrinin oğludur (huve ibnu ceddetiha veya huve ibnu medinetiha) denilir. Yani o adam şehrin işini bilendir¹².

Terim olarak Medeni evlilik; Kanunun belirlediği şekilde, erkek ve kadının birbirleriyle bağlanması üzerine, onların isteğine binaen ikame edilen kanunî bir düzendir ki

¹⁰ İbnu'l-Hümmam Kemaluddin es-Sivâsî, (ts) *Fethu'l-Kadir*, Daru'l-Fikir,, c.III, s.194.

¹¹ İbn Mulkin Siracuddin Ebu Hafs Ömer b. Ali b. Ahmed (1997). *el-İ'lâm bi Fevâidi'l-Ahkâm*, Tah. Abdulaziz b. Ahmed b. Muhammed el-Muşeykih, Daru'l-Âsime,Suudi Arabistan, c.II, s.15.

¹² Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmedel-Ferahîdî (ts).el-Basrî *el-Ayn*, Tah. Mehdî el-Mahzûmî ve İbrahim es-Semarrâî, Daru Mektebeti'l-Hilal, c.VIII, s.53.

hedefi, aralarındaki müşterek hayatı ikame etmek, her birinin ortak hayrının söz konusu olduğu durumlarda karşılıklı koruma ve yardımlaşmada bulunmaktır.¹³

1.2.2.Medeni (Şahsî) Haller

Şahsî (Medeni) haller ile kastedilen şudur: İnsanı, doğal sıfatları ve ailevi özellikleriyle diğerlerinden ayıran; şer'î olarak ister erkek isterse kadın, ister eş isterse dul veya boşanmış olsun, ister baba isterse oğul olsun, yaşının küçük olması sebebiyle akıllı veya deli olması bakımından tam veya eksik ehliyet sahibi olsun, mutlak ehliyet sahibi veya onun sebeplerinden herhangi bir sebeple mukayyed olsun; Kanunun, üzerinde bir kanun eserini düzenlediği onun sosyal hayatını tertipleyen bir mecmuadır¹⁴.

1.2.3.Medeni Kanunun ve Şahsî Haller Kanunun Gelişmesi ve Amaçları.

Medeni evlilik Kanunu ve şahsî haller Kanunu gelişmesi ve onlardaki evliliğin maksatları iki bölüm şeklinde ele alınacaktır. Birincisi: Medeni evliliğin doğuşu, Türk Medeni Kanununun meşruiyet gelişimi ve Irak Şahsî Haller Kanunu. İkincisi: Medeni Kanunu ve Irak Şahsî Haller Kanunundaki evliliğin amaçları.

1.2.4. Medeni Kanunu ve Şahsî Haller Kanununun Gelişmesi

Medeni evliliğin, Türk Medeni Kanununun ve Irak Şahsî Haller Kanunun doğuşu ve gelişimi ve kabul edilmesi ayrı ayrı incelenecektir.

1.2.4.1 Medeni Kanunun Doğuşu ve Gelişmesi

Medeni evlilik, ilk olarak Avrupa'da Miladi 1556 yılında doğmuştur. Bu, kilise egemenliğinin devletten uzaklaştırılmasıyla oldu. Kilise, devletteki işlerin dizginini elinde tutuyordu. Evlilik meseleleri bu işlerden biri idi. Kilise, devleti bilim ve kalkınmadan alıkoyunca ikisi arasında çatışma meydana geldi. Sonuçta devlet, kilise boyunduruğundan kurtulunca; toplum, rönesans çağlarında bilim ve iktisadî atılımlarda bulundu. Avrupada mülki amirler, evlilikle uğraşmaya başladı¹⁵. Fransa'da, 1697 m. yılında evliliğin tanzim edilmesiyle ilgili emir çıktı.

1789 m. Fransız ihtilalinden¹⁶ ve sivil yetkililerin, evlilik işlerini ve onun hükümlerinin tanzim edilmesini 14.09.1791 m. yılında yapılan Anayasayla kabulden sonra,

¹³ Abdulfettah Kabbara, (1994). *ez-Zevâcu'l-Medeni*, 1. Baskı, Beyrut/Lübnan, Daru'n-Nedve el-Cedide, s. 84.

¹⁴ Ahmed Ali el-Hatib vd. (1980). *Şerhu Ahvâli's-Şahsiyye*, Bağdat Üniversitesi-Yüksek Öğretim ve Akademik Araştırma Bakanlığı, s.7.

¹⁵ Abdulfettah Kabbara, (1994).*a.g.e*, s. 79.

¹⁶ Hammud b. Ahmed b. Farac Er-Ruhaylî,(1422). *el-'Almâniyyetu ve Mevkifu'l-İslami Minha*, el-Medinetu'l-Munevvere, el-Câmiatu'l-İslamiyye, sayı 115, c.I,s. 352.

Anayasanın 7. maddesine göre, Medeni akitten yoksun evlilikler reddedildi¹⁷. İşte bununla evlilik meselesi kilisenin otoritesinden çıkmış oldu. Ama Kral Onaltıncı Luis bu durumdan muztarip olunca, Katoliklerin dışındaki kilise adalet görevlisi önünde, evlilik akitlerini yapmak için bir kararname çıkarmakla müsamahada bulundu¹⁸. 25.10.1792 m. yılında da, belediye memurunun, evlilik akit işlerini yapacağını ve ilan edeceğini ifade eden başka bir kararname çıkarıldı¹⁹. Ancak bu kararname, zamanında tatbik edilmedi. Fransız ihtilalinin akabinde Napolyon Bonapart geldi ve hükümleri kilise hükümlerinden pek farklı olmayan bu kararnameyi uygulamaya teşvik etti. Böylece evlilik, Medeniyetlerine rağmen kilise yasaları çerçevesinde kaldı. Gerçek şu ki Medeni evliliğe kilise bakışı egemendir²⁰.

Medeni evlilik, ilk defa 1804 m. yılında doğrudan uygulanmaya başlandı. Bu da sivil otoritenin, kanun yapmayı geri alması demektir²¹. Bunun peşisıra Medeni evlilik, bütün Avrupa'yı ve iki (Kuzey ve güney) Amerika'yı, sonra da İslam âlemini içine alacak şekilde yayıldı. Böylece medeni evlilik 1956 m. yılında Tunus'ta Habib Burgiba irtibatlandırıldığı gibi, 1926 m. yılında Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk ismiyle irtibatlandırılmak suretiyle yayıldı²².

Medeni evlilik, şu anda Fransa, Almanya, Belçika, İsviçre, İsveç, İtalya, Yugoslavya, Romanya, Norveç, Monako, Lüksemburg, Brezilya, Latin Amerika, Tunus ve Türkiye'de zorunlu; İngiltere, Amerika Birleşmiş Devletleri, Kanada, Avustralya, Yunanistan ve İspanya'da ihtiyari olarak uygulanıyor²³.

Medeni evliliği uygulayan ülkelere baktığımızda, bu ülkelerin tümüne yakının dininin Hristiyanlık olduğunu görüyoruz. Bunun sebebi, bu ülkelerin kanunlarının çoğu, Medeni kanunda kanun olarak kabul edilen kilise Kanunlarından alınmış olmasıdır. Türkiye ve Tunus ülke halkları genel olarak Müslüman olmakla birlikte İslam Hukuku hükümlerine karşılık Medeni Kanununu uygulanmaktadır. Bu konuda kanun koyucular yasaları halka arz ederek kabul ettikleri söylenemez. Çünkü Medeni evlilik Kanunu burada yaşayan Müslümanlarla istişare edilmeden mahallî hükümetler tarafından Müslümanlara zorla tatbik

¹⁷ EMatrân Mar Silvans Batrus en-Nu'ma, *ez-Zevâcu'l-Mesihî ve 'z-Zevâcu'l-Medeni*, <http://www.kamishli.com/phpbb/viewtopic.php?p=83312>, 02.11.2009 tarihinde yayınlanmıştır.

¹⁸ Ahmed Guneym (ts), *Mevâni'u 'z-Zevâci Beyne 'ş-Şerâi's-Sem'viyyeti's-Selâsi Ve 'l-Kevânini 'l-Vad'iyyeti*, Daru'n-Nahda el-Arabiyye, Kahire, c.I, s.113.

¹⁹ Matrân Mar Silvans Batrus en-Nu'ma, (02.11.2009) *Aynı eser*.

²⁰ Tahsin Emin Bayraktar, *el-Enkîhatu 'l-Muasiratu el-Muttefeku Ala Hımetiha*, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PC_57XoIZmoJ:kl28.com12.12.2013 tarihinde yayınlanmıştır

²¹ Abdulfettah Kabbara, (1994).*a.g.e*, s. 80.

²² Untuvân en-Nâşif (ts). *ez-Zevâcu'l-Medeniyyu el-İhtiyariyyu fi Lubnan*, el-Muessesetu'l-Hadise li'l-Kitab, Trablus, s: 101.

²³ Ahmed Zeki Safva (ts). *Cemhertu Resâili 'l-Arab*, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut, c.III, s. 40.

ettirilmiştir. Fakat Medeni evlilik Kanunlarına rağmen iki ülke Müslümanları İslam Hukuku hükümlerini benimsemekte ve kanunlar çerçevesinde dine muhalif alan girmeden inançlarına uygun bir nesil oluşturmada uygulamasını devam ettirmiştir. Bu durumdan dolayı inanan insanlar üzerindeki sorumluluk azalmakta ancak bunu devam ettirebilecek bilgi ve örfi uygulama imkanı toplumsal değişimle zedelendiği de bir gerçektir. İnancını yaşamayanların yaşantısını inanaç haline dönüştürmesi sosyal bir gerçekliktir.

1.2.4.2. Türk Medeni Kanununun Gelişimi ve Kabulü

İslam ülkelerindeki hâkimler, asırlar boyunca Allah Teâlâ'nın Kitabına ve O'nun Resûlünün sünnetine, teşriin maksat ve küllî kaideleri çerçevesinde araştırma ve meşverette bulunduktan sonra ictihada, sahabe ve tabiinin verdikleri fetva ve kararlara göre hüküm veriyorlardı.

Bu durum; hâkimlere, ihtiyacın gerektirdiği fikhî meselelerin tedvinini ve hüküm vermek hususunda hata olmaması için ictihad ve istinbatta bulunmanın genel kurallarını koymayı sunan problemlerle ilgili fikir ve görüş farklılıklarına neden olmaktaydı. Bu nedenle Abdullah bin el-Mukaffa', hâkimlerin hüküm verebileceği ve kendi bilgi ve ictihadlarıyla yalnız kalmamaları için toplayıcı bir kitap ortaya konulması fikri, Ebu Ca'fer el-Mansur'a gönderdiği bir risalede mevcuttur. Fakat bu çağrı hiçbir meyve vermedi²⁴.

Yargı, zamanımızda egemen olan meselelerimizden farklı olarak kendi zamanlarındaki meseleleri ele aldığı gibi, birçok mezhebe tabi olmak suretiyle bazen İmam Ebu Hanife'nin fikhı, bazen de İmam Malik'in fikhı veya diğer mezhepler bölgelere göre daha fazla kullanılarak, hüküm vermede bu çelişki ve kafa karışıklığı İslam topraklarında uzun süre devam etti. Mezheplere ait farklı uygulamalar, Osmanlı hilafetinin otoritesi altındaki memleketlere Batı kanunlarının girmesi konusunda çabası olan Sultan İkinci Abdülmecit zamanına kadar devam etti. O, ilk olarak çoğunu Fransa ceza hukukundan aldığı Osmanlı ceza Kanununu vazetti. Sonra, "Dayanıklı Metin" adıyla bilinen bir Medeni Kanunu hazırlamak için çalışıldığı gibi, ceza ve Medeni Kanuna ait meseleler, şer'î yargıçların uzmanlık alanından çıkarılmaya gayret edildi. Ama bu girişim, başarısızlıkla sonuçlandı²⁵. Bununla beraber, bir Medeni Kanunu hazırlama düşüncesi varlığını sürdürdü. Hatta Ali Paşa, Fransa'nın büyük baskıları üzerine, Fransa Medeni Kanununu tercüme etti ve Osmanlı

²⁴ Safva (ts).a.g.e, c.III, s.40.

²⁵ Hatif el-A'racî, (2014). *İttihad Gazetesi'nde yayınlanmış bir makale*, Sayı: 3690, Tarih: Salı günü, 23.12.2014.

hukukuna uygun olanı ve uygun olmayanı bilirlemek ve tahkik etmek için bir komisyon oluşturuldu²⁶.

Bunun sonucunda bir fikir grubu, kendisine *Mecelletu'l-Ahkâmi'l-Adliyye* ismini verdiği bir Medeni Kanunu hazırlamaya başladı. Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir komisyon teşekkül etti. Bu komisyon, öncelikle fikhî mezheplerin görüşlerine muttali oldu; İsviçre, Almanya, Fransa, kanunlarını tetkik etti; İngiltere, Amerika kanunlarına ve Romanya Kanununu da inceledi. Komisyonun çalışmaları, *Mecelletu'l-Ahkâmi'l-Adliyye*'nin yayımlanmasıyla 1869 m. yılında Sultan İkinci Abdulaziz'in çıkardığı bir kararname ile son buldu. Irak dâhil, Osmanlı hilafetine tabi bütün bölgelerde, vilayetlerde zorunlu olarak hükümleri tatbik edilmek üzere 1876 m. yılında uygulamaya konuldu.

Mecelle; Osmanlı Devletinin resmî Mezhebi olan Hanefi Mezhebinin muâmelâta has fikhî hükümlerinden seçilmiş; Medeni muameleleri: ticareti, Medeni kanun müfredatını ve bunların dışındaki hükümleri içine alan bir Medeni kanun olmuştur. Mecelle'de istenen hükmün bulunması halinde ona muhalif fikhî hükümler eklenmemiştir. Bu, Mecellenin Sultanın emriyle yapılmış olmasındandır.²⁷

Şu kadarı var ki Mecelle'de Medeni hallerin problemleri ile ilgili hükümler yazılamadı. Bunun sebebi, osmanlı devletindeki farklı milletler ve kabilelerdeki dini ve inanç hürriyeti kanununa ve Osmanlı devletinin gayrı müslimlerin işleri ve mezhepleri konusundaki hoşgörü siyasetine bağlı bazı meselelerde yaşanan büyük ihtilaflara dayanır. Bu nedenle Medeni Haller Kanununun yazımı; devlet, Batı kanunlarından alınan Aile Hukuku Kanununu Kararnamesi 1917 tarihinde yayınlayana kadar gecikti²⁸. Osmanlı Aile Kanunu, sadece Hanefî fikhına dayanmakla birlikte, diğer mezheplerin hükümlerinin bir kısmını almak suretiyle Mecelle-i Ahkâmı Adliye'den ayrılmıştır²⁹.

Aile Kanununun Batı kanunlarından alınmasının sebebi, Osmanlı devletinin siyasi ve ekonomik yönden zor durumda olmasıdır. Bu durum, azınlık olan ve müslüman olmayan azınlıkların haklarını savunmak ve bazı fikhî içtihat hükümlerinin modern çağ değişikliklerinin gelişmelerine uymadığı gerekçesiyle İngiltere, Fransa Avusturya gibi ülkelerin Osmanlı devletinin işlerine karışmasına neden oldu. Böylece Batılı bu devletler; Batı kanun ve mahkemelerinden alınmak suretiyle, Osmanlı devletinden kanunlar çıkarmasını ve mahkemeler kurmasını istediler. Hatta kültürlü Türk insanlar arasında, İsviçre Medeni

²⁶ İsmet Abdulmecit Bekr, (2012). *et-Teşrîu'l-Kazâi* dergisinde yayınlanmış bir makale, Yıl: 4, Sayı: 4.

²⁷ Menna' b. Halil el-Kattân (2001). *Tarihu't-Teşrî'l-İslmî*, Vehbe Kitabevi, c.I, s. 404.

²⁸ Subhi Mahmassanî (ts). *el-Evdâu't-Teşrî'yi fi'd-Devleti'l-Arabîyyeti Madîhâ ve Hadîrîhâ*, Daru'l-İlmi'l-Melâyîn, Beyrut, s. 182.

²⁹ Ahmed Mustafa ez-Zerkâ (1968). *el-Madhalû'l-Fıkhî'l-Âm*, Matbaatu'l-Edîb, c.I, s 208.

Kanununun tercümesi neşredildiği gibi Fransa Medeni Kanunu ile Mecelle'yi karşılaştırma görüşleri de neşredildi. Ayrıca Mecelle'de, özellikle aile Kanunuyla ilgili hususlarda, bazı eksikliklerin varlığını gösteren birçok kültürlü insan tarafından başka araştırmalar ve makaleler de yayınlandı. Aile Kanununu hazırlamak üzere heyetler oluşturuldu ama bu heyetler, Birinci dünya savaşı ortaya çıkınca işini yapamadı. Bunun sonucunda, bu heyetlerin işini durdurmayla ilgili karar çıktı³⁰.

Bu dağınık mevzuâtın sonucunda bütün kanunlar da şamil batılılaştırma hareketlerine yol açılmış oldu. Böylece o heyetlerin işlerine son verildi ve aile hükümlerini içeren yeni bir Medeni kanun hazırlamak için yeni heyetler oluşturuldu. Adli Vekil Mahmut Seyyit Bey, yeni kanun hazırlayacak olan heyetler karşısındaki bir konuşmasında şöyle dedi: “Bu iş; kanunları ıslah etmek için değil, bilakis onları değiştirmek içindir ve Batı kanunlarından kayıtsız ve şartsız bir şekilde alınmak suretiyle yapılacaktır. Bu ise Türk devriminin kesin kararıdır. Bizler, Türk halkının iradesine olumlu cevap vermek için bunu yapmak zorundayız, yoksa bu bizim kişisel görüşümüz ve isteğimiz doğrultusunda yapılan bir iş değildir.” Böylece heyetlerin işini bitirdi³¹.

Bu da, Türk Medeni Kanunu olarak kabul edilmeden önce İsveç Medeni Kanunun hepsini, bazı basit değişiklikler yaparak almanın yolunu açtı³². Ayrıca Medeni Kanununun tamamlayıcısı konumunda 743 sayılı ve 17.02.1926 tarihindeki kanun mucibince Medeni kanunla birlikte kabul edilen Borçlar Kanunu, 04.10.1926 tarihinde onunla birlikte uygulamaya konuldu.

Türkiye hükümetinin İsviçre Kanunundan alıntı yapmasının mazeretlerinden biri de, Mecelle-i Ahkâmı Adliye'de 300 maddeyi geçmeyen bazı sözleşmelerle ilgili maddelerin dışında Türkiye'nin Medeni Kanununun olmamasıdır. Ayrıca Mecelle, kaynak olarak İslam dinine dayanıyor. Oysa insan her gün ve her an değişikliklere maruz kalıyor, bu değişikliklerin durdurulması veya sabitleştirilmesi mümkün değildir, dinler de sadece vicdanla ilgili meseleler olarak kalmalıdır, bu ise çağdaş devletlerde esastır, şehirden şehire fikhî içtihatlardaki farklılıklara son verilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti, Medeni kanunsuz kalmaması için İsviçre Medeni Kanunu olduğu gibi çeviri ile alıntı yapılmıştır³³.

³⁰ İsmet Abdulmecit Bekr, (2012). *a.g.e.*

³¹ Necmuddin Mustafa Muhammed, (2013). *Osmanlı Anayasası ve Kanunları Kökleri ve Yeni Yönelimler*, Basılmamış Doktora Tezi, Kopenak, s. 225.

³² İsmet Abdulmecit Bekr, (2012). *a.g.e.*

³³ Necmuddin Mustafa Muhammed, (2013). *a.g.e.* s. 227.

1.2.5. 2001 yılı Türk Medeni Kanunu Kabulü

Yeni Türk Medeni Kanunu 4721 sayılı kanuna göre 22.11.2001 tarihinde çıktı ve 01.01.2002 tarihinde de uygulamaya konuldu ve eski Medeni Kanunun yerine geçti³⁴. Bunun sebebi, eski Medeni Kanunundaki bazı hükümlerin erkek ve kadın arasında ayırım yapmış olması ve ikisini birbirine eşit kabul etmemesi iddiası, ayrıca eski Kanunun erkeği evin reisi olarak görmesi, bir de yeni Medeni Kanununun ikinci kitabında ele alınmış aile hukuku başlığı altında düzenlenmiş olan başka kanun hükümlerinin bulunmasıdır³⁵.

Bu kitap, Türk Medeni Kanununun 118-494. maddelerini kapsıyor. Bu maddelerin içindeki en bariz madde, bir erkeğin tek bir kadınla evlilik yapmasını belirleyen maddedir. Kanun, hâkimin kararı ile iki eş arasında boşanmaya da izin vermiş, ancak mahkemenin kararı dışındaki boşanmalar muteber kabul edilmemiştir. Türk Medeni Kanunu, erkek ve kadını da birbirine eşit kabul etmiştir. Ayrıca eşler arasındaki mal rejimi de, aslında İsviçre Medeni Kanunundan almıştır³⁶.

1.2.6. Irak Şahsî Haller Kanununun Kanunlaşma Süreci

İslam fakihleri, fıkıh kitaplarında müstakil bir şekilde veya muameleler bölümünde insanın özel ve genel sosyal halleriyle ilgili her şeyi araştırmış olmalarına rağmen Osmanlı devleti döneminde Medeni hallere dair bir tanım getirmiş değillerdir³⁷. Bunun sebebi, Osmanlı devletindeki farklı milletler ve kabilelerdeki din ve inanç hürriyeti kanununa ve gayri müslimlerin işleri ve mezhepleri konusundaki Osmanlı devletinin hoşgörü siyasetine bağlı bazı meselelerde yaşanan büyük ihtilaflara dayanır³⁸. Fakat Osmanlı devletinin son döneminde çağdaş kanun çalışması hareketi neticesinde, tüm Osmanlı vilayetleri ve bölgelerinde uygulamaya konulan Medeni kanun anlamında Mecelle-i Ahkâmı Adliye ortaya çıktı. Mecelle-i Ahkâmı Adliye, bir parçası olan Irak'ta Osmanlı devleti hakimiyeti son bulana esas alındı. İtalyan hukukçularının onikinci yüzyılda icat ettiği Şahsî Haller Kanunu terimi Batı kanunlarından 1917 yılında alınarak kullanılmaya başlamıştır. Aile hukuku Kanunu kararnamesi çıkıncaya kadar geçerliliğini uzun süre bu kanunu uygulamayı Iraktaki hakim güç devam ettirdi³⁹.

³⁴ *Türk Medeni Kanunu*, 4721 numara ile ve 22.11.2001'de, Resmî Gazete'nin 08.12.2001 tarihinde 24607 numaralı sayısında yayınlandı ve 01-01-2002 tarihinde de uygulamaya konuldu.

³⁵ İsmet Abdulmecit Bekr, (2012). *a.g.e.*

³⁶ Necmuddin Mustafa Muhammed, (2013), *a.g.e.*, s. 226.

³⁷ Alauddin Harûfa (ts). *Şerhu Kanuni'l-Ahvâli's-Şahsiyye*, No: 188, Yıl: 1959, Bağdad el-Ânî, c.I 1, s 30.

³⁸ Subhi Mahmassani, (ts). *a.g.e.*, s.226.

³⁹ Cemal Nasır Cabbar, *et-Tanzîmu'l-Kanunî li'l-Ahvâli's-Şahsiyye fi'l-Irak*, <http://www.hamoudi.org/ar/dialogue-of-intellencet/04/07.htm> web sitesinde 02.02.2014 te yayınlanmıştır.

Irak'ta, Şahsî Haller terimi ilk olarak 28 Aralık 1917'de çıkan mahkemelerin beyanında ve 1921 Mayıs beyanında görülmektedir. Bu terim 30 Haziran 1923 yılında çıkan Şerî Mahkemeler Kanununda tanındı. Daha sonra ise 1925 Anayasası'nda/Temel kanunda, bilahere 1930 yılı 78 numaralı Yabancıların Şahsî Haller Kanununu da Irakta karara bağlandı. Böylece bu terim, 1959 yılı 188 numaralı Şahsî Haller Kanununun yasalaşmasıyla da Irak Medeni Kanunu anlamında iyice yerleşmiş oldu⁴⁰. 1917 yılı Irak ihtilalinden sonra Britanya güçleri, yayınladığı bir beyan gereğince, sadece Ehl-İ Sünnet Mezhebiyle ilgili problemlere has İslam Hukukunu uygulayan Şer'î Mahkemeler tekrar kuruldu⁴¹. Ca'ferî Mezhebiyle alakalı sorunlara gelince; onlarla Medeni Mahkemeler ilgilenir olmuştur⁴².

Daha sonra Medeni Haller Kanunu birkaç defa çıkartılmaya çalışıldı. 1945 yılında Adalet Bakanlığı, Şahsî Hallere dair bir kanun olsun diye bir komisyonun oluşması için emir çıkardı. Ancak bu komisyonun işi, o zamanın meclisi tarafından red edildi⁴³. 1947 yılında da Hristiyan ve Musevî toplulukların dini mahkemelerinin düzenlenmesiyle ilgili kanun yasalaştırıldı ve onlara ait özel meclisler oluşturuldu⁴⁴.

Şahsî Haller Kanununu yasallaştırma çalışmaları, hükümlerini İslam naslardan alan 1959 yılında 188 sayılı kanunla başarı ile sonuçlanıncaya kadar sürdü⁴⁵. Ancak şu kadar var ki, mirasla ilgili getirdiği bir takım hükümleri İslam Hukuku hükümleriyle uyuşmuyordu. İslam Hukuku hükümleriyle uyuşmayan bu fıkra, 1963 yılı 11 sayılı kanun ile iptal edildi. Bu ise, Şahsî Haller Kanununda yapılan ilk değişikliktir⁴⁶.

Irak Şahsî Haller Kanununa baktığımızda, onun 1. Maddesinin 1. Fıkrasında, “Eğer tatbiki mümkün olan bir kanuni hüküm bulunmuyorsa, bu kanunun hükümlerine en çok uyan İslam Hukuku kurallarına göre karar verilir”, hükmünün yer almış olması gösteriyor ki bu kanun, Şahsî Hallerle ilgili tüm meseleleri ele almamış, ele almadığı meseleleri, İslam Hukuku kurallarına devretmiştir. Buradaki uyumluluk, hâkimin herhangi bir mezhebe bağlı kalmaksızın doğru hükme ulaşmak için gayret sarfetmesi gereken bir içtihadî konudur⁴⁷. Bunun için, 1. Maddenin 2. Fıkrasında, “Eğer tatbiki mümkün olan bir kanuni hüküm

⁴⁰ Ahmed Ali el-Hatib vd, (1980).a.g.e, s.7.

⁴¹ Alauddin Harûfa, (ts).a.g.e, s.30.

⁴² Muhammed Şefik el-Ânî (1966). *Usûlu'l-Murâfeât ve's-Sukûki fi'l-Kadâi's-Şer'iyyi*, Matbaatu'l-İrşad, Bağdad, s. 8.

⁴³ Sa'd Muhammed Hasan, *Kirâetun fi Ahvâli's-Şahsiyye fi'l-Irak*, <http://www.commona.org/chap.php?recordID=748>, web sitesinde 02.12.2013 tarihinde yayınlanmıştır.

⁴⁴ Alauddin Harûfa, (ts).a.g.e, s. 23.

⁴⁵ *Ceridetü'l-Vekai' el-İrakiyye*, Sayı numarası: 280, İkinci yıl, Aralık 1959.

⁴⁶ Muhammed Bahr el-Ulûm (1963). *Advâun Ala Kanuni's-Şahsiyyeti*, *Ceridetü'l-Cihad*'ta yayınlanmış makale, Sayı: 8, Mart 1963, s: 10.

⁴⁷ *Irak Medeni Kanunu*, No:40, 1951 yılı, Madde 1. Fıkra 2.

bulunmuyorsa, bu kanunun hükümlerine en çok uyan İslam Hukuku kurallarına göre karar verilir”, hükmü yer almıştır.

Bu kanunun hükümleri, tüm İslami mezheplerden alınmış ve müslüman Iraklı'nın Mezhebine bakılmaksızın uygulanmıştır. Zikredilen bu kanun, Irak Şahsî Haller Kanununun 2. Maddesinin 1. Fıkrası hükmüne uygun olarak tüm Iraklı müslümanlara ve Iraktaki yabancı müslümanlara tatbik edilmesiyle orta bir hal oluşturuyor⁴⁸. Şahsî Haller Kanununun çıkışını gerektiren sebeplerinde önemli bir gerçek vardır ki o da, karar verme kaynaklarının sayısının çok olmasının ve hükümlerin birbirine muhalif bulunmasının aile hayatını istikrarsız kılması, fertlerin hukukunu da güvende bırakmamasıdır. Bu da, üzerinde ittifak edilen yasal hükümlerin en önemlilerini içinde toplayan bir Kanunu ortaya koymayı düşünmeye sevketmiştir⁴⁹.

Irak Şahsî Haller Kanunu, belirlenmiş bir fıkıh Mezhebine bağlı kalmaya davet etmiyor, bilakis o, umumi bir şekilde İslam Hukuku kurallarından faydalanmaya çağırıyor ki buna aynı zamanda 1. maddesinin 2. fıkrası, “Eğer tatbiki mümkün olan bir teşrii hüküm bulunmuyorsa, bu kanunun hükümlerine en çok uyan İslam Hukuku kurallarına göre karar verilir”, hükmü buna işaret etmiştir. Şahsî Haller Kanunu, birden fazla evlilik meselesinde orta yola riayet etmiştir. Türk yasası gibi bunu yasaklamamış, bilakis o, birden fazla evlilik yapmayı hâkimin iznine tabi tutmuştur. Bu iznin alınabilmesi de, eşin, birden fazla eşi geçindirecek derecede maddi durumunun iyi olması ve meşru bir maslahatın bulunması şartına bağlanmıştır. Eğer adaletsizlik yapılmasından korkulursa birden fazla evliliğe izin verilmemiştir. Bu durum, Irak Şahsî Haller Kanununun 3. maddesinin 5. fıkrasına göre hâkimin takdirine bırakılmıştır.

1.3. Medeni Kanunun ve Irak Şahsî Haller Kanunun Gayesi

Bu bölümde, Medeni ve Irak şahsî haller Kanunun gayelerini ele alacağız. Medeni Hukukun gayesi, dini devletten ayırmak ve erkek kadın eşitlikliği ilkesi fikrine dayanmaktadır. Irak Şahsî Haller Kanununda ise evliliğin gayesi, İslam Hukuku ilkeleri ile örtüşmektedir.

1.3.1. Medeni Kanunda Evliliğin Gayeleri

Medeni Hukukun temel ilkesi ve gayesi kanunlar karşısında erkek kadın eşitliği ve herhangi bir dini hukuka dayanmamasıdır. Beşeri bir hukuk olarak kadın ve erkekçi aile içinde

⁴⁸ Hadi Mahmud, *Kanunu Ahvâli'sh-Şahsiyyeti'l-İrakiyyi'd-Darûreti ve Mutetallebâtî't-Tatvîr*, <http://www.althakafaaljadedda.com/313/hadi.htm>, web sitesinde 24.01.2014 tarihinde yayınlanmıştır.

⁴⁹ Sa'd Muhammed Hasan, (02.12.2013). *a.g.e.*

aynı güçte ve yetkide evlilikten sorumlu kılmakta ve görevler vermektedir. Erkek ve kadın ancak resmi olarak evlenebilmekte ve resmi olarak boşanabilmektedir. Medeni Kanun kadın ve erkeğe miras ve mal konusunda evin geçiminde aynı sorumlulukları yüklemektedir. Beşeri Hukukta eşitlik ilkesine aykırı olsa da toplumsal kabule bağlı kadının evlilikten zarar görmesi gerçeği esas alınarak boşandığında kadın kocasından sürekli nafaka talebinde bulunma hakkına sahip olabilmektedir. Kadın için pozitif ayrımcılık anlamında çalışma hayatında iyileştirmeler ve doğum zamanında bazı hakları verdiği de görülmektedir. Burada kadın erkek özellikleri ve işlevi açısından farklı ancak aynı cins varlık olduğu algısı yönünde Medeni kanunda bir anlayış ve kadın lehine gelişmeleri kabul ettiği görülür.

1.3.1.1. Yasa Oluşturmada Dini Etkiden Devleti Arındırmak.

Medeni yasa aslında Batıda Kilise oteritesine karşı beşeri yasayı tesis için ikame edilmiştir. Dini devletten ayırmanın tarihi kökleri, zikrettiğimiz gibi, Avrupa hristiyanlık ortaçağlarına dayanır⁵⁰. Daha sonra geniş anlamıyla laiklik kavramına dönüşen “dini devletten ayırma” fikri, ispat edilmiştir ki kesinlikle islam dini ile alakası olmayan bir fikirdir. Çünkü onun kökleri ve doğuşu; başka bir din, başka bir toplum ve başka şartlara dayanmaktadır. İslam dininin genel kapsamının doğası, onu devletten ayırmaya engeldir.

Batıda, her ne kadar dini oteriteyi devlet yönetiminden uzaklaştırma anlayışı olsa da ilk dönemde bir süre kilise tarafından yürütüldü ve Kilise Hristiyanlığa uygun olan Medeni Kanunlar uygun şekilde kilisede ve devletin resmi dairelerinde uygulandı. Bu nedenle Medeni evliliğin gayesi dini uygulamaları devlet yönetiminden uzaklaştırmak değildir. Ancak birçok yazar bunu da Medeni evlilik maksatlarına dâhil ediyor. Bazılarına göre laikliğin doğru tercümesi, “dinsizlik ve dünyacılıktır”⁵¹. Siyasi yönden de hükümde dinsizliği ifade eder. Bu laiklik teriminin ilimle hiçbir bağlantısı yoktur. Laiklik kelimesi, ona karşı Müslümanların göstereceği olumsuz tepkiyi alt seviyede tutmak adına dinsizlik kelimesinden daha az etkili olması nedeniyle seçilmiştir⁵².

Şeyh Sefer el-Hevâlî şöyle diyor: “Laikliğe, dini devletten ayırma ibaresi yeterizdir. Bu kavramın doğru anlamı, ister tüm ümmet isterse tek fert için olsun, dinsiz bir hayat kurmaktır”⁵³ ve dini, kişinin vicdanında hapsetmektir. Öyleyse o, bu haliyle İslamla uyuşmuyor, İslam ve dinsizlik (lâ dinilik) birbirine terstir, bir araya gelmezler ve aralarında

⁵⁰ Ruhaylî, (1422).*a.g.e*, c.I, s.352.

⁵¹ Munir el-Baalbekî (1977). *Kamûsu'l-Mevrid*, Daru'l-İlmi'l-Melâyîn, Beyrut, s. 827.

⁵² Ruhaylî, (1422). *a.g.e*, c.I, s 334.

⁵³ Sefer el-Hevâlî (ts). *el-İlmaniyetu*, byy, Daru'l-Hicreti, s. 24.

hiçbir bağ da yoktur⁵⁴. Fakat laiklik; devlet otoritesi, Kayser'e; Kilise otoritesi de, Allah'a aittir, temel ilkesiyle Hristiyanlık diniyle uyushmaktadır. Bu da Hz. Mesih (a.s)'e izafe edilen "Kayser'e ait olanı Kayser'e, Allah'a ait olanı Allah'a ver" sözünde açıktır. Ama İslam bu ikilemeyi tanımaz, çünkü Müslüman bütünüyle Allah Teâlâ'ya aittir ve müslümanın hayatının tümü Allah teâlâ içindir⁵⁵. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*De ki: Namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi Allah içindir.*"⁵⁶

1.3.1.2. Yasa Oluşturmada Devleti Dini Etkiden Arındırmaya İslam'ın Bakışı

İslam dini, kati surette dini devletten ayırma fikrini reddeder. Çünkü bu, insanların ortaya koyduğu bir hâkimiyet davasıdır. Allah Teâlâ'nın indirdiği bir hüküm değildir⁵⁷. Akaid Alimlerinin bu tutuma sahip şahıslar hakkında söyledikleri hüküm aşağıdaki şekildedir:

1- Eğer Allah'ın indirmeddiği bir şeyle bilerek hüküm verilirse bu bir itikadî küfürdür, dinden çıkmaktır⁵⁸.

2- Eğer hüküm bilmeden veya bir dünya menfaati için verilirse fakat aynı zamanda Allah Teâlâ'nın hükmünün en doğru hüküm olduğu da biliniyorsa bu bir amelî küfürdür, fiske ve zülümdür; bunu yapan kişiye ceza uygulanır, ona hak yolu gösterilir ve bu kişinin Allah Teâlâ'ya tövbe ederek O'na dönüş yapması gerekir⁵⁹. Bunun delili de Selef-i salih'in; Allah Teâlâ'nın, "*Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir*"⁶⁰, buyruğu ile ilgili oluşun anlayıştır.

İbn Abbas şöyle demiştir: "Dinden (milletten) ayrılmak küfür değildir, ancak bunu yapan dini inkâr etmiş olur. Ancak bu kişi Allah Teâlâ'yı ve ahiret gününü inkâr eden gibi değildir"⁶¹. Atâ da şöyle demiştir: "Küfürsüz küfür, zülümsüz zülüm ve fisksız fiske"⁶². İbn Kesir ise şöyle demiştir: 'Kim Hz. Peygamber'e indirilmiş muhkem ayetleri terk eder ve başka kanunlarla mahkemeleşirse, Müslümanların icması ile bu kişi inkâr etmiştir. Allah Teâlâ'nın ve Resûlü'nün indirdiği hükme dönünceye kadar onunla savaşmak gerekir.'⁶³ İbn

⁵⁴ Munteda'l-İslamî, *Mecelletu'l-Beyan*, c.XXXV, s.45.

⁵⁵ Ali bin Nayif Eş-Şuhûd (ts). *Mevsûatu'r-Reddi Ala'l-Mezâhibi'l-Fikriyyeti'l-Muâsirati*, el-Mektebetu's-Şâmile, c.IX, s.459.

⁵⁶ En'am Suresi 6/162

⁵⁷ Er-Ruheyli, (1422).a.g.e, c.I, s.392.

⁵⁸ Mustafa Muhammed bin Mustafa, (ts). *Usûlu ve Tarihu'l-Firaki'l-İslamiyyeti*, byy. el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s.458.

⁵⁹ Nasır el-Kaffârî ve Nasır el-Akl (1992). *el-Mûcezu fi'l-Edyani ve'l-Mezâhibi'l-Muasirati*, Daru's-Samî, Riyad, s.111.

⁶⁰ Maide Suresi 5/ 44.

⁶¹ Muhammed bin Ebi Bekr bin Sa'd Şemsuddin İbn Kayyimi'l-Cevziyye (1996). *Medâricu's-Sâlikin*, Tah. Muhammed el-Mu'tasım Billâh el-Bağdadî, Daru'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrut, c.I, s.345.

⁶² İbn Cerir Ebu Ca'fer et-Taberî (2000). *Tefsiru't-Taberî*, Câmiu'l-Beyan fi Te'vîli'l-Kur'an, 1. Baskı, Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Muessesetu'r-Risale, c.X, s.356.

⁶³ Ebu'l-Fida İsmail bin Ömer bin Kesir el-Kureşîyyi'l-Basriyyi (1998). *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Tah. Ali Şîrî, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, c. XIII, s.119.

Teymiyye de şöyle demiştir: “Kim İslam’dan başka bir dine tabi olursa ve Hz. Muhammed’in (s.a.v) koyduğu İslam Hukukundan başka bir Hukuka inanıp uyarsa, Müslümanların ittifakiyle o kâfirdir.”⁶⁴

Şeyh Abdulaziz bin Baz’ın dediği gibi laiklik, getirdiği hükümlerle Allah’ın haram kıldığını helal, helal kıldığını da haram kabul etmektedir. Örnek olarak zina ile ilgili kanunda, “Eğer (bakire) bekar biri zina yaparsa cezası yoktur” hükmü yer almaktadır. Bu madde, laikleri birey ve toplum olarak Allah Teâlâ’nın, “*Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah’ın dini konusunda o ikisine acımayın*”⁶⁵, buyruğundaki hükümün cezasından koruma amacıyla kanunlaşmıştır. Yasa koyucu bireylerin bu konuda dinsizin hürriyetini korurken ailenin ve toplumun sahih bir nesil oluşturmasını göz ardı ettiği açıktır. Toplumsal hayat bireylere kurban edilmiştir. Bu meri hukuktaki kanunlardaki iş dini naslar açısından, apaçık güneş gibi küfür olduğu gayet açıktır, hiç bir tarafı gizli ve saklı değildir⁶⁶. Çünkü “*Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir*”⁶⁷, nassının te’vile ihtiyacı yoktur. Allah Teâlâ’nın indirdiğinin dışında hüküm veren laik yasalar, İslam Hukuku açısından sadece ma’siyet değil, o ancak apaçık küfürdür⁶⁸. Şeyh Menna’ tefsirinde, Allah Teâlâ’nın “*Davud ve Süleyman da milletin koyunlarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm veriyorlarken, Biz onların hükmüne şahiddik*”⁶⁹ buyruğu hakkında şöyle demiştir: “Bu ayet, peygamberlik otoritesini, işlerin idaresini, siyasetini, devletin korumasını ve hükmü dini kılar; bunların hepsini İslam Hukuku içine alır.”⁷⁰ O, bu ayete dayanarak İslam risaletinin umumiliği ve onun mükemmel olduğunu, dini yasamada devlet yönetiminden uzak tutmaya ve ayıranlara karşı çıkmış, onları kabul etmemiştir.

Sonra o, bu ayet için icmalî manada şöyle demiştir: Allah Teâlâ bununla Hz. Davud’un hâkimiyetinde din ile devleti veya nübüvvet ile hükmü bir araya getirmiştir. Onun risaleti, Hz. Peygamber’in risaletinden onlarca çağ önce idi. Bundan öğüt ve ibret alsınlar.”⁷¹

⁶⁴ Ebu’l-Abbas Ahmed bin Abdulhalim bin Teymiyye el-Harranî, (h. 1386). *el-Fetâvâ’l-Kubrâ*, Tah.Hasaneyn Muhammed Mahlûf, Daru’l-Ma’rife, Beyrut, c.III, s.534.

⁶⁵ Nûr Sûresi 24/ 2.

⁶⁶ Abdullah bin Muhammed el-Karnî (ts). *Zevâbitu’t-Tefkiri İnde Ehli’s-Sunneti ve’l-Cemâati*, el-Mektebtu’s-Şâmile, c.I, s.180.

⁶⁷ Maide Suresi 5/44.

⁶⁸ Eş-Şuhûd, (ts).a.g.e, c.XII, s.127.

⁶⁹ Enbiya Suresi 21/78.

⁷⁰ Menna’ bin Halil el-Kattân (1975). *Tefsiru Ayati’l-Ahkâm*, Daru’l-Medeni, c.I, s.71.

⁷¹ Fahd bin Abdurrahman er-Rûmî, (1986). *İticâhâtü’t-Tefsiri fî’l-Karni’r-Rabii Aşara*, 1. Baskı, es-Suûdiyye, Riâsetu İdârâtî’l-Buhusi’l-İlmiyyeti ve’l-İftâi ve’d-Da’veti ve’l-İrşâdi, c.II, s.475.

1.3.1.3. Erkek Kadın Eşitliği

Bu nazariye; Avrupa'da ve tam olarak Fransız ihtilali esnasında Fransa'da, kadını hatta kadın, anne veya kızkardeş olsa bile. günahların, kötülüklerin ve ahlaksızlıkların kaynağı olarak gören kilisenin sapmalarına karşı doğdu⁷². Önceden bahsettiğimiz gibi, Avrupa, kişinin eşini satmasına izin vermesi bu kabildendir.⁷³ Kilisenin kadına bu bakışında, insanlar çok tedirginlik ve baskı içinde olduklarını hissettiler. Hatta onlardaki reaksiyonlar sonucunda, kilise ve din adamları ile bağlantısı olan her şeyi reddetme temeline dayanan erkekle kadın arasındaki eşitlik nazariyesi doğdu⁷⁴.

Kadın, erkekle beraber çalışmasına Kiliseden reaksiyonlar arttı. Kadın erkekle aynı mesai yapsa da ücreti daha azdı. Kadınlar, bu adaletsizliği fark ettiler, erkekle aynı ücreti almak istediler⁷⁵. Bu istek, zaman geçtikçe güçlendi ve erkekle eşit olma talebi en üst dereceye ulaştı. Böylece tüm toplum aynı mertebede olacak, hiç kimse kendisini başka bir kimsenin üstünde görmeyecek, erkekle kadın arasında fark olmayacak⁷⁶, aralarındaki ister dini isterse sosyal olsun tüm farklılıklar ortadan kalktı⁷⁷. Batı dünyasında erkekle kadın arasındaki eşitlik fikri Kilisenin kadına bakışından doğdu. Bu anlayış tüm Avrupa'yı, arkasından bütün dünyaya şamil olmak üzere iki Amerika'yı kapsadı, hatta onun bulaşıcılığı İslam âlemine de intikal etti.

Bu ilkeyi temellendirmek için uluslararası iki vesika çıkmıştır. Bunlar:

1. Cinsiyete dayanarak ayırım gözetmemeye, kadınla erkek arasında eşitlik ve temsil etmeyi gerçekleştirmeye ve özellikle evlilik özgürlüğüne uymayı gerekli kılan 1948 m. "Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi."

2. Ayrımcılık yapmamayı, kadınla erkeğin eşitliğini, evlilikte ve boşanmada eşit oldukların teyit eden 1979 m. yılı "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi."⁷⁸

Bu anlaşmaları uygulamak için Mısır'da kadını özgürleştirme hareketi birçok sonuca ulaştı⁷⁹. Bunları aşağıda özetleyeceğiz:

1.Boşanmanın sayısını kısıtlamak ve mahkemenin kararı olmadan boşanmanın olmaması.

⁷² Ruhaylî, (1422).a.g.e, c.I, s.352.

⁷³ Şeyh Alevî bin Abdulkadir es-Sekkaf, *Mevsûatu'l-Mezâhibi'l-Fikriyyeti'l-Muasireti*, [http://www.dorar.net](http://www.dorar.net/sitesinden15.12.2014) sitesinden15.12.2014 tarihinde alınmıştır.

⁷⁴ Bekr b. Abdullah b. Ebu Zeyd (ts). *el-Mektebetu's-Şâmile*, c.I, s. 76.

⁷⁵ Sekkaf, (15.12.2014),a.g.e, s. 32.

⁷⁶ Galib bin Ali Avâcî (ts). *Furukun Muasiretun Tentesibu ile'l-İslam*, el-Mektebetu's-Şâmile, c.II, s.132.

⁷⁷ Bekr b. Abdullah b. Ebu Zeyd , (ts). *a.g.e.*, s76.

⁷⁸ İbrahim en-Nasır, *el-Hareketu'n-Nisviyyetu'l-Ğarbiyyetuve Muhâvelâtu'l-Avlemeti*, <http://www.saaaid.net/female/064.htm>. web sitesinden Saydu'l-Fevâid mevkiinde 06.02.2014 tarihinde alınmıştır.

⁷⁹ Şuhûd, (ts).a.g.e, c.VIII, s.49.

2. Mahkemenin kabul ettiği şartlar hariç, birden fazla evliliğın yasaklanması.
3. Kızların evlilik yaşının 16 ve üzeri olması
4. Miras konusunda erkek ve kadın arasında eşitlik.
5. Kadına erkek gibi boşama hakkı verilmesi.

1.3.1.4. İslam'ın, Kadınla Erkeğın Eşit Olmasına Bakışı

Kadının; erkekle tüm alanlarda ve hallerde, mesela miras hakkı konusunda eşit olmasını, kadına karşı ayrımcılık babından itibarını, atılması ve geçersiz kılınması gereken geleneksel modelleri temsil ettiğı için İslam Hukukunun kadınlarla ilgili hükümlerinin eksik olduğunu beyan ederek ele alan 5. Pekin Konferansı ve diğerkleri gibi uluslararası konferanslar sürdü. Bu, birçok uluslararası konferanslarda defalarca tekrarlandı. Onlar, İslam'dan önceki Medeniyetlerde ve kanunlarda kadının tarihini bilmezden geldikleri gibi, İslam'ın onlardan yüzyıllar önce eşitlik konusunda kadınla erkeğı eşit tuttuğunu bilmediler. İslam, bu eşitlik konusunu sadece sözde değil, ancak beşeriyetin kendisiyle övüneceğı gerçek bir uygulamayla tatbik etmiştir.

İslam'ın en büyük meziyeti, kadın ve erkek meselesinde beşer fıtratının idrak ettiğı hakiki yolla hüküm veren onun gerçek bir din ve bir düzen olmasıdır. Aşağıda anlatılacağı gibi o, eşitliğin olduğu yerde her ikisinin arasını eşitliyor ki bu doğru sağduyu mantığının gereğidir. Yine o, her ikisinin arası birbirinden ayrıldığı zaman onların arasını açıyor ki bu da doğru sağduyu mantığının gereğidir.

İslam, kadınla erkek arasında şu konularda tam bir eşitlik temin etmiştir:

1. Yaratılışın aslı: İslam, kadın ile erkeğın aynı cevherden olduğunu kabul ediyor ki o cevher de topraktır⁸⁰. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar dirilmekten şüphede iseniz bilin ki, sizi topraktan ... yaratmışızdır.”*⁸¹ İslam'a göre erkek ve kadın aynı nefisten yaratılmışlardır. Allah Teâlâ bu konuda da şöyle buyurmuştur: *“Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının.”*⁸²

2. Şer'î hükümlerdeki teklifin aslı: Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Kadın, erkek, inanmış olarak kim iyi iş işlerse, ona hoş bir hayat yaşatacağız. Ecirlerini yaptıklarından*

⁸⁰ Abdurrahman Ebi Bekr Celaluddin el-Suyûtî (ts). *ed-Durru 'l-Mansûr*, Daru'l-Fikir, Beyrut, c.VI, s. 8.

⁸¹ Hac Suresi 22/5.

⁸² Nisa Suresi 4/1.

daha güzeli ile ödeyeceğiz.”⁸³Katade bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Erkek bir iyilik yaparsa on iyilik, kadın da bir iyilik yaparsa on iyilik alır”⁸⁴.

3. Toplumdan ve onun istikametinden sorumlu olmak: Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “*Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridir; iyiyi emreder kötülükten alıkoşurlar; namaz kılarlar, zekât verirler, Allah'a ve Peygamberine itaat ederler. İşte Allah bunlara rahmet edecektir. Allah şüphesiz güçlüdür, hâkimdir.*”⁸⁵Böylece İslam kadınla erkeği iyilik yapmada ve kötülükten uzak tutmada eşit bir şekilde sorumlu tuttu⁸⁶.

4.Medeni Haklar: Kadının evlenmeden önce ve evlendikten sonraki durumunda farklılık yoktur, aynı şekilde anlaşma ve mülkiyet hakkına sahiptir ve eşini seçme hakkı da vardır⁸⁷.

5. Genel Haklar: İslam, ilim talep etmeyi her müslümana farz kılmıştır. Hz. Peygamber’in (s.a.v) eşlerinin öğrenme, öğretme ve şer’î ilimleri bütün ümmetin fertlerine nakletme sorumlulukları vardı. Allah Teâlâ onlara hitap ederek şöyle buyurmuştur: “*Evlerinizde okunan Allah’ın ayetlerini ve hikmetini hatırd tutun. Şüphesiz Allah haberdar olandır, latif olandır.*”⁸⁸ Katade, “Bu, onların Kur’an’ı hıfz etmesi için bir teşviktir”, demiştir⁸⁹.

İslam, kadınla erkek arasında şu konularda nisbî eşitlikte bulunmuştur:

1. Bazı şer’î teklifler: Kadının, hastalık günlerinde ve lohusa döneminde namaz kılmaması, hamile olduğu zaman ve emzirirken oruç tutmaması, haccın bazı hükümleri; kadının, erkekten farklı olarak kendi tabiatına uygun ihram ve tavaf elbisesini giymesi ve saçını kısaltmaması gibi konular⁹⁰.

2. Üstünlük: Bu, İslam’ın kadına verdiği değere zıt değildir, aile içi işlerini tanzim etmek içindir. Nasılki vali, idare edilenlerin işlerini görmekle (ikamede bulunmakla) üstün

⁸³ Nahl Suresi 16/97

⁸⁴ Ebu İshak es-Sa’lebî (2002). *el-Keşfu ve’l-Beyan an Tefsiri’l-Kur’an*, Tah.İbn Âşûr, Daru İhyai’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut, c.III, s.299; bkz. Muhammed bin Ebi Bekr bin Sa’d Şemsuddin İbn Kayyimi’l-Cevziyye’nin (1991) *İ’lâmu’l-Muvakkiîn an Rabbi’l-Âlemin*, Tah. Muhammed Abdusselam İbrahim, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, c.II, s.114.

⁸⁵ Tevbe Suresi 9/71.

⁸⁶ Ebu’l-Hasan El-Vâhidî eş-Şâfiî (1994). *el-Vesîtatu fî Tefsiri’l-Kur’ani’l-Mecid*, Tah. eş-Şeyh Ali Muhammed muavvid vd., Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, c.II, s.509.

⁸⁷ Davud Neval bint Abdulaziz el-İd (2006). *Hukuku’l-Mar’ati fî Dav’i’s-Sunneti’n-Nebeviyye*, s.580.

⁸⁸ Ahzap Suresi 33/34.

⁸⁹ Vâhidî, (1994). *a.g.e.*, c.III, s.470.

⁹⁰ Muntede-yâtu’d- Kelimetü Sevaa Da’vetiyye, *el-Adl beyne’r Racül’i ve’l mere’tü fi’l İslam*,

<http://www.kalemasawaa.com/vb/showthread.php?t=10104> web sitesinde 04.09.2014 tarihinde yayınlanmıştır:

sayılmışsa erkeklerin kadınlara karşı üstünlükleri de ihtiyaçlarını karşılaması ve onu korumasından dolayıdır.⁹¹

3. Mirastaki farklılık: Miras hususunda dağıtımın nasıl yapılacağı hükmünü belirleyen ölçüler vardır. Öyle durumlar vardır ki İslam onda kadınla erkek arasında eşit davranmıştır. Mesela; kelâle durumunda olduğu gibi, kızkardeş ile anne bir erkek kardeş aynı paya sahiptirler. Keza kadının, yirmidört erkekten daha fazla miras aldığını görüyoruz.

4. Nafaka: Suyûtî; erkeğin kadına nafaka vermesi gibi, erkekten farklı olarak ona ait özel bir takım hükümlerin bulunduğunu ifade etmiştir⁹².

1.3.1.5. Türk Medeni Kanununda Evliliğin Amaçları

Medeni kanun davetçilerinin Medeni evlilik Kanununda kastettikleri hikmetler aşağıdaki hususlarda temessül etmiştir:

1. Evlilik, kurtuluşun yedi sırandan mukaddes bir sırdır⁹³. Devletin bunu, yerine getirdiği bir Medeniyet egemenliği gibi düzenlemesini üstlenmesi gerekir.

2. Evliliğin dini mercilerine uymak, devletin otoritesinde büyük eksiklikler oluşturur⁹⁴.

3. Medeni evlilik, ulusal birliği sağlar. Ama aile ile ilgili dini kanunların tatbik edilmesi ise, vatandaşlar arasında dini bölünmelerin derinleşmesine yol açar⁹⁵. Bu da, her hangi bir devlette hakiki ulusal birliğin oluşmasına engel olacaktır.

4. Evlilikte esas gayeyi gerçekleştirmek ki bu da iki eş arasındaki ortak yaşama isteğidir⁹⁶.

5. Medeni bir devlete ulaşmak, ancak dini evliliği sisteminden düşürmekle gerçekleşir, bilakis dini tüm sosyal meydanlardan çıkarmak, onu sadece cami veya kilise ve ma'bed duvarları arasında bulundurmakla mümkün olur⁹⁷.

6. Kadınla erkek arasındaki farkı düşürmek. Birden fazla evlilik ve boşanma gibi bazı dini ilkeler, kadınla erkeğin eşitlik ilkesini bozuyor. Devletin dâhil olması istenilen

⁹¹ Nizamuddin bin Huseyin el-Kummî el-Nîsâbûrî (1416). *Ğarâibu'l-Kur'an ve Reğâibu'l-Furkan*, Tah. eş-Şeyh Zekerîyya Umeyrât, Daru'l-Kutuygulandığındabi'l-İlmiyye, Beyrut, c.II, s.408.

⁹² Abdurrahman bin Ebî Bekr, Celaluddin es-Suyûtî (1990). *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c.I, s.237.

⁹³ *yedi sırın mukaddes*: 1- el-Ma'mûdiyye 2- el-Mîrûn 3- el-Kurbân, 4- et-Tevbe 5- Mesehetu'l-Merdâ 6- ez-Zevâc 7- el-Kehnût.

⁹⁴ Tahsin Emin Bayraktar (2013), a.g.e .

⁹⁵ Muhammed Huseyin Fadlullah, *el-Maktafu'l-İslamî dergisinde bir makale*, Sayı: 219, Yıl: 2012 m.

⁹⁶ Muhammed Ali Daynâvî, *Zuhûru'z-Zevâci'l-Medeniyyi fi'l-Âlemi*, <http://articles.islamweb.net/media/index.php?page=article&lang=A&id12547> , şu web sitesinde 31.12.2001 tarihinde yayınlanmıştır.

⁹⁷ Muhammed Şukeyr, *Mecelletu'l-Vahdeti'l-İslamiyye*, Sayı: 135, Yıl: 1434 h.-2013 m.

konulardan Medeni evlilik Kanunu koymak gibi dünya devletlerininMedeniyetçe yükselmesiyle aynı istikamette bulunmuyor⁹⁸.

7.Medeni evlilik; evliliğin düzenlenmesi meselesinde, dini evlilikte olduğu gibi kâhin veya din adamı ile konuşuyormuş gibi düzenlenmiştir.⁹⁹

8. Medeni evlilik, tüm vatandaşların evlilik işlerini düzenlenmesi için devletin duyduğu bir ihtiyaçtır. Devletin içinde çeşitli dinlerden olan vatandaşlar vardır, hatta bazıları da hiçbir dine tabi değildir¹⁰⁰

1.3.2. Irak Şahsî Haller Kanununda Evliliğin Amaçları

Fıkıhçılar, aşağıda belirtileceği gibi İslam'daki evliliğin şer'î hükmü hakkında ihtilaf etmişler ve birkaç gruba ayrılmışlardır.

Birinci grup: Hanefîler,¹⁰¹ Malikîler¹⁰² ve Ahmed bin Hanbel'in Mezhebinde¹⁰³ ise en meşhur sahih olan görüşün, evliliğin sünnet olduğudur.

Bunlar görüşlerine, Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu sözünü delil göstermişlerdir: “Ben oruç tutarım, namaz kılarım, uyurum ve kadınlarla evlenirim. Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”¹⁰⁴ Lakin Hz. Peygamber'in (s.a.v) ashabından bazısının eşleri yoktu, Hz. Peygamber (s.a.v) onlara bunun için bir şey demiyordu. Bu gösteriyor ki İslamdaki evlilik, sünnettir ve ona teşvik edilmiştir, vacip değildir¹⁰⁵.

İkinci grup: Bazı Hanefiler¹⁰⁶ ve bir rivayete göre Ahmed¹⁰⁷ ile Zâhirî alimler¹⁰⁸, evlilik yapmaya ve infak etmeye gücü yeten kimseye evliliğin vacip olduğunu ifade etmişlerdir.

⁹⁸ Abdulfettah Kabbara, (1994). *a.g.e*, s. 9.

⁹⁹ William James Diorant (1988). *Kissatu'l-Hadâreti*, Tercüme: Dr. Zeki Necib Mahmud vd., Nâşir: Daru'l-Cîl, Beyrut/Lubnan, *el-Munazzametu'l-Arabiyyetu li't-Terbiyyeti ve's-Sekafeti ve'l-Ulûmi*, Tunus, c.XXVI s.200.

¹⁰⁰ Beşâratu'r-Râ'î matrân Cübeyl, (2010).). *ez-Zevâcu'l-Medenî*, Luevyze Üniversitesi,ss.69-77 şu web Sitesinde Yayınlanmıştır: <http://hobwahayat.com/index2.php?sscid=118>

¹⁰¹ İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdulaziz ed-Dimaşkî (1994). *Hâşiyetu Reddi'l-Muhtar ala'd-Durri'l-Muhtar*, Daru'l-kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, c.IV, s.58.

¹⁰² Sadık Abdurrahman el-Ğaryânî (2002). *Mudevvenetu'l-Fikhi'l-Mâlikî ve Edilletuhu*, Muessesetu'r-Reyyân, Beyrut, c.II, s.491.

¹⁰³ Ebu Muhammed Muvaffakuddin ed-Dimaşkî el-Hanbelî, eş-Şehir bi İbni Kudâme el-Makdisî (1987). *el-Muğnî*, Daru'l-Fikir, Beyrut, c.VII, s. 3.

¹⁰⁴ Buhârî, (1987).*a.g.e*, Hadis no: 4776,. c.V, s: 1949.

¹⁰⁵ Ahmed el-Himyerî (1967). *en-Nikâhu ve'l-Kadâyâ el-muteallakatu Bihi*, Mektebetu'l-Kulliyyâtî'l-Ezheriyye, s.14.

¹⁰⁶ İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdulaziz ed-Dimaşkî, (1992). *Reddu'l-Muhtar ala'd-Durri'l-Muhtar*, 2. Baskı, Beyrut, Daru'l-Fikr, c.III. s: 63.

¹⁰⁷ İbn Kudâme, (1987),*a.g.e*, s.3.

¹⁰⁸ Ebu Muhammed İbn Hazm el-Endelûsî, *el-Muhalla bi'l-Âsâr*, Daru'l-Fikir, Beyrut, c.IX, s. 3.

Bunlar da görüşlerine, Allah Teâlâ'nın şu buyruğunu delil göstermişlerdir: *“Hoşunuza giden kadınlarla nikâhlanın.”*¹⁰⁹ Bu ayete göre Allah Teâlâ, nikâh yapma emrini vermiştir. Emirde asıl olan da vucûbtur, dolayısıyla nikâh yapmak vaciptir demektir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu sözünü de delil göstermişlerdir: *“İçinizden kimin durumu iyi ise evlensin.”*¹¹⁰ Hadiste geçen “evlensin” emrini, vucûba hamletmişlerdir, dolayısıyla nikâh yapmak vaciptir. Evliliğin sünnet olduğunu söyleyen cumhûra göre; onlara, bu gösterilen delillere göre evlilik sünnettir, burada emir, mendubiyet ve nikâhı sevdirmek anlamında kullanılmıştır, vucûbiyet bildirmek için değildir, cevabını vermişlerdir¹¹¹. Allah Teâlâ'nın, *“Hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar nikâhlanın”*¹¹² buyruğundaki “nikâhlanın” emri, vucûbiyet bildirmek için değildir, istihbabidir; vucûbiyet, hoşnutluğa bağlanamaz.

Üçüncü grup: Şâfiî; evlilik menduptur, demiştir¹¹³. Evlilik mubahtır, yapılması caiz olduğu gibi yapılmaması da caizdir. Nefsi takvada bulunmayan ve evlilik yapmaya itiyacı olmayan bir kişinin, evlilik yapmamasında bir beis görmez. İbadete veya ilme yönelmek, ona göre evlenmekten daha üstündür. Allah Teâlâ'nın, “efendi, iffetli”¹¹⁴ buyruğuyla Hz. Yahya'yı (a.s)¹¹⁵ övmesini, evlilik yapmamaya delil göstermişlerdir. Eğer evlilik daha iyi olsaydı, onun terkedilmesi övülmezdi. Buna, o bizden öncekilerin Kanunudur diye cevap verilmiştir.

1.3.2.1. İslam'da Evliliğin Meşrûiyyeti

Evlilik; Kitap, Sünnet ve İcmâ ile meşrûdur. Evlilik aynı zamanda aklen de kabul edilmiş bir hakikattir.

Kitaptaki meşrûiyyet: Allah teâlâ, evlilikle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *“Hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar nikâhlanın.”*¹¹⁶ Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin.”*¹¹⁷

Sünnetteki meşrûiyyet: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle demiştir: “Ey gençler topluluğu! Kim içinizden evlenebilirse evlensin. Çünkü o, haramdan uzak tutar ve namusu korur. Kimin

¹⁰⁹ Nisa Suresi 4/3.

¹¹⁰ Nikâhın Meşrûiyyetinin Mevzûu ele alınırken tahriri yapılacaktır.

¹¹¹ Vehbe bin Mustafa ez-Zuheyli, (ts). *el-Fıkhu'l-İslamî ve Edilletuhu*, 4. Baskı, Dimaşk/Suriye, Daru'l-Fikir, c.IX, s.6520.

¹¹² Nisa Süresi, 4/3.

¹¹³ Ebu Abdillâh Muhammed bin İdrîs bin Osman bin Şâfi' bin Abdulmuttalib el-Kureşîyyi el-Mekkiyyi (1990), *el-Umm*, Daru'l-Ma'rifeti, Beyrut, c.V, s.155.

¹¹⁴ Âl-i İmrân Suresi 3/39

¹¹⁵ Ayette geçen “el-Husûr”, gücü yetmekle beraber kadınlara gelmeyen; son derece nefesine hâkim kimse demektir.

¹¹⁶ Nisa suresi 4/3.

¹¹⁷ Nûr Suresi 24/32.

bunu yapamaya gücü yetmezse, oruç tutsun. Zira oruç onun için bir kalkandır.”¹¹⁸ Bu hadisin evliliğin meşrûiyyetine dair tarafı şudur: Hz. Peygamber (s.a.v), bu hadiste beden ve mali gücü iyi olan gençlerimizi evliliğe teşvik etmektedir.

İcmâdaki meşrûiyyet: Müslümanlar, evliliğin meşrû olduğu hakkında icmâ etmişlerdir, bu konuda aralarında ihtilaf yoktur¹¹⁹. Evlilik, aklın kabul ettiği bir hakikattir, sahabelerin ve tüm müslümanların yaptığı amellerden biridir¹²⁰.

Evliliğin, sahabeler arasında meşhur olduğunu gösteren deliller çoktur. Onlardan bazıları şunlardır:

1. Hz. Ali bin Ebi Talib’in, kızı Ümmügülsüm’ü Hz. Ömer bin el-Hattâb ile evlendirmesi¹²¹.

2. el-Şâfiî şöyle demiştir: Hz. Peygamber’in (s.a.v) ashabından başka biri kızını küçük olduğu halde evlendirmiştir¹²².

1.3.2.2. Şahsî Haller Kanununda Evliliğin Hikmeti

Nikâh, insan fıtratında olan bir şeydir ve bir ilahi minnettir. Onun, birbirinden önemli birçok maksatları vardır. Irak Şahsî Haller Kanunu, 3. Maddede evliliği tarif ederken “evliliğin gayesi, ortak hayat ve nesil için bir bağ inşa etmektir” sözüyle onun iki maksadına işaret etmiş bulunmaktadır. Şimdi de evliliğin maksatlarının en önemli olanlarının özetini vereceğiz:

1. Allah Teâlâ’nın tevhidi ile O’na yapılacak kulluğu gerçekleştirmek: Ömer bin el-Hattâb şöyle demiştir: Ben, benden Allah Teâlâ’yı tesbih edecek biri doğsun diye eşimle beraber olmak için kendimi zorluyorum¹²³.

2. Allah Teâlâ’nın, “İçinizden, kendileriyle (sükûnete) kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O’nun varlığının belgelerindendir.”¹²⁴ buyruğunda geçtiği gibi, iki eş arasında sükûneti, sevgiyi ve rahmeti gerçekleştirmek¹²⁵: Müslüman birinin müşrik bir kadını nikâhlanması caiz değildir. Çünkü dini düşmanlık olduğu sürece müşrik bir

¹¹⁸ Buhârî, (1987) a.g.e, Hadis no: 1806 c.II, s.673,: Ayrıca bkz Muslim bin el-Haccâc el-Nîsâbü’rî, (ts) *Sahihu Muslim*, Tah. Muhammed Fuad Abdalbaki, Daru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut, c.II, s.1018, Hadis no: 1/1400,.

¹¹⁹ Muhammed bin Muhammed el-Muhtar el-Şenkîti, *Zadi’l-Mustenki*’c.XI, s.174; Ayrıca bkz. Ebu Bekr Muallâ el-Huseynî Takiyuddin eş-Şâfiî (1994), *Kifayetu’l-Ahyar fî Halli Ğayeti’l-İhtisar*, Tah. Ali Abdulhamid Baltaci ve Muhammed Vehbi Suleyman, Daru’l-Hayr, Dimaşk, c.I, s.346.

¹²⁰ *Merkezu’l-Fetvâ Hukmu’n-Nikâhi ve Hikmetuhu*, Fetvâ no: 34483, web elektroniik 17.2.2004’te sitede yayınlanmıştır: <http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=34483>.

¹²¹ İbn Sa’d bin Munî’ el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî (1990) *et-Tabakatu’l-Kubrâ*, Tah. Muhammed Abdulkadir Ata, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, c.VIII, s.338.

¹²² Şâfiî, (1990), a.g.e., c. VII, s.163.

¹²³ Ebi’d-Dunya ismiyle bilinen Ebu Bekr Abdullah bin Kays el-Bağdâdî el-Emevî, *el-Ayâlu*, Tah.Necm Abdurrahman Halaf, ed-Dammâm, Daru İbni’l-Kayyim, c.II, s.573.

¹²⁴ Rûm Suresi 30/21

¹²⁵ Alâuddin el-Kâsânî el-Hanefî (1986), *Bedâiu’s-Senâi’ fî Tertîbi’s-Şerâi’*, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, c.II, s.249.

kadınla evlenmek ve onunla karışmak, nikâhın maksatlarının kıvamı olan sükûnet ve sevgiye zıttır¹²⁶. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: “Allah'a eş koşan kadınlarla onlar imana gelinceye kadar evlenmeyin.”¹²⁷

3. Allah Teâlâ'nın, “Onlardan faydalanmanıza mukabil, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin.”¹²⁸ buyruğunda geçtiği gibi, haramdan uzak durup iffetli olmak, namusu muhafaza etmek, nefsi korumak ve onu fahiş iş tutmaktan alıkoymak.

Ayrıca nikâhta, gözü harama bakmaktan alıkoyma ve her iki eş için temiz helal ilişkiyle nesli devam ettirme ve uzuvlarını koruma vardır¹²⁹. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle demiştir: “Ey gençler topluluğu! Kim içinizden evlenebilirse (“el-bâetü” yahut nikâh veya cimâ edebilirse) evlensin. Çünkü o, haramdan uzak tutar ve namusu korur. Kimin bunu yapmaya gücü yetmezse, oruç tutsun. Zira oruç onun için bir kalkandır.”¹³⁰

4. Nesli (nesebi) korumak: Bu, nikâhın en önemli maksadıdır. Çünkü nesli düzenler, aslına bağlar ve kaostan, karışıklıklardan ve hilelerden korur. Bunun için doğru şer'î evlilik hükümleri konuldu¹³¹.

5. Sağlam İslam toplumunun kurulmasındaki payından dolayı İslam'ın hükümleri ve talimatlarıyla amel edecek Müslüman bir aile kurmak. Zira İslam ümmetinin binası, Müslüman ailenin bina edilmesine bağlıdır¹³². Bu ise sağlam ailelerle güçlü bir İslam ümmetini doğru oluşturma ve kurma esastır.⁷

6. Nesli çoğaltmak ve insan türünü muhafaza etmek için¹³³ Hz. Peygamber (s.a.v) evliliğe, çocuk doğurabilen biriyle evlenmeye rağbet ettirmiştir. O (s.a.v), bu konuda şöyle buyurmuştur: “Çok doğuran sevimli kadınla evlenin, zira ben (kıyamet gününde) sayınızın çokluğuyla (diğer) ümmetlere iftihar ederim.”¹³⁴

7. ez-Zincânî şöyle demiştir: Nikâhın maksatlarından biri de kabilelerin; destek vermek, yardımda bulunmak ve birliği sağlamak için birbirlerine karışmasıdır. Sosyal bağlar çemberi

¹²⁶ Ebu Faysal el-Bedrânî (ts) *Bastu'l-Kavli*, el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s.38.

¹²⁷ Bakara Suresi 2/221.

¹²⁸ Nisa Suresi 4/24

¹²⁹ Ahmed bin Muhammed es-Saîd, *Kelâmu's-Sâlifini's-Sâlihîn fi Mâ Yekûnu Aleyhi'i-Mu'tefikûn*, byy ve trhz, el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s. 8; bkz. Ali bin Nâyif eş-Şuhûd (ts). *Mevsûati'l-Buhûsi ve'l-Makalati'l-İlmiyye*, el-Mektebetu's-Şâmile, c.XXXX, s.7.

¹³⁰ Kaynak önceden gösterilmiştir.

¹³¹ Avd bin Recâ bin Farac el-Avfi (2002) *el-Velâyetü fi'n-Nikâhi*, Yüksek lisans tezi., es-Suûdiyye, el-Medînetu'l-Munevvere, el-Câmiatu'l-İslamiyye (İslam Üniversitesi), c.I, s.55.

¹³² Nuruddin bin Muhtâr el-Hâdimî (2001) *İlmu'l-Mekasidu's-Sher'iyyeti*, Mektebetu'l-Abikân, c.I, s.179.

¹³³ Abulkadir Ehdel(2014). el-İslam ve Darurat'ül Hayat 26.6.2014 tarihinde

<http://www.ahlalheeth.com/vb/showthread.php?t=337933> sitesinde yayınlanmıştır.

¹³⁴ Ebu Hâtim Muhammed bin Hibbân bin Ma'bed et-Temîmî ed-Dârimî (1988), *Sahîh İbn Hibbân*, Hadisleri tahkik, tahric edip onlara ta'liye bulunan: Şuayb el-Arnaûti, Beyrut, Muessesetu'r-Risâleti, Hadis no: 4056, c.IX, s: 364, Ma'kal bin Yesâr tarihiyle; bkz. Ebu Osman Said bin Mansûr bin Şu'be el-Horasânî (1982), *Sunen Said bin Mansûr*, 1. Baskı, Tahkik: Habibu'r-Rahman el-A'zamî, el-Hind, Daru's-selefiyye, Hadis no: 490, c.I, s.164.

genişlesin diye nesepte yakın olan kadınlarla değil, uzak olan kadınlarla evlenilmesi hoş görülmüştür¹³⁵.

8. İffet, nefsin sükûneti ve bunlardan başka şeyler gibi cinsel ilişki (cimâ) ve çocuk sahibi olma dışında başka maslahatların gerçekleştirilmesi: Hz. Câbir (r.a), kardeşlerine bakması için boşanmış bir kadınla evlenmişti¹³⁶. Böylece onun bu konudaki anlayışında evlilikte, sadece cimâ söz konusu değildir, onun dışında başka maksatlar da vardır.

el-Gazâlî, evliliğin faydalarını ve maksatlarını özetlemiştir: Nikâh dine yardımcı olur, şeytanlara da zilletir, Allah Teâlâ'nın düşmanına karşı koruyucu bir kaledir, ayrıca Hz. Peygamber'in (s.a.v) diğer peygamberlerin önünde bir övünme sebebidir. Sonra Gazâlî evlilikte beş faydanın var olduğunu belirtmiştir. Onlar da şudur: Çocuk, şehveti kırmak, evin işlerini idare etmek, aşiretin çoğalması ve nefsin bunları yapması için gayret etmesidir¹³⁷.

¹³⁵ Ebu Yahya Zekerîyyâ el-Ensârî es-Senîkî (ts), *el-Ğureru'l-Behiyye fî Şerhi'l-Behceti'l-Verdiyye*, el-Matbaatu'l-Meymenîyyeti, c.IV, s.93.

¹³⁶ Muhammed bin Salih el-Useymin(1428), *el-mumtiu ala Zâdi'l-Musteki'*, Daru İbni'l-Cevzî, c.XII, s.53.

¹³⁷ Hey'etu Kibârî'l-Ulemâi, Ebhâsu Hey'eti (ts). *Kibârî'l-Ulemâi, es-Suûdiyye*, c.II, s.502.

İKİNCİ BÖLÜM

NIŞANLANMA VE EVLİLİK AKDİNİN RÜKÜNLERİ VE ŞARTLARI

2. Nişanlanma ve Evlilik Akdinin Rükünleri ve Şartları

Bu bölüm ilk olarak evlilikten önce yapılması gereken hususları daha sonra da Irak Medeni haller Kanunu ve Türk Medeni Kanununa göre evlilikte aranan şartlar ve evliliğin rükünlerini içermektedir.

2.1.Evlilikten Önce Yapılması Gereken Hususlar

Evlilik öncesi yapılması gereken hususlar arasında nişanlanmanın önemli bir yeri ve konumu vardır. Bu konum nişan akdi konusunu; nişan akdinin hükmü ve hikmeti, geçerlilik derecesi, nişan akdinde aranan şartlar ve bu şartların taraflar üzerindeki etkisi, nişandan dönmenin hükmü ve taraflar üzerindeki etkisi ve sağlık raporu başlıkları altında detaylandırmamızı gerektirmektedir.

2.1.1.Nişanlanmadaki hikmet

Nişanlanmadaki hikmet; nişanlı taraflara yeterli zamanı tanımak ve böylece tarafların birbirlerinin kişiliklerini, ahlaklarını ve özelliklerini çok daha yakından tanıma fırsatı vermektir. Nikâh akdi ciddi bir iş olduğundan çiftlerin birbirlerini anlama ve aralarında daha güzel bir uyum olma fırsatı vermektir. Evliliğin ilk adımı nişan akdidir.¹³⁸

Bu hususların tümü belli şer'i sınır ve hudutlar çerçevesinde yapılır ve bu sınırların önemlisi de erkeğin nişanlısını görmesinin mübahlığıdır. Nişanlanmanın gayesi İslam hukukunda Medeni hukukundan farklılık göstermektedir. İslam hukukçuları erkeğin nişanlısına bakmasının caiz olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Hanefiler: Kim bir kadınla evlenmek isterse ondan şehvet duyacağını bilse bile ona bakabilir.¹³⁹

¹³⁸ Hüseyin b. avda al-Avayşa. (1429). *al-Mavsuat'ül fikhiyye Muyessere fi Fihki'l Kitabi ves- Sünne*, Amman, c.V, s. 28.

¹³⁹ Burhaneddin el-farğani (ts) *,el-Hidaye fi Şerhi Bidayet'ül Mübtedi'*, tah. Talal Yusuf, Turasül el Arabi yayınevi, Beyrut, c.IV, s.369.

Hanefilerin bu konudaki delilleri Hz. Peygamberin Muğire b. Şu'be'ye söylediği “ona bak bu aranızdaki ahengin devamı için daha iyidir”¹⁴⁰ Görüldüğü üzere nişan ahkâmları İslam hukukunda Medeni hukuktan oldukça uzaktır. Medeni hukukta nişanın sadece sözlük anlamının “Erkeğin bir kadına evlenme arzusunı bildirdiği belli bir zaman dilimidir” dışına çıkmamaktadır.İslam hukukunda nişanda belirlenen sınırlar Medeni hukukta belirlenen ve toplumun karşı karşıya kaldığı nişan uygulamalarından çok farklıdır. Çünkü zamanımızdaki toplumda yaygın olan helalleştirmeler ve ahlaki yapıda; islam hukukunun belirlemiş olduğu sınırlardan hiç bir şeyin kalmadığına delildir.

Özetle İslam hukukundaki nişanlanmadaki hikmet ve gaye Medeni hukukun nişandaki sınırların ve kuralların belli olmamasından dolayı aynı şartlarda gerçekleşmemektedir.

2.1.2. Nişanın Şartları, Uygulanması ve Etkileri

Nişanın hem Türk Medeni Kanununda hem de IrakŞahsi Haller Kanununda belli şartları, işlemleri ve bu işlemlere terettüp eden etkileri vardır.

2.1.2.1 Türk Medeni Kanununda nişanlanmanın şartları ve işlemleri

Nişanlanmanın¹⁴¹Türk Medeni Kanununda belediyelerin ve muhtar gibi yetkili mercilerin uyguladığı özel bir sistem vardır. Bu kişiler nişanın şartlarını, işlemlerini belirlerler, bu şartlardan biride karşılıklı iki tarafın tam rızası şartının bulunması, nişana engel olan bir maninin bulunmaması ve kanunen buluş yaşını doldurmuş olmalarıdır. Nişan işlemlerinden biride nişanın yetkili memurun huzurunda cereyan etmesidir.

Bu husus Medeni hukukta evlenmenin şartları ve işlemleri başlığında detaylandıracağımızdan dolayı tekrar olmaması bakımından bu açıklamayla yetineceğiz.

2.1.2.2. IrakMedeni haller Kanununda nişanlanmanın şartları ve işlemleri

IrakMedeni haller Kanununda nişanlıkla ilgili özel şartlar ve icraatlar yoktur çünkü nişan bir sözleşme değildir sadece sözleşmenin mukaddimesidir ve sözleşmenin mukaddimleri ayrı bir sözleşmeymiş gibi kabul edilmez. Sözleşmeler mukaddimleri ile bir bütündür.

İslam hukukunda nişanın hükümleri ve şartları :

¹⁴⁰ İbni Mâce (2009) *es-sünen ibn mâca*, tah. Şuayb el arnavutî vd, daru'r Risale el-alemiyye, c.III, s.68 Hadis no 1865.

¹⁴¹ Batrıkıyyetü'l Akbâtortadoks, *Kilise Terimleri Sözlüğü*, Mısır, İskenderye-anba kilisesi, *nişanlanma manasının şerhi*, Ayrıca bkz.Muhammed Hüseyin Mansur, (1995) *Lübnan ve Mısır'daki gayri müslümlerin medeni haller kanunun şerhi*, Dar nahdatu'l Arap, Beyrut,s.89.

1.Kadın ebedi ve geçici olarak haram olan kadınlardan olmamalı: çünkü nişanlılık nikahın başlangıcıdır ve kafir veya Mecusi vb. bir kadınla nişanlanmak helal değildir.¹⁴²

2.Nişanlanılan kadın iddet döneminde olmamalı¹⁴³

3.Başka bir Müslümanla nişanlı olmamalı¹⁴⁴

Kişi kendisine haram olan bir kadınla nişanlanırsa dini açıdan günah işlemiş olup nişanı batıldır ve herhangi bir etkisi yoktur. Nişan akdi yok hükmünde olduğundan kadın başkası tarafından nişanlanılabilir. Nişanlayan kimse günah işlemiş olmaz.

2.1.3. Türk Medeni Kanunu ve IrakMedeni haller Kanununda nişanın sonuçları

Nişan sadece evlenileceğine dair verilmiş bir söz olduğundan herhangi bir sonuç vermez. Haramı helal helali haram kılmadığı gibi iki taraftan herhangi birisine mahkemeye müracaat edip evlenme talep etme hakkını vermez.

2.1.3.1. Türk Medeni Kanununda nişan akdinin sonuçları

TürkMedeni Kanunu koyucu nişanlanmayı sadece evlilik için verilmiş bir söz olarak görmektedir¹⁴⁵ ve karşılıklı verilmiş bu söz, evliliğin tamamlanması için mahkemeye müracaat etme hakkı vermez. Böyle bir durum evliliğe zorlama olur.¹⁴⁶ Evlilik nişan akdi ile tamamlanmaz.

2.1.3.2. IrakMedeni haller Kanununda nişanlılığın sonuçları

IrakMedeni haller Kanunu nişanlılık hükümlerinin kesinliğine hükmetmedi. Sadece 3.maddenin 3 fıkrasında “evlenmek üzere verilen söz, okunan Fatiha ve nişan akit sayılmaz” yani nişanlanma evlilik akdi sayılmaz. Çünkü evlilik akdi; evlilik akdinin yapıldığına dair belli bir kalıptaki lafızlarla şahitlerin huzurunda hemen vuku bulan bir akittir. Söz konusu şartlar nişan akdinde ve evleneceğine dair verilen sözde bulunmamaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu konuda konulmuş bir kanun olmadığı takdirde İslam hukukuna müracaat edilir.

İslam hukukuna baktığımızda nişan akdi hakkında:

1.Nişanlanma evlilik için verilmiş bir sözdür. bu söz cumhuru fukaha nezdinde bağlayıcı değildir.¹⁴⁷

¹⁴² Şemsuddin muhammed b. Ebi'l Abbas Ahmed b. Hamza Şihabeddin el-Ramli (1984) *Nihayetü'l Muhtaç ila şerhi'l Minhâc*, Dar el fikr,Beyrut, fikir evi , c.VI, s.202.

¹⁴³ Zeynuddin b. İbrahim b. Muhammed İbni Nuceym el-Misrî (ts) *al,bahr raik şerhu kanzü'd dakaik*, Dar el-Kutub'l İslamiyye, c.III, s.113.

¹⁴⁴ Ebu'l Fadl hmed b.Hacar el-Askalânî (h.1379) *Fathu'l barişerhu sahihi'l buhâri*, Dar'ul Ma'rife, Beyrut , c.IX, s.199.

¹⁴⁵ Türk Medeni Kanunu, II. Kitap, Aile Hakları, md.118 (daha sonraki dipnotlarda TMK olarak kısaltılacaktır.)

¹⁴⁶ TMK. md.119

¹⁴⁷ Fethi ed-Darîni (1429) *el-Buhus Makaraneten fî Fıkhi İslami ve Usuluhu*, Müessetü'r Risale, c.II, s.463.

2.Ayrıca nişanın evlenmek üzere verilen bir söz olmadığını sadece istemekten ibaret olduğu görüşünde olanları da yok saymamak gerekir.¹⁴⁸

3.Bütün insanlarda nişanın sözleşme olmadığı ve haramı helal kılmadığı hususunda fikir birliği vardır.¹⁴⁹

2.1.4.TMK’da ve IMK’da nişandan dönmenin sonuçları.

Nişandan dönme (العدول): Nişanlanan taraflardan her ikisinin veya birinin nişan tamamlandıktan sonra dönmesi ve her iki tarafında buna razı olmasıdır.¹⁵⁰

2.1.4.1 TMK’da nişandan dönmenin sonuçları

Nişandan dönmenin erkek tarafının verdiği mehir üzerindeki sonuçları: Medeni Kanununu Batı Medeni hukukundan alan Türk Medeni hukuku kadın ve erkek arasındaki eşitlik prensibi sebebiyle evlilik şartları arasında mehri saymamaktadır. Çünkü Batı Medeni Hukuku evlilik akdinde mehir verme meselesini kadına karşı yapılmış bir saygısızlık olarak addetmektedir. Bu nedenle Türk Medeni Kanununda nişanlı erkeğin kadına vermiş olduğu mehrin herhangi bir etkisi yoktur.

Nişandan dönmenin erkek tarafının vermiş olduğu hediyelerle ilgili sonuçları: Türk Medeni Kanunu nişandan dönüldüğünde nişanlanan tarafların ister aileleri tarafından isterse de şahsi olarak karşılıklı birbirlerine vermiş oldukları hediyeleri¹⁵¹ iade edebileceğini caiz görmektedir. Ancak Türk kanun koyucu hediyeleri iadeyi nişandan döndükten sonra bir yıl içinde isteme şartı getirmektedir. Aksi takdirde hediyeleri iade isteme hakkı düşmektedir.¹⁵²

Nişandan dönmeden kaynaklanan zarar tazminatı üzerindeki sonuçları: Eğer nişandan dönmenin makul bir sebebi yoksa, bütün genel olarak Medeni kanunlar taksir sorumluluğuna dayanarak doğan zararı ödetme yönündedirler.¹⁵³ Çünkü nişandan dönme kusurlu olarak tazmin edilmesi gereken bir sonuç doğurabilir.

Nişandan dönmenin makul bir sebebi olmamasına rağmen bazı mahkemeler durumun nişandan önceki duruma getirilmesiyle yetinirken bazıları da sadece nişandan önceki duruma getirmekle yetinmeyip karşılaşılan zarara uygun taraflara tazminat ödetir. Bu tazminat her iki tarafın karşılaştığı hem maddi zararları¹⁵⁴ hem de manevi zararları içerir.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Abdunnasır Tefvîk el-Attar (1976). *Hitbetu'n Nisa fi Şeriatü'l İslamiyye ve-t Teşriati'l Arabiyye*, Matbatü's Saâda, s.5.

¹⁴⁹ Darinî, (1429), *a.g.e*, c.II, s.463.

¹⁵⁰ Muhammed Okla el-İbrahim (1983) *Nizamü'l Usrati fi'l İslam*, Mektebetü'r Risaletü'l Hadise, Amman, c.I, s.230.

¹⁵¹ TMK, md. 122.

¹⁵² TMK, md. 123.

¹⁵³ Darinî, (1429), *a.g.e*, c.II, s.523

¹⁵⁴ TMK, md., 120

¹⁵⁵ TMK, md.,121.

2.1.4.2. IrakMedeniHaller Kanununda nişandan dönmenin sonuçları

Nişandan dönmenin erkek tarafının verdiği mehir üzerindeki sonuçları:IrakMedeni haller Kanunu nişanlılığı ve evlilik vadini evlilik olarak saymamaktadır. Çünkü bağlayıcı değildir ve nişanlanan her iki taraf sebepli veya sebepsiz olarak nişandan dönebilir. 19. maddenin 2. Fıkrasında: (eğer nişanlanan kişi nişanlısına evlilik akdinden önce mehir'den mahsuben herhangi bir mal vermesi durumunda daha sonra taraflardan birinin nişandan dönmesi veya taraflardan birinin ölmesi durumunda verdiği malı geri talep edebilir. Verilen mal harcanmışsa bedelini geri alabilir.) şeklinde ifade etmektedir.

Aynı zamanda bu Hanefi Mezhebinin görüşüdür Şöyle ki: erkeğin vermiş olduğu mehri geri alma hakkı vardır. İster nişandan dönme kendi iradesi veya karşı tarafın iradesi yahut her iki tarafın iradesi dışında olsun.¹⁵⁶ Kişi vermiş olduğu mehri geri alma hakkına sahiptir. Çünkü mehir istifade etme karşılığında verilmiştir. Dönme halinde bu karşılık tamamlanmadığından varsa malın kendisi, helak olması veya tüketilmesi durumunda değerinin geri iade edilmesi gerekir.¹⁵⁷

Nişandan dönmenin erkek tarafının vermiş olduğu hediyelerle ilgili sonuçları: IrakMedeni haller Kanununun 19. Maddesinin 3. Fıkrası (hediyelere hibe hükümleri uygulanır) bu durumda konunun IrakMedeni haller Kanununa havalesi söz konusudur. Şöyle ki makul bir sebep olması durumunda bağış geri alınabilir¹⁵⁸ ancak hibeyi geri almaya bir engel olması durumunda hediyeler geri iade edilmez söz konusu bu hükümler Hanefi Mezhebince tatbik edilen hükümlerdir. Hanefilere göre hediyein kendisi hediye edilen kişinin uhdesinde durması, kendi mülkiyetinden çıkaracak herhangi bir tasarrufta bulunulmaması halinde iade alınır. Ancak hediyein helak olması veya durumunun değişmesi durumunda geri alınması mümkün değildir.¹⁵⁹

Nişandan dönmeden kaynaklanan zarar tazminatı üzerindeki sonuçları: Sadece nişandan dönme tazminat gerektirmez. Ancak nişanlı taraflardan herhangi birisine ¹⁶⁰eşya ve elbise satın alınması ve görevi bİrakma gibi zararlar dokunması durumunda “Şer’i cevaz tazmini yok eder” ve “ne zarar verin ne de zarar görün” şer’i kurallar gereği tazminat alınır. Malikiler ve Hanbeliler de bu kaidelere binaen hakkı kullanmada aşırılığa gitme hususunu göz önünde bulundurmaktadır. Aynı kuralı Hanefiler de komşuluk ve yükseklik haklarında göz

¹⁵⁶ İbni Âbidîn, (1992) *a.g.e*, c.III, s.153.

¹⁵⁷ Safî (ts), ta’likât maradiyye, md. 10, s.36.

¹⁵⁸ Irak Medeni Kanunu, md.620. (Daha sonraki dipnotlarda IMK şeklinde verilecektir.)

¹⁵⁹ Kâsânî, (1986) *a.g.e*, c.II, s. 295.

¹⁶⁰ Ebu Malik Kemal b. Seyyid Salim (2003). *Sahihi fıkıh sünne ve edilletühü ve tavidh mezahib’l edille*, Mektebetü’t Tevfikiyye, Kahire, c.III, s.127.

önünde bulundurmaktadır. Fakat nişandan dönme taksir hatası meydana getirebilir dolayısıyla kusur sorumluluğu kuralına istinaden nişan akdini feshetmeden doğan zararlar zarara uygun bir şekilde tazmin edilir.¹⁶¹ Bu durumlar tamamen mahkemenin takdirine bırakılmıştır.¹⁶²

Irak yargısı (Şer'i cevaz tazmini yok eder) ve (ne zarar verin ne de zarar görün) kuralları arasında tercih yapardı. Daha sonra orta ve adil bir görüş olarak aşağıdaki hususlar benimsenmiştir;

1. Nişan bağlayıcı bir sözleşme değildir .
2. Sadece nişandan dönmek tazminat hükmü verilmesi için yeterli değildir.
3. Nişandan dönme ile birlikte karşı taraf herhangi bir şekilde zarar görmesi durumunda taksir sorumluluğu kuralınca tazminata hükmedilebilir.¹⁶³

Özet olarak nişandan dönme nedeniyle tazminat ödemek İslam hukukuna aykırıdır. Çünkü tazminat ödemeye mecbur bırakmak zoraki evliliğe neden olabilir. Ayrıca kusur sorumluluğuna dayanarak tazminata hükmetmekte doğru değildir. Çünkü kusur sorumluluğundaki davranış meşru değildir ancak nişan meşru bir davranıştır

2.1.5. Sağlık Kontrolü

Sağlık kontrolü evlenmek üzere olan iki eşin sağlıklı olduğundan emin olmak için gerekli tahlil ve analizlerin yapıp genetik, bulaşıcı, cinsel hastalıklar gibi ileride eşlerin evlilik hayatını etkileyecek veya çocuk olmasına etki edecek hastalıkların ortaya çıkarılması ve gereken tedbirlerin alınmasıdır.¹⁶⁴

2.1.5.1. Irak Medeni haller Kanununda sağlık kontrolü ile ilgili hükümler

Irak Medeni haller Kanunu 10. Madde 2. Fıkada evlilik belgeleriyle birlikte (eşlerin yaygın hastalıklardan ve sağlık engeli olmadığına dair belgeleri ve Kanunun şart gördüğü diğer belgeleri de bulundurma zorunluluğu getirmektedir.

Kanunda geçen sağlığa mani durumlardan kasıt Adalet bakanlığı ve Sağlık bakanlığı komisyonlarının görüşlerine göre;

A. Bedensel engeller: şu hastalıkları içerir:

1. Cinsel ve bulaşıcı hastalıklar
2. Cüzzam
3. Aktif olması durumunda Tüberküloz hastalığı.

B. Zihinsel engeller: Bu da zihinsel ve akıl hastalıklarını içerir.

¹⁶¹ Darinî, (1429), *a.g.e*, c.II s.523.

¹⁶² Fuat sanc (1993). *Ahkamu'z Zevac li't Tavaifi'l Mesihhiyyeti fi Suriye ve'l Lübnan*, Ortadoğu Kiliseler Meclisi, s.212.

¹⁶³ Ahmet Ali al-Hatib vd, (1980), *a.g.e.*, s.28.

¹⁶⁴ Ebu Malik, (2003) *a.g.e*, c.III, s.124.

Sağlık kontrolü evlilik akdinin sıhhatinin şartlarından biri değildir. Çünkü evliliğin şartları ve rükünleri İslam hukukunda sınırlandırılmıştır ve bellidir. Fakat sağlık kontrolü kanuni bir şarttır. Gerekli görüldüğünden dolayı nikah sözleşmesinde şart koşularak Kanun koyucu tarafından konmuştur. Yapılmaması durumunda kanunen sorumluluğu olmasına rağmen nikah sözleşmesine herhangi bir etkisi yoktur¹⁶⁵

2.1.5.2. İslam Hukukunda sağlık kontrolünün hükümleri.

İnsanların kendilerindeki kusurları söylemedeki doğruluklarından ve güvenilirliklerinden dolayı, hastalıkların ender olması ve yaşamın basit olması gibi sebeplerden dolayı daha önceden sağlık kontrolü meselesi fıkıhçılar tarafından bilinmiyordu. Aksine çağımızda hastalıklar kimyasal fabrikalar ve çevre kirliliği nedeniyle yayıldı.¹⁶⁶

Çağımızdaki âlimler, evlilikten önce sağlık kontrolünün yaptırılıp yaptırılmaması konusunda iki görüşe sahiptirler.

Birinci görüş: İbn Bâz gibi bazı âlimler ihtiyaç olmadığından sağlık kontrolünün yapılmaması görüşündedirler. Çünkü Allah’a karşı hüsnü zannı yok eder ve bazen de bu tahliller doğur sonuç vermeyebilir.¹⁶⁷

İkinci görüş: Aralarında Muhammed ez-Zuhayli, Usama el-Aşkar ve Muhammed eş-Şubbeyr’inde bulunduğu çağdaş âlimlerin çoğunluğuna göre sağlık kontrolü yaptırmak caizdir demişlerdir. Çünkü sağlık kontrolü yaptırmamanın İslam hukukuyla çelişen bir tarafı yoktur ve Allah’a karşı olan güveni zedelemeyebilir görüşündedirler. Sadece sebepleri yerine getirme kabilindendir.¹⁶⁸

Sağlık kontrolü; ilmine Şahsiyetine güvenilen doktorlar tarafından yapılmış ve doğacak neslin normal şartlarda hayatta yaşamasında sıkıntı verecek derecede genetik olarak hastalıklı bir şekilde doğacağı görüşünde olması durumunda evlenmemekte bir sıkıntı yoktur. Eşlerin geçici tedbirlerle hamileliği engellemeleri durumunda evlenmede sıkıntı olmaz. İleride tıbbın bu gibi hastalıkların tedavisini bulma ihtimali vardır.¹⁶⁹

Sözün özü: 1. Nesli korumak korunması gereken beş genel kaideden biridir ve dolayısıyla gereken korumanın ve özenin gösterilmesi gerekir. Zekeriya (a.s.) “*Rabbim, bana*

¹⁶⁵ Abdurrahit Muhammed Emin, *el-Fahsu’t tibbi kable’ez- Zevac*, <http://islamtoday.net/nawafeth/artshow-86-3032.htm>, 10.11.2003 tarihinde internet sitesinde yayınlanan bir makale

¹⁶⁶ Meclisü’l İslami li’l’İfta, *Hukmu fahsu’t Tibbi kable’z Zevac(309)*, <http://www.fatawah.com/fatawah/390.aspx> elektronik sitede 14.12.2013 tarihinde yayınlanan bir makale

¹⁶⁷ Ceridetü’l Müslümin , sayı 597, Tarih 12 Temmuz 1996, s.11.

¹⁶⁸ Ebu Malik, (2003), *a.g.e*, c.III, s.130.

¹⁶⁹ *Merkezu’l-Fetvâ, el-Fahsu’t tibbi kable’z Zevac*, 6559 sayı ile Fetva merkezi sitesinde yayınlanan bir fetva: [net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=6559](http://fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=6559), 08.01.2001 tarihinde internet sitesinde yayınlanan bir makale.

Senin katından temiz bir nesil bağışla, muhakkak ki sen duayı en iyi işitensin”¹⁷⁰ İnsanoğlu neslinin sağlıklı ve ayıplardan arî olmasını istemesi ve bu konuda titiz olmasında dini herhangi bir sıkıntı yoktur.

2. Bulaşıcı hastalıklı kişilerden uzak durma ile alakalı çok delil vardır. Allah Resulünün “Hastalıklı birini sağlıklı birinin yanına getirmeyiniz.”¹⁷¹ hadisi buna örnektir. Bu da ancak sağlık kontrolü ile bilinebilir.

3.Evlilikten önce yapılan sağlık kontrolü İslam hukukuna aykırı değildir. Aksine Nikah akdinin sıhhatine etki etmese bile, Ulu’l emrin insanları bunu yapmaya mecbur kılması siyaseten caiz olmakla birlikte İslam hukukunun gayesine de uygundur.

4.Sağlık Kontrolü belirsizlik ve güvensizlik durumunda evlilik akdini fesihten korur.

2.2. Türk Medeni Kanununda evliliğin şartları

Evlilik sözleşmesi Türk Medeni Kanununda diğer sözleşmeler gibidir. Pozitif şartlar ve şekli şartlar olmak üzere iki çeşit şart koşulur.

2.2.1. Pozitif Şartlar

2.2.1.1. Rıza göstermek (Teklif ve kabul)

İslam hukukçuları rıza gösterme şartını isimlendirmede manasının aynı olması bakımında sadece lafzında fikir ayrılığındadırlar.Rıza göstermeye kanun olarak itibar edilmesi için birtakım şartlar öne sürmektedir.

Rıza göstermenin bulunması (yani teklif ve bu teklife karşılık kabul), rızanın varlığı tüm hukuk ve kanunlarda evliliğin olmazsa olmazıdır. Evlilik sözleşmesinde rızanın varlığını şart koşan hukuklardan biri de TürkMedeni hukukudur.¹⁷²

Rızanın ifade edildiği lafız: Raza olmanın sağlıklı olması için; kanuni kudrete sahip bir şahıstan sudur etmesi gerekir ki bu hususta kanuni yaştan doldurulmasıve ehliyet gibiiki şart vardır .

Türk Medeni Kanunu evlilik yaşını on yedi olarak sınırlamıştır. (on yedi yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.)¹⁷³ Mahkeme on beş yaşını doldurmuş kişinin evlenmesine Kanuni temsilcisinin rızası ve mahkemeye sunacağı dilekçeyle izin verebilir.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Âli İmrân Suresi 3/38.

¹⁷¹ El- Buhârî, (1987) *a.g.e*, Hadis No: 5439,c.V,s.2177.

¹⁷² TMK, md.142

¹⁷³ TMK, md. 124

¹⁷⁴ TMK, md. 125.

2.2.1.2. Ehliyet

Türk Medeni Kanununda rıza göstermenin mümeyyiz bir şahıs tarafında sadır olması gerekmektedir.¹⁷⁵ Deli ve ahmaktan sadır olan rıza kanunen itibara alınmaz. Ancak kendilerine zarar vermeyen davranışlarda kanuni temsilcilerinin de onayıyla rızaları göz önüne alınır.¹⁷⁶ Mahkeme sağlık raporlarının evlenebileceğine dair ispatıyla,¹⁷⁷ delinin veya ahmağın birisiyle evlenmesine kanuni temsilcisinin isteği üzerine izin verebilir.¹⁷⁸

Fakat sağır ve dilsiz olan kişi kendi rızasını işaret veya yazıyla ifade edebilecek kudrete sahip olmaması durumu hariç sahîh bir evlilik yapmaya ehildir.

Rıza göstermenin yeri, zamanı ve şekli herhangi bir şart veya zamana bağı kalmaksızın derhal olması gerekir. Evlilik sözleşmesi yapmaya yetkili belediye başkanlığında veya belediyenin resmi dairelerinden birinde kabulle imzalanması derhal gerekir.¹⁷⁹

2.2.1.3. Sözleşme Tarafları

Sözleşme taraflarında aranan şartlar şunlardır;

1.Yaş engeli, ehliyet engeli, utangaçlık,¹⁸⁰ başka biriyle evli olmak¹⁸¹ gibi evliliğe mani bir engellin bulunmaması.Bu maniler ileride detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2.Kadının boşanmadan dolayı iddet süresi içerisinde olmaması¹⁸²

3.Sağlık Kontrolü

4.Herhangi birisinin kişiliğiyle alakalı bir şüphesinin olmaması

5.Tarafların kendisini evlendirmeye yetkili şahsın huzurunda bulunmaları¹⁸³

6.Maddi olarak ortak yaşama hususunda anlaşmaya varılması gerekir ki bu evliliğin gayesidir.

2.2.2.Şekli şartlar

2.2.2.1. Akit işlemlerinin tamamlanma şekli

Kadın ve erkek eşlerin beraberce belediye başkanlığındaki kayıt işlemleri dairesi veya belediyenin herhangi yetkili bir dairesine, köyde bulunanlar köy muhtarlığına¹⁸⁴ giderek

¹⁷⁵ TMK, md. 10.

¹⁷⁶ TMK, md. 16

¹⁷⁷ TMK, md. 133

¹⁷⁸ TMK, md. 126

¹⁷⁹ TMK, md. 140

¹⁸⁰ TMK, md. 129

¹⁸¹ TMK, md. 130

¹⁸² TMK, md. 132

¹⁸³ TMK, md. 134

¹⁸⁴ TMK, md. 134

sözlü veya yazılı¹⁸⁵ olarak evlenme isteklerini bildirerek beraberlerinde aşağıda zikredilen belgelerle birlikte müracaat etmeleri gerekmektedir.¹⁸⁶

- 1.Eşlerin nüfus kayıt örnekleri
- 2.Eşlerin kimlikleri veya kimliklerini gösteren resmi bir belge
- 3.Daha önce boşanmış eşler için boşanma kararının bir nüshası
- 4.Kanuni yaşı tamamlamayanlar ve zihinsel hastalar için yasal temsilcisinin onayı
- 5.Evliliğe elverişli zihinsel engelliler veya ahmaklar için evlenmesine engel olmadığını gösteren resmi sağlık raporu.

Daha sonra yetkili memur tarafından evraklar incelenir; evliliğin şartlarının ne derece bulunduğu, evliliğe engel bir durumun olmadığına, tarafların doğum tarihinin doğruluğunu, Medeni hallerini başlarından evlilik geçip geçmediğini teyit eder. Tüm evrakların incelenme işlemi bittikten sonra; evraklarda herhangi bir eksiğin veya evliliğe mani bir durumun bulunması halinde derhal yazılı olarak evrakları reddeder. Evraklarda bir eksiğin bulunmaması veya evliliğe mani bir durumun olmaması halinde yetkili memur nikah akdi için yer ve zaman tayin eder.¹⁸⁷ Yetkili memur tarafların evlilik yapabileceklerine dair altı ay geçerli bir izin belgesi verir.¹⁸⁸

2.2.2.2. Evlilik akdinin resmi kayıt şekli

Daha önce belirlenen yer, gün ve zamanda evlilikle şahitlerin gelmesi¹⁸⁹de dahil ilgili bütün şartların tamamlanmasından sonra evlendirmeye yetkili memur evlendirme akdini tamamlamak üzere belediyenin tahsis etmiş olduğu salonda kırmızı yakalı siyah cübbe giyerek beraberinde şahitler evlenecek çiftlerle birlikte masa etrafında otururlar.

Kimlik tespitinden sonra iki tarafa evlenmek için razı olup olmadıklarını sorar, iki tarafın onayından sonra¹⁹⁰ eşler ve şahitler evlilik sözleşmesini imzalarlar.

Yetkili memur davetlilerin huzurunda sizi karı koca ilan ettim der ve böylece Medeni kanuna göre evlilik akdi tamamlanır.¹⁹¹

Daha sonra belediye evlendirme dairesi memuru evlenen eşlere söz konusu kişilerin kanunen evli olduklarına dair resmi belge olan aile cüzdanının teslim eder. Aile cüzdanının teslimi nikâh merasiminin hemen akabinde verilir. Bu evlilik devlet sicillerine kayıt edilir ve

¹⁸⁵ TMK, md. 135.

¹⁸⁶ TMK, md. 136

¹⁸⁷ TMK, md. 137

¹⁸⁸ TMK, md. 139

¹⁸⁹ TMK, md. 140

¹⁹⁰ TMK, md. 142

¹⁹¹ Meclis’iş Şi’ A’la ez-Zevacü’l Medeni fî Lübnan Merfudun li-İ’tibarât Ahlakıyye ve’l Fıkhiyye

<http://www.thirdpower.org/index.php?page=read&artid=106881> isimli elektronik sitede 31.01.2013 tarihinde yayınlanan bir yazı.

artık tamamen fertlerin aykırı davranmasının uygun olmadığı Medeni kanun hükümlerine tabidir.¹⁹² Bu tam bir şekilde Kanunun belirlediği kurallar çerçevesinde olur ve kimse buna karşı gelmez Evlilik kontratının onaylanması ve imzalandığı yerin İslam hukukuna göre sıhhatine bir etkisi yoktur.

İslam hukukunda evlilik akdi için istenen şartlar ve kuralların olması evliliğin geçerliliği ve bağlayıcılığı için yeterlidir. Böyle bir evliliğe her türlü sonuç ve etki geçerlidir. Eşlerin gidip belediyeden evliliklerini kayıt ettirmesi ve belgelendirmelerinin nikâhın sıhhatine bir etkisi yoktur. Bildiğimiz kadarıyla yetkili memurun görevi idari bir görev olup, karşılıklı teklif ve kabulün bulunmasını, sunulan belgelerin incelenmesi ve sözleşmenin şartlarına uygun bir şekilde yazılmasından ibarettir.

Belediye memurunun kadın olması veyahut gayri Müslim olmasında şer'an bir sıkıntı yoktur. Çünkü mesele formalite olup tarafların hakkının muhafazası için evliliğin belgelendirilmesi ve tescilidir. Bu durum ihtiyaçtan ve kamu menfaatinin gereksinimlerindenidir. Böylece evlilik hem Şer'an hem de kanunen geçerli olmuş olur.¹⁹³

2.2.3.Medeni kanunda rızanın göstergesi olan kabulün sığası

Medeni kanunlarında evlilik belediye memurunun önünde gerçekleşir ve memur erkeğe bu bayanla evlenmeyi istiyor musun diye sorar, erkek evet diye cevap verir. Daha sonra bayana bu adamla evlenmeyi istiyor musun diye sorar ve o'da evet diye cevap verir. Bu gönüllerinin razı olduğuna delalet eder, belediye memuru sizi karı koca ilan ettim der ve Medeni kanuna göre evlilik kontratı imzalanır.¹⁹⁴

Bu şekilde evlilik İslam hukukçuları arasında daha sonra İslam'a göre evlilik akdinin şartları başlığında detaylı anlatacağımız üzere fıkhi tartışmalara neden olmuştur. Fukahanın çoğunluğuna göre eşlere sorulan soruları reddetmekte ve istifhami (soru) lafzı olduğundan evlilik akdini geçerli kılmaz. Bütün Fukaha evlilik akdinin belirli lafızları olduğu ve bu lafızlara bağlı kalınması konusunda hem fikirdirler.¹⁹⁵

Kısaca şunu ifade edelim ki Medeni hukuktaki evlilik akdinde kullanılan ifadelerin İslam hukukunda istenilen lafızların ihmal edilmesinden dolayı ters düşmektedir. Diğer taraftan Medeni hukuktaki evlilik İslam hukukunda istenen şahit, mehir, kanuni sorumlu ve evliliğe mani bir durumun bulunmaması gibi şartları kendisinde bulundurması durumunda geçerlidir. Çünkü bu sözleşmede kelimelerden ziyade kasıtlar ve anlamlar itibara alınır.

¹⁹² Muhammed Emin Munteda Şüunü'l kanuniyye *Erkânü âkdi'z Zevac fi't Teş'ii'l Cezairi ve'l Füh'il İslami* elektronik sitede 16.04.2013 yayınlanan bir yazı. <http://www.startimes.com/f.aspx?t=32520286>

¹⁹³ Abullah el-Fakih (ts.), Feteva et- Tasavvuf , fetva merkezi , c.X, s.1387.

¹⁹⁴ Meclis'îş Şi' A'la (2013), a.g.e.

¹⁹⁵ Ebu Bekir Alaaddin Muhammed b. Ebi Ahmet, (1994). *Eseru'l Fukaha*, daru'l Kutubu'l ilmiyye, Beyrut, c.II, s.30

2.3. Irak Medeni haller Kanununda evlilik akdinin şartları ve rükünleri.

2.3.1. Evlilik akdinin rükünleri

Hukukçular iki tarafın rızasının olmasının evlilik akdinin asıl rükünü olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Ancak bu rızanın adlandırılmasında fikir ayrılığı vardır, bazıları teklif ve kabul derken, bazıları da lafız diye adlandırmaktadırlar. Bu fikir ayrılığı sadece lafzidir anlamda hepsi aynı manadadır.¹⁹⁶ Rükün: Bir şeyin mahiyetini yani içeriğini oluşturmasıdır. Şart: Bir şeyin mahiyetinin ve içeriğinin dışında kalandır.¹⁹⁷

Irak Medeni haller Kanununun 4. maddesinde (evlilik akdi bir tarafın örfe ve dile uygun bir şekilde teklifi, diğer tarafın da kabulü ile olur. Vekil kişinin yerine geçebilir.) diye bildirmektedir.

Böylece Irak kanun koyucu bu maddede teklif ve kabulle sınırlandırmasıyla evlilik akdinin rükünlerini hepsini toplamış oldu. Çünkü bu akdi yapacak tarafların olmasını, tarafların olması üzerinde akit yapılacak olanın konunun olmasını gerektirir ki; bu yol da evlilik akdinde tarafları ve üzerinde anlaşılan konuyu açıkça şart koşmadan sadece teklif ve kabulü şart koşan Hanefilerin yoludur¹⁹⁸. Hanefilere göre teklif: Karşılıklı iki taraftan birinden sadır olan ve teklife elverişli olan lafızdır.¹⁹⁹ Kabul ise: diğer taraftan sadır olan ve evlenmedeki rızasına delalet eden lafızdır.²⁰⁰

Bir erkek bir kadına kendini bana evlendir dese o da kabul ettim diye cevap vermesi halinde; Hanefilere göre ilk söz teklif ikincisi de kabuldür.

Hukukçularımız evlilik akdindeki teklif ve kabul konusuna özen göstermişlerdir. Çünkü evlilik akdinin tarafların ilişkisinde ki önemi büyüktür. Bundan dolayı teklif ve kabulün akde etki edecek ihtimalleri ve kast edilen irade boşluk bırakmayacak bir şekilde ifade edilmesini şart koşturmaktadırlar.

Hukukçular nikah akdinin, nikah veya evlilik²⁰¹ kelimeleri kullanılması halinde geçerli olduğunda ittifak etmişlerdir. Çünkü bu kelimeler Kur'an'da "sana onu evlendirdik"²⁰² ve "babalarınızın nikâhladıklarını nikâhlayın"²⁰³ diye geçmektedir. Aynı şekilde

¹⁹⁶ Muhammed Emin (16.04.2013) a.g.e

¹⁹⁷ Zeynuddin el-Mancı al-hanbal (ts) *al-mumti fi şeri'l mukni*, tah. Abdulmalik b. Abdullah b. dehiş, c.III, s.547.

¹⁹⁸ Abdullah b. Mahmut b. Mevdud al-Mavsili (1937). *İhtiyar li ta'lil muhtar*, Mektebetu'l Halabi, c.III, s.82.

¹⁹⁹ İbni Nuceym el -Misrî, (ts) a.g.e, c.III, s.87; Ayrıca bkz. Şemsettin İbn Şeyh Cemalettin el-Rumî el-Bâburî (ts) *el-İnaye şerhu'l bidaye*, c.III, s.188.

²⁰⁰ İbn Âbidîn, (1992). a.g.e., c.IV, s.528

²⁰¹ Kâsânî, (1986) a.g.e, c.II, s.230.

²⁰² Ahzab Suresi 33/37

²⁰³ Nisa Suresi 4/22

hukukçular hâlihazırda temlik veya temlikin hayat boyu devam ettiğini ifade etmeyen ödünç alma, rehin, kiralama, vasiyet vb. lafızlarla da nikâh akdinin olmayacağı hususunda da fikir birliğindedirler.²⁰⁴

Hanefiler; bağışlama, temlik, sadaka, hediye vb. lafızlarla evlilik niyeti, bu niyete işaret eden bir ipucunun olması veya şahitlerin kastın evlilik olduğunu anlamaları şartıyla hâlihazırda mülkiyetin geçmesini ifade ettiğinden evlilik akdinin olacağı görüşündedirler.²⁰⁵

Mecazi kelimler: Hanefiler bu lafızlardan kastın faydalanmanın helal kılınması durumu hariç evlilik akdinin geçerli olmayacağı görüşündedirler. Sözleşmelerde manalar göz önüne alınır.²⁰⁶

Arapça olmayan kelimler de ise: Hanefiler evlilik akdinin geçerli olacağı görüşündedirler. Çünkü kullanılan kelimeler evlilikle ilgilidir. Arapça kelimelerle olduğu gibi diğer yabancı kelimelerle de olur.²⁰⁷

2.3.2.1. İcap ve kabulün şekli :

Hukukçular evlilik akdinin geçmiş zaman kipi kullanılmasıyla geçerli olacağı konusunda fikir birliğindedirler.²⁰⁸ Çünkü geçmiş zaman kipi kesinlik bildirir ve akit herhangi bir niyete veya ipucuna ihtiyaç duymaksızın hemen vuku bulur. Örneğin: seninle evlendim, seni nikahladım gibi. Ayrıca iki kelimedenden birinin geçmiş zaman, diğerinin gelecek zaman olması halinde de evlilik akdi geçerlidir.

Şimdiki zaman kullanılması hakkında ise Hanefiler; şimdiki zamanda akdin hemen olmasını istemeye dair bir ipucu olması halinde geçmiş zaman gibidir ve akit geçerlidir görüşündedirler. Böyle bir ipucunun olmaması halinde ise evlilik akdi geçerli olmaz.²⁰⁹

Emir sığısıyla ilgili olarak Hanefiler evlilik akdi geçerlidir görüşündedirler. Erkeğin kadına hitaben “kendini bana evlendir” demesi gibi bu cümlede erkeğin kadına kendisini evlendirmesi hususunda vekâlet vermesi söz konusudur. Kadınında cevaben “ kendimi sana evlendirdim.” cümlesi teklif ve kabulün yerine geçer.²¹⁰

Akdin yazılı olarak gerçekleşebilmesi hususunda Hanefiler; Sözleşmenin tarafları birlikte aynı mecliste ve konuşmaya güçleri yetiyorsa, yazıyla veya işaretle evliliğin

²⁰⁴ Zuhayli, (ts) *a.g.e.*, c.IX, s.6523.

²⁰⁵ İbni Nuceym, (ts), *a.g.e.*, c.III, s.91; ayrıca bkz. İbni Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.13; ayrıca bkz. el-Bâbürtî, (ts), *a.g.e.*, c.III, s.188.

²⁰⁶ Şeyhzâde, Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman (1998). *Mecme'ul enhur fi şerhi mültekatü'l ebhu*, tah., Halil İmran al-mansur, Daru'l kutubü'l ilmimiyye, Beyrut, c.I, s.471.

²⁰⁷ İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.19.

²⁰⁸ Ebu Bekir Alaaddin, (1994) *a.g.e.*, c.II s.118; İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.9.

²⁰⁹ Şeyhzade, (1998) *a.g.e.*, c.I, s.318; ayrıca bkz İbn Mihcan el- bariî, Fahreddin ez-Zeylaî (h,1313). *tebyinü'l Hakaik şerhu kenzu'd dekaik* Matbaatü'l Kübra el- emiriyye, Kahire, c.II, s.96.

²¹⁰ İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.119.

olmayacağı hakkında fikir birliğindedirler.²¹¹ Taraflardan birinin mecliste bulunmaması durumunda ise yazıyla veya elçi göndermeyle şahitlerin yazının veya elçinin ulaştığı anda hazır bulunması şartıyla nikâh akdi geçerli olur. Çünkü mecliste olmayan kişiden gelen yazı olan kişinin konuşması gibidir. Hukukçular yazma bilmeyen dilsiz birinin anlaşılabilir işaretleriyle²¹² evlilik akdinin geçerli olacağı hakkında ittifak etmişlerdir. Hanefiler ise yazmaya gücü yetenin yazması gereklidir görüşündedirler.

2.3.2.2. Irak Medeni haller Kanununda evlilik akdinin şartları

Irak Medeni haller Kanunun 5. maddesine göre (evlilik akdinde ehliyet evlilik akdi yapacak kişilerde veya kanuni temsilcilerinde şer'i ve kanuni bütün şartların bulunması gerektiğini) ifade etmektedir.

6. Maddede ise; A. Evlilik akdinin geçerli olması veya aşağıda belirtilen sıhhatinin şartlardan birinin olmaması durumunda evlilik akdi geçerli olmaz.

1. Teklif ve kabulün aynı mecliste (ortamda) olması.

2. Tarafların her ikisi de birbirlerinin sözlerini işitmesi ve bu sözlerden kastın evlenmek olduğunu anlaması.

3. Kabulün sunulan teklife uygun olması.

4. Kanuni ehliyete sahip iki şahidin evlilik akdine şahitlik etmesi.

5. Akdin beli bir şarta veya gerçekleşmemiş bir olaya bağlı olmaması.

B. Hazırda olmayan ve evlenmek isteyen bir kişinin yazısıyla yazının şahitlere okunması, ibarelerini işitmeleri ve karşı tarafın onunla evlenmeyi kabul ettiğine dair şahitlik etmeleri şartıyla geçerlidir.

C. Evlilik akdinde bulunması gereken tüm şartlar yasal olup hepsinin yerine getirilmesi gerekmektedir.

D. Erkeğin evlilik akdinde bulunan şartları yerine getirmemesi durumunda kadının evlilik akdinin feshini talep etme hakkı vardır.

Yukarıdan da anlaşıldığı üzere Irak kanun koyucu 5. Madde iki çeşit şartı ele almıştır. Bu şartlar şer'i ve kanuni şartlardır. 6. Maddede ise akdin geçerli olmasının ve sıhhatinin şartları olmak üzere iki çeşit şer'i şartları ele almıştır. Bu şartlardan herhangi birisinin bulunmaması halinde evlilik akdi geçerli olmaz.

²¹¹ Şeyhzade, (1998) *a.g.e.*, c.I, s.318, ayrıca bkz, al- Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s.233.

²¹² Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl Şemsu'l eimme es Sarhasi (1993). *el-Mebsut*, Daru'l marife, Beyrut, c.VI, s.258.

Bu hususta Hanefi Mezhebine baktığımızda dört çeşit şart bulunduğunu görürüz. Biz bu şartları dört kısımda ele alacağız.²¹³

2.3.2.3. Akdin Geçerliliğinin şartları

Sözleşmenin yapılabilmesi için beş şart vardır :

1. Akdi yerine getirme ehliyeti: Hanefilere göre bu şartta buluş aranmaz kişinin mümeyyiz olması yeterlidir. Buluşa erme şartı akdin yürürlüğe girmesinin şartıdır.²¹⁴

2. Teklif ve kabulün aynı mecliste olması: Kadının velisi bir mecliste “Kızımı seninle evlendirdim” dese ve erkek cevap vermeden meclis dağılsa sonra başka bir mecliste erkek kadının velisine hitaben “kabul ettim” dese evlilik geçerli olmaz.²¹⁵ Ancak Hanefiler kabulün teklifin hemen peşinden olma şartını koşmazlar örfe göre aynı meclis devam ettiği sürece evlilik geçerli olur. Fakat örfe göre meclisi ortadan kaldıran başka bir işle meşgul olunması halinde teklif geçerliliğini yitirir ve kabulle akit geçerli olmaz.²¹⁶

3. Kabulün teklife uygunluğu: Kabul sözleşme konusu ve verilen mihrin miktarı konusunda mutabık olmalıdır.

Sözleşme konusunda farklılık olursa evlilik geçerli olmaz. Örneğin kızın babası “Haticeyi seninle evlendirdim” dese erkekte “Fatma ile evlenmeyi kabul ettim” diye cevap verse bu evlilik geçerli olmaz.²¹⁷ Mehir’in miktarında uyuşmazlık olması durumunda Hanefiler; uyuşmazlık kadının menfaatine ise örneğin “kızımı sana bin dirhemle evlendirdim” diyen birine erkekte “kızınla bin yüz dirhemle evlendim” dese evliliğin geçerli olacağını söylemektedirler. Aksi durumda evlilik geçerli değildir. Çünkü mehir sözleşmeden ayrılmaz bir parça olmuştur.²¹⁸

4.Taraflardan her birinin diğerinin sözünü işitmesi: her iki tarafın sözleşmeden gayenin anlaşılmasıdır.²¹⁹ Dilsiz birinin anlaşılın işaretleriyle evlilik geçerli olur.²²⁰

5. Akdin derhal olması gerekir: “Seninle yarın veya yarında sonra evleneceğim” gibi sözleşmenin geleceğe izafet edilmesi veya “Zeyd gelirse senle evleneceğim” gibi şarta bağlı

²¹³Abdurrahman .b. Muhammed avad el-cezeri (2003). *el-fikhu ala mezahibi'l erbaa* Daru'l Kutubü'l ilmiyye, Beyrut, c.IV, s.27.

²¹⁴ Kâsânî,(1986) *a.g.e*, c.II, s.232.

²¹⁵ Kâsânî,(1986) *a.g.e*, c.II, s.232.

²¹⁶ Zeylaî (h,1313). *a.g.e.*, c.II, s.96.

²¹⁷ Şeyhzade,(1998) *a.g.e.*, c.I, s.320.

²¹⁸ İbni Nuceym, (ts), *a.g.e*, c.III, s.89.

²¹⁹ Muhammed b. Feramirza b.Ali Molla Hüsrev (ts.) , *Durerü'l Hukkam Şerhu Ğureru'l Ahakm*, dar ihya kutubü'l Arabiyye, c.I, s.329

²²⁰ İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.23.

olması ittifakla sahih değildir.²²¹ Çünkü evlilik akdi karşılığı olan akitlerden olup herhangi bir şarta veya bir zamana izafet edilmeyi kabul etmez.²²²

2.3.2.4.Akdin sıhhatinin şartları

İslam'a göre evliliğin sıhhatinin dört şartı vardır;

- 1.Veli'nin akdi yerine getirmesi
2. Kadının erkeğe şüphe ve çelişkili bir şekilde haram olmaması.
- 3.Evlilik akdinde şahitlerin bulunması

Yukarıdaki zikredilen şartların açıklamaları ileride detaylı bir şekilde gelecektir.

4. Akdin ebedi olması

Ebu Hanife'ye göre geçici evlilik batıldır.²²³ Züfer böyle bir evliliğin sahih olduğu görüşündedir. Çünkü nikâh iki şahidin huzurunda gerçekleşmiştir. Buradaki zaman şartı geçersiz nikah akdi sahihtir. Geçersiz şartlar batıldır.²²⁴

2.3.2.5.Geçerlilik şartları

Evlilik akdinin geçerli olması için belli şartlar vardır ve bu şartlar;

1.İster evlilik akdi kendileri, isterse de kanuni temsilcileri tarafından yürütülsün evlenecek tarafların her birisinin tam bir ehliyeteye sahip olması gerekir.

Mümeyyiz bir çocuk tarafından evlilik akdinin yürütülmesi durumunda; Ebu Hanife böyle bir akit çocuğun velisinin iznine bağlıdır demektedir. Akdin deli ve gayri mümeyyiz bir çocuk tarafından yürütülmesi durumunda ise akit aslen geçerli değildir.²²⁵

- 2.Erkeğin akdi kendisi yapması durumunda reşit çağa ermiş olması gerekir

Evliliği aken özürlü(aptal) biri veya velisinden izinsiz bir çocuk gerçekleştirirse bu durumda Hanefiler aptalın nikahının geçerli olacağı görüşündedirler. çünkü evlenme asli ihtiyaçlarından ve kişisel bir tasarruftur. Aptala konan kısıtlama ve sınırlama sadece mali tasarrufundadır.²²⁶

- 3.Yakın bir veli dururken uzak birinin akitte velilik yapması

Böyle bir durumda Hanefiler bu geçerlilik şartı olduğundan akdin geçerliliği yakın velilinin iznine bağlı olduğunu söylemektedirler.²²⁷

²²¹ Ebu Bekir Alaaddin, (1994) a.g.e.,c.II, s.119 ;Muhammed Okla el-İbrahim, (1983) a.g.e, cI, s.255.

²²² Muhammed b. Ali al-Hısnî, Alaaddin al-Haskafi (2002). *Durru'l Muhtar Şerhu Tenvirü'l Absar*, tah.Abdulmunim Halil İbrahim, Daru'l Kutübü'l İlmiyye, c.I, s.178.

²²³ Kâsânî,(1986) a.g.e, c.II, s.272

²²⁴ Zeylâî (h,1313). a.g.e., c.II, s.115.

²²⁴ İbni Nuceym, (ts), a.g.e, c.III, s.89.

²²⁵ Zeylâî (h,1313). a.g.e., c.II, s.125.

²²⁶ Ebu Abdullah Muhammed b Hasan eş-Şeybanî (1403). *el-Hucce ala Ehli'l Medine* . tah. Mehdi Hasan al-Keylani, Alemü'l Kutüb, Beyrut, c.III, s.436.

²²⁷ İbni Nuceym, (ts), a.g.e, c.III, s.124.

4. Vekilin müvekkilinin kendisini vekil tayin ettiği hususa aykırı davranmamalı

Böyle bir durumda Hanefiler akdin geçerliliğini müvekkilin iznine bağlı olduğunu söylemektedirler.²²⁸ Müvekkil akit hakkında bilgisi olmaksızın zıfâf gerçekleşecek olursa; müvekkil seçme (hıyar) hakkına sahiptir. Dilerse akdi onaylar veya fesheder. Feshetmesi durumunda kadın anlaştıkları miktarın en azı veya mihri mislini hak eder. Çünkü mevkuf nikâh fasit nikah gibidir.²²⁹

5. Akdi yapanın fuzuli (İki tarafa yabancı) biri olmamalıdır.

Böyle bir durumda Hanefiler akdin geçerliliğini erkeğin onay vermesine bağlamaktadırlar.²³⁰

2.3.2.6. Akdin gerekli olmasının şartları

Evlilik akdinin gerekli olması için dört şart gereklidir.

1. Erkeğin kadına denk olması ²³¹ özgür, baliğ ve akıllı bir kadının kendini velisi olmadan mihri misliyle evlendirdiği takdirde mehri misli gereklidir. Fakat evlendirmede tarafların denk olmasını şart koşmuşlardır. Erkeğin kadına denk olmaması halinde kadının velisinin itiraz etme ve akdin feshini talep etme hakkı vardır.²³² Ayrıca Hanefiler babanın, dedenin küçük veya dul kızlarını denk olmayan biriyle kendisinden daha şefkatli ve daha geniş düşüncelerinden dolayı evlendirmelerini caiz görmüşlerdir. Denklik sözleşmenin başlangıcında şart olup daha sonra zail olması zarar vermez.²³³

2. Mihrin kendisine denk kadınların aldığı mehir miktarı olması gerekir. Özgür, baliğ ve akıllı bir kadının kendini denk kadınların mihrinden az bir mihirle evlendirirse velisinin itiraz hakkı vardır. Ebu Hanife'ye göre kızın velilerinin itiraz etme ve akdi feshetme hakları vardır.²³⁴ Ancak erkek verilen mehri, mihri misle yükseltmeyi kabul ederse velilerin feshetmeyi talep etme hakları yoktur. Buna göre erkek ya mehri misli mehre yükseltir veya araları ayrılır. Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre bu şart değildir. Misli mehirsiz nikah gereklidir.²³⁵

3. Küçük veya ahmak birinin evlendirilmesi durumunda Ebu Hanife ve Muhammed'e göre evlendirenin baba veya dede olması şarttır. Aksi takdirde buluğa

²²⁸ Mansur b. Yunus b. Salahattin b. Hasan b. İdris al-bahotî al-Hanbalî (1993). *Şerhu Münteha'l idarât*, alemü'l Kutüb, c.II, ss. 196-198

²²⁹ İbni Nuceym, (ts), *a.g.e.*, c.III, s.89.

²³⁰ İbnu'l-Hümmam, (ts), *a.g.e.*, c.III, s.307.

²³¹ Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed al-sağdî (1984). *en- Netef fi'l Fetava*, tah. Salahattin an-Nahi, Daru'l Furkan Beyrut, c.I, s.270.

²³² Molla Hüseyin (ts.), *a.g.e.*, c.I, s.335.

²³³ İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.92.

²³⁴ Zuhayli, (ts) *a.g.e.* c.IX, s.6975.

²³⁵ İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s.94.

erdiklerinde ikisinin de feshetme seçeneği vardır. Ebu Yusuf'a göre feshi seçme seçenekleri yoktur. Çünkü sözleşme bağlayıcıdır.²³⁶

4. Akitte aldatma olmamalı.

Taraflardan herhangi birisinin diğerini kandırdığı ortaya çıkacak olsa, örneğin kadın hasta olmadığını iddia edip cinsel bir hastalığı olduğu veya bakire olduğunu söyleyip te bakire olmadığı ortaya çıksa aldatılan kişiye akdin bağlayıcılığı yoktur. Evlilik akdini feshetmeyi talep etme hakkına sahiptir²³⁷.

2.3.2.7.Evlilik akdinde koşulan şartlar.

Evlilikte ki şartlar: Taraflardan herhangi birisinin belli bir gayeyle şart koşmasıdır. Bu şartlardan kasıt teklif ve kabulle olan şartlardır. Hanefiler kadının masraflarını karşılama gibi akdin içeriğine uygun şartlar sahihtir ve bu şartları yerine getirmek gerekir demektedirler.²³⁸ Hukukçular birinci eşini boşaması şartı gibi nikah akdinin içeriğine ve İslam hukukuna uymayan şartların batıl olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.²³⁹

Hanefiler kadının ayıplardan yoksun olması şartı gibi istenilen bir şeyin tahakkuk etmesi için koşulan şartlarda sahihtir demektedirler.²⁴⁰

Hanefiler, üzerine evlenmemesi şartı gibi akdin içeriğine girmeyen fakat evliliğin hükümlerine aykırı olmayan ve taraflardan birinin menfaatine olan şartlar iptal olur akid sahihtir demektedirler.²⁴¹

Fasit şartın akde etkisi konusunda Hanefiler böyle bir şartın akde etkisinin olmayacağı ve sadece şartın iptal olacağı görüşündedirler.²⁴²

²³⁶ Zeylâî (h,1313). *a.g.e.*, c.II, s.122; İbn Âbidîn, (1992). *a.g.e.*, c.III, s. 66.

²³⁷ İbni Kudâme el-Makdisi, Ebu Muhammed Muvaffakuddin ed-Dimaşkî el-Hanbelî (1994) *el-Kâfî fî Fikhi İmamı Ahmed*, Daru'l Kutubü'l İlmiyye, c.III, s.47.

²³⁸ Zuhayli, (ts) *a.g.e.* c.IV, s.3052.

²³⁹ Ebu Abdurrahman al-Bassam al-Temimî (2003). *Tavdihi'l Ahkam min Buluği'l Meram*, Mektebetü'l esedi, Mekke, c.V, s.291.

²⁴⁰ Şeybanî (1403), *a.g.e.*, c.III, s.310.

²⁴¹ Ebu'l Maâli Burhaneddin Mahmut Mazate'l Buharî (2004). *Muhitü'l Burhanî fî'l Fikhi'n Nu'manîu*, tah. Abdulkarim Sami al-cundi , Daru'l Kutubü'l İlmiyye, Beyrut, c.III, s.15.

²⁴² Vizâratu'l-Evkâf ve Ş-uûnu'l-İslâmiyye, (ts). *El-Mevsûatu'l-Fikhiyyeti'l-Kuveytiyye*, Başkanlık Baskısı, c.XXXI, s.302

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLİLİK ENGELLERİ, VELAYET, ŞAHİTLİK, MEHİR, ÇOK EVLİLİK VE EVLATLIK EDİNME

Bu bölüm üç kısım içermektedir. Birinci kısımda TürkMedeni evlilik Kanunu ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evlilik engellerini ele alacağız.İkinci kısımda Evlilikte velayet, evliliğin geçerli sayılabilmesi için koşulan şartlardan birisi olması itibariyle evlilik akdine yapılan şahitlik ve evlilik akdinin sonuçlarından birisi olması itibariyle Mehir gibi, evlilik akdinin yasal sonuçlarının ortaya çıkması için lazım olan ancak akdin kendisine herhangi bir etkisi olmayan şartları ele alacağız.Üçüncü kısım ise evlilik ve aile ile alakalı iki mesele olan çok evlilik ve evlatlık edinme hakkında olacaktır.

3.1. Evlilik Engelleri

Bu kısımda Türk Medeni Kanununda ve Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evlilik engellerini mukayese edeceğiz..

3.1.1. Türk Medeni Kanununda evlilik engelleri

Daha önce de değindiğimiz gibi, evlilik konularında kilisenin egemenliğine son veren büyük Fransız ayaklanması olmuştur. Artık, Medeni organlar (yasama organı, yürütme organı gibi) evlilik davalarına bakmaya başlamış; evlilikle alakalı yasal düzenlemeler çıkarılmaya başlanmıştır. Ancak çıkarılan bu yasalar çok fazla kilise hukukundan uzaklaşmamış ve kanunlarının çoğu yine kilise hukukuna bağlı olarak çıkmıştır.²⁴³ Dinin, özellikle de evlilik hususunda olmak üzere sosyal hayattaki rolünü devam ettirmesi ve sanki kilise yasasının tıpkısının aynısı gibi Medeni kanunların birçoğunda evlilik engellerinin yazılı olarak bulunması bunun en büyük delilidir.

Evlilik meseleleri hakkında Medenikanunu esas alan bazı İslam ülkeleri maalesef aynı kilise yasasının uzantısı olan Avrupa Medeni kanunları çizgisinde yürümektedir. Bundan dolayı, evlilik engellerinin birçoğu olmak üzere Türk Medeni Kanunu birçok hususta İslam hukukuna ters düşmüştür.

²⁴³ Kilise kanunu: Katolik kilisesine ait evlilik ve evlilikle alakalı meseleler için düzenmiş ilk yasa mecmuasıdır.

İslam hukuku hükümleriyle çelişen bu engeller şunlardır:

3.1.1.1. Yakınlık Engeli

Yakınlık engeli üç çeşittir:

1. Akrabalık:

Akrabalıktan maksat,²⁴⁴ üstsoy, altsoy, erkek ve kız kardeşler, kardeşlerin kız çocukları, halalar ve teyzelerdir. Şer'an evlilik engellerinden sayılan süt akrabalığı hariç bu akrabalık İslam hukuku hükümleriyle çelişmemektedir. Süt akrabalığının ise, birçok farklı mezhepten İslam hukukçusunun görüş birliğiyle şer'i evlilik engellerinden biri olduğunu kabul etmelerine rağmen Türk Medeni Kanunu bu engeli tamamıyla görmezlikten gelmiştir.

2. Hısımlık:

Evlilikten doğan akrabalarıyla evlenmek yasaktır.²⁴⁵ Burada yasal hısımlık ile yasal olmayan hısımlık arasında fark yoktur. Bu hüküm Hanefilerin, evlilikte zina yoluyla oluşan hısımlık engeli aynen yasal evlilikle oluşan hısımlık engeli gibidir görüşüyle örtüşmektedir.²⁴⁶

3. Evlatlık:

Aralarında evlatlık bağı olan kişilerin birbirleriyle evlenmeleri yasaktır.²⁴⁷ Bu engel daha sonra da açıklayacağımız üzere kilise Kanununun engellerinden biridir. Evlatlık, Hristiyanlıkta da olmakla beraber İslam fıkına iki yönde ters düşmektedir. Bunlar:

Birincisi: İslam, Allah Teâlâ'nın "*Evlatlıkları babalarına nisbet edin, bu Allah katında en doğru olanıdır.*"²⁴⁸ ayetiyle evlatlık edinmeyi haram kılmaktadır.

İkincisi: İslam hukuku evlatlık edinmeyi evlenme engellerinden biri olarak görmemektedir. Allah Teâlâ Kur'an'da " ... ve öz oğullarınızın eşleri..."²⁴⁹ buyurmaktadır.

Allah Teâlâ ayette, öz oğullar /el-Aslâb diye zikrederek evlatlık itibarını düşürmüş, ortadan kaldırmıştır.²⁵⁰ Çünkü evlat edinilen, hiçbir hükümde öz evlat gibi değildir. Dolayısıyla yasal şartlar dâhilinde onunla evlenmek de serbesttir.

3.1.1.2. Çok Evlilik Engeli

Bir kişinin hali hazırda evli olan diğer bir kişiyle evlilik akdi yapması yasaktır.²⁵¹ Eşin başka bir kadınla evlilik bağının olduğu kesinleştiği takdirde ikinci evliliğin akit anı itibarıyla butlanına hükmedilir²⁵² ve birinci eşe (kadına) boşanma davası açma hakkı verilir.

²⁴⁴ TMK, md. 129

²⁴⁵ TMK, md. 129

²⁴⁶ İbnu'l-Hümmam, (ts), a.g.e., c.III, s.211.

²⁴⁷ TMK, md. 129

²⁴⁸ Ahzâb Suresi 5/33

²⁴⁹ Nisa Suresi 4/23

²⁵⁰ Bâbürtü,(ts), a.g.e., c.III, s.212

²⁵¹ TMK, md. 130

²⁵² TMK, md. 145

Ayrıca, resmi kurumlar da ikinci evlilik akdini düzenlemezler. Eşlerden birisi önceden evli ise, tekrar ikinci defa evlenebilmek için birinci evliliğin sona erdiğini veya mahkemece feshedildiğini ispat etmek zorundadır.²⁵³

Bu kilise yasağı da yine Hristiyanlık diniyle de alakalıdır ki, o da, çok evliliğe izin veren İslam hukukuna ters düşmektedir. Normalde Medeni Kanununu düzenleyenlerin çok evliliği engellemek için bu noktadan hareket etmemeleri gerekirdi. Çünkü bu durumda İslam dini ve hükümlerinde apaçık bilinen bir gerçek olan çok evliliğin mübah olması inkâr edilmekte ve dışlanmaktadır. Çok evlilik meselesi daha sonra başka bir konuda kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

3.1.1.3. Yaş Engeli

Türk Medeni Kanunu hem erkek hem de bayan için evlilik yaşını 17 yaş olarak belirlemiştir.²⁵⁴ Bu yaş aynı zamanda Türkiye’de kanunen buluğa erme yaşıdır. Kanun, bu haliyle evlenme ehliyetinin sınırlarını belirleme konusunda İslam hükümlerine ters düşmektedir. Çünkü İslam hukukunda evlilik ehliyeti (yeterliliği) cinsi ergenlikle Yani genç erkeğin veya kızın birleşmeye yetkin olmalarıyla ölçülmektedir. Bu konudaki delilleri ise Peygamber (sav)’in Hz. Aişe ile küçük yaşta evlenmesidir.²⁵⁵

3.1.1.4. Ehliyetsizlik

Ehliyetsizliğin üç hali vardır:

1. Yaş küçüklüğü:

Türk Medeni Kanunu ayırt etme gücüne sahip küçüğün evlenmesini yasaklamıştır.²⁵⁶ Yalnızca küçüğün kendi talebi ile birlikte kanuni temsilcisinin muvaffakı doğrultusunda²⁵⁷ mahkeme izin verdikten sonra²⁵⁸ evlenmesine izin vermiştir. Ancak tüm bunlar yalnızca kanuni sınırlamalardan ibaret olup İslam hukukçularının icma’sına ters ve bir Müslümanın kesinlikle kabul etmeyeceği geçersiz kanundur. Yine bu kanun bu haliyle Peygamber (SAV)’in Hz. Aişe ile evliliğinin fasid olduğuna ve sahabelerden birçoğunun malum yaştan küçük bayan sahabelerle evlenmelerinin fasid olduğuna dair zımni hüküm de içermektedir ki bu şer’an kesinlikle kabul edilemez bir hükümdür.²⁵⁹

²⁵³ TMK, md. 131

²⁵⁴ TMK, md. 124

²⁵⁵ Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s. 240.

²⁵⁶ TMK, md. 125

²⁵⁷ TMK, md. 128

²⁵⁸ TMK, md. 126

²⁵⁹ Zuhayli, (ts) *a.g.e.* c.IX, s.6579.

2. Akıl hastalığı:

İslam hukukçularının çoğunluğunun görüşüne göre evlilik akdinde akıl şart değildir.²⁶⁰ Deli ve bunak, ehliyetin olmaması veya noksanlığından dolayı hüküm olarak aynen küçük çocuk gibidir. Ancak Türk Medeni Kanunu delinin veya bunağın evlenebilmeleri için evlenmeye yetkin olduklarına dair tıbbi raporlarla beraber²⁶¹ kanuni temsilcilerinin istekleri üzerine²⁶² mahkemenin evlenmelerine izin vermesini şart koşarak cumhuriyetin görüşüne ters bir hüküm koymuştur. Bu görüş, evliliğin doğurduğu yükümlülüklerin zorluğu ve tehlikelerinden dolayı ne asli ne de takdiri olarak bu konuda onlara velayetin olamayacağını ve mutlak olarak küçüğün evliliğinin sahih olmadığını savunan İbn Şübrüme ve el-Âsım'ın görüşlerinin aynısıdır.²⁶³

3. Kısıtlılık sebebiyle:

Kasır, yasal temsilcisinin isteği üzere özel yetkili mahkemeden izin almadıkça evlenemez.²⁶⁴ Hanefiler de, kısıtlı velisinin izniyle evlenebilir demişlerdir.²⁶⁵ Kısıtlının evlenme meselesi Medeni Kanunun evlilik hükümleri ile İslam hukuku hükümlerinin bağdaştığı yerlerdendir.

3.1.1.5. Bekleme Süresi Yasağı

Boşanmış kadının, boşanmasının üzerinden 300 gün geçmedikçe evlenmesi yasaktır. 300 gün geçtikten sonra tekrar evlenebilir. Eğer kadın, ilk kocasına dönmek isterse bu durumda her ikisi birden mahkemenin engeli kaldırması için başvuruda bulunurlar.²⁶⁶ Bu yasak da yine kilise kanunlarından olup halen Ortodoks Ermenilerince uygulanmaktadır.²⁶⁷ İslam'da iddet dört ay on gündür.

3.1.1.6. Din Birliği

Din birliği, Medeni Kanunun evlilik yasaklarından biri değildir. Türk Medeni Kanunu dahil tüm Medeni Kanunlar evlenecek eşler arasında din birliğinin şart olmaması hakkında görüş birliğine varmışlardır. Gerekçe olarak ise dini farklılıkları ortadan kaldırarak vatan birliğini sağlamak ve bir vatanın evlatları arasında ayrıcalığın olmamasıdır. Bu, şu manaya gelmektedir: Müslüman bir erkek ehli kitap olmayan Mecusi, Budist, sosyalist ve

²⁶⁰ Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s. 241

²⁶¹ TMK, md. 127

²⁶² TMK, md. 133

²⁶³ Zuhayli, (ts) *a.g.e.*, c.IX, s.6688.

²⁶⁴ TMK, md. 128

²⁶⁵ Zeylaî (h,1313). *a.g.e.*, c.V, s.198.

²⁶⁶ TMK, md. 132

²⁶⁷ Attar (1976). *a.g.e.*, s.45.

ateist gibi kâfir bir kadınla evlenebilir; aynı şekilde Müslüman bir kadın da Müslüman olmayan erkeklerle evlenebilir. Bu evlilik, Medeni kanuna göre geçerli bir evlilik olmakla beraber İslam hukuku kanunlarına aykırı ve ters düşmektedir. Müslüman bir erkeğin ehli kitap olmayan Mecusi, Budist, sosyalist ve ateist gibi kâfir bir kadınla evlenmesi İslam Hukuku kanunlarına göre geçersiz (batıl) bir evlilik olup eğer evlenmişlerse derhal araları ayırılır.²⁶⁸

Aynı şekilde, Müslüman bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenmesi yasaktır (caiz değildir). Erkek ehli kitaptan olsun veya olmasın bu hükümde eşittir. Eğer, Müslüman kadın böyle bir evlilik akdi yapmışsa bu evlilik mümin kadınla müşrik erkeğin arasındaki alakayı kesmek için tamamen yok hükmünde kabul edilir, geçersizdir (mutlak butlanla batıldır) ve derhal araları ayırılır.²⁶⁹ Kâfir bir erkeğin Müslüman bir kadınla evlenmesinin haram ve geçersiz olması hakkında İslam hukukçuları arasında görüş birliği mevcuttur.²⁷⁰

Gerçekte, her olup bitmiş Medeni evliliğe genel bir hüküm vermek imkânsızdır. Bundan dolayı mutlaka Medeni olarak gerçekleşmiş evliliğin detaylarını bilmek icap eder. Örnek olarak, evlenecek eşler arasında din farkı varsa: Örneğin, Müslüman bir erkek ile Ehli Kitap bir kadın evlenirken evlilik akdinde sığa olarak Şer'an geçerli lafızlar kullanılmış ve şahitlik şartlarını yerine getirmiş iki şahit hazır bulunup şahitlik etmişlerse bu akit Hanefi Mezhebine göre dinen doğru, geçerli bir akittir. Eğer evlilik, Müslüman olmayan bir erkek ile Müslüman bir kadın arasında Medeni evlilik olarak gerçekleşmişse, evlilik akdinde sığa olarak Şer'an geçerli lafızlar kullanılmış, şahitlik şartlarını yerine getirmiş iki şahit hazır bulunup şahitlik etmiş ve ayrıca diğer gerekli şer'i şartlar yerine getirilmiş olsa dahi bu evlilik batıldır, geçersizdir, yok hükmündedir. Kadın ile erkek arasında evliliği haram kılan süt akrabalığı varsa evlilik diğer şer'î şartlarını tamamlamış olsun veya olmasın; evlik akdi Medeni olsun veya olmasın bu evlilik batıldır.

3.1.2. Irak Ahvâl-İ Şahsiye Kanununa Göre Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar

Irak yasası, Ahvali Şahsiye Kanununun 12. Maddesinde evliliğin geçerli sayılabilmesi için evlenmek isteyen kişiye evlenmek istediği kadının şer'an (İslam hukukuna göre) haram olmamasını şart koştur.²⁷¹

Kendileriyle evlenilmesi haram (yasak) olan kadınlar İslam hukukçularının çoğunluğunun görüşüne göre iki kısımdır:²⁷²

²⁶⁸ Ebû'l-Fadl(h.1379), *a.g.e.*, c.III, s.113

²⁶⁹ İbn Nuceym, (ts), *a.g.e.*, c.III, s.110

²⁷⁰ Rüşdî Aliyân, *El-İcmâ' Fî's-Şerîati'l-İslâmiyye*, El-Câmiatu'l-İslâmiyye, 10.yıl, 1.aded, 1997, c., s.81

²⁷¹ İMK, md.12

²⁷² İMK, md.13

3.1.2.1.Müebbet Haram Olanlar (Daimi Yasak Olanlar)

Bu kısım, kendileriyle evlenilmesi ebedi yasak olan kadınlarla ilgilidir. Onlar da:

1. Akrabalık sebebiyle haram olanlar

Bir erkeğin kendi soyundan olmak şartıyla²⁷³ annesiyle ve ne kadar yukarı çıkarsa çıksın ninesiyle, kızıyla ve ne kadar aşağı inerse insin erkek veya kız evladından olma kız torunlarıyla, kız kardeşiyle ve ne kadar aşağı inerse insin erkek veya kız kardeşinin kızlarıyla, halasıyla ve usûlünün (anne ve babasının) halasıyla, teyzesiyle ve usûlünün (anne ve babasının) teyzesiyle evlenmesi harımdır (yasaktır). Bir kadının da yukarıda zikredilenlerin karşılığı olan erkeklerle evlenmesi harımdır.

Hanefiler, bir erkeğin zinadan olma kızıyla evlenmesini yasaklamışlar ve kızın, ona harım olduğunu ifade etmişlerdir.²⁷⁴Bu yasağın hikmeti ise, kendileriyle evliliğin uygun olmadığı akrabalık bağının gücüdür. Çünkü bunlarla yapılacak evliliğin aradaki akrabalığı düşmanlığa, kin ve nefrete dönüştürme ihtimali yüksektir ki bu da evliliğin gözetdiği maksatlara ters düşmekte, bağdaşmamaktadır.

2. Hısımlık sebebiyle haram olanlar

Bir erkeğin, ilişkiye girdiği hanımının (eşinin) kızıyla, evlilik akdi yaptığı eşinin annesiyle, ne kadar yukarı çıkarsa çıksın usûlünün hanımlarıyla (=üvey anneleriyle=baba ve dedelerinin eşleriyle), ne kadar aşağı inerse insin fer'inin hanımlarıyla (= gelinleriyle=kendi çocuk ve torunlarının eşleriyle) evlenmesi yasaktır.²⁷⁵

Hanefiler, hısımlık haramlığının zina yoluyla da sabit olduğunu ifade etmişlerdir.²⁷⁶Buradaki hikmet (gerekçe) ise, hısımlık bağı akrabalık bağına denktir. Hatta buna ek olarak hanımın annesi veya babanın hanımı anne mesabesinde. Aynı şekilde hanımın kızı veya oğlun hanımı kişinin kendi kızı mesabesinde. Bundan dolayı onlarla evlenmek harım kılınmış, yasaklanmıştır.

3. Emzirme sebebiyle haram olanlar

Irak yasası, İslam hukukuna göre aşağıda zikredilecek hallerden biri sebebiyle istisna olanlar hariç²⁷⁷ akrabalık ve hısımlık sebebiyle harım olanların aynılarının emzirme sebebiyle de harım olduklarını beyan etmiştir.²⁷⁸ İstisna olanlar şunlardır:

²⁷³ İMK, md.14

²⁷⁴ Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s. 257.

²⁷⁵ İMK, md.15

²⁷⁶ Ebû Bekr Er-Râzî El-Cassâsu'l-Hanefî (V. 370 H.), *Ahkâmu'l-Kur'an*, Baskısız, Tah. Muhammed Sâdık El-Kamhâvî, Beyrût, Dâr İhyâ Et-Turâsî'l-Arabî, h.1405, c.III, s.51

²⁷⁷ İMK, md.16

²⁷⁸ Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.V s.138

Süt kız kardeş veya süt erkek kardeşin annesi,
Süt oğul veya süt kızın kız kardeşi,
Süt erkek kardeş veya kız kardeşin kız kardeşi.

Emzirme sebebiyle haramlığın doğmasının hikmeti, emziren kadının süt emen kişinin annesi mesabesinde olmasıdır. Aynı zamanda emzirmede kadınlar için yetimleri emzirme ve herhangi bir sebepten dolayı evlatlarını emziremeyen kadınlara yardımcı olma hususunda teşvik ve ima vardır.

3.1.2.2. Muakkat Haramlık (Geçici Yasaklık):

Kendisinin ortadan kalkmasıyla engel olmaktan çıkan sebepler olup onlar da şunlardır.²⁷⁹

1. Başkasıyla evli olması:

Bunun gerekçesi, bundaki hikmet, başkasının hakkına girmeyi engellemek ve nesepleri karışıklıktan ve kaybolmaktan korumaktır.

2. Herhangi bir semavi dine bağlı olmaması:

Ateist, Mecusi vs. gibi indirilmiş bir kitaba inanmayanlardır. Ancak bu gibilerle nişanlanma caizdir. Çünkü, nişanlılık döneminde bunların Müslüman olma veya semavi bir dine girme ihtimalleri vardır.

Bu Kanunun gerekçesi, evlenecekler Arasındaki tam zıtlıktır. Bundan dolayı aralarında hüsnü muaşeret olmaz ve evliliğin en önemli maksatlarından olan bir arada oturma ve karşılıklı muhabbetin gerçekleşmemesidir.²⁸⁰

Bayan ehli kitap ise, Müslüman erkek ehli kitap bir bayanla evlenebilir. Hanefiler, Hristiyan veya Yahudi olmasa dahi semavi bir dine inanan ve indirilmiş bir kitabı bulunan kadını “ehli kitap kadın” olarak tanımlamışlardır.²⁸¹

3. Üç defa boşanmış olması:

Üç defa boşanmış bir kadının, başka biriyle geçerli nikah akdi kıyıp, onunla birleşip, daha sonra ondan boşanıp veya yeni kocası ölüp de bekleme süresini bitirmeden ilk kocasıyla evlenmesi yasaktır.²⁸²

4. İddet bekleyen kadın:

Vefattan veya boşanmadan dolayı iddet bekleyen kadının iddeti bitinceye kadar evlenmesi yasaktır.²⁸³

²⁷⁹ IMK, md.13

²⁸⁰ IMK, md.17

²⁸¹ Şeyhzade,(1998), *a.g.e.*, c.I, s.483

²⁸² İbn Âbidîn, (1992).*a.g.e.*, c.III, s.410.

²⁸³ Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s. 262.

5. Kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenmesi:

Bundaki hikmet, bunun gerekçesi, Müslüman kadının çocuklarının dinini irtidattan ve küfürden korumak ve mü'min kadın ile kafir erkeğin arasındaki ilgi ve alakayı kesmek içindir.²⁸⁴

6. Kan bağı olanları bir nikah altında toplamak:

İki kız kardeş gibi kan bağı olanları bir nikâh altında toplamak akrabalık bağlarının kopmasına sebep olur.²⁸⁵

7. Beşinciyle evlenme:

Dört kadınla evli bir erkeğin, hanımlarından birisi ölmeden veya boşanıp beklemesi gereken müddeti bitirmeden beşinci bir kadınla evlenmesi yasaktır.²⁸⁶ Bunun gerekçesi, adamın takatini aşan çok evliliği ortadan kaldırmaktır.

3.2. Velayet, Şahitlik ve Mehir

Bu kısımda, evlilikte velayet, evliliğin geçerli sayılabilmesi için koşulan şartlardan birisi olması itibariyle evlilik akdi üzerine yapılan şahitlik ve evlilik akdinin sonuçlarından birisi olması itibariyle Mehir gibi, evlilik akdinin yasal sonuçlarının ortaya çıkması için lazım olan ancak akdin kendisine herhangi bir etkisi olmayan şartları ele alacağız.

3.2.1. Velayet

Velayet, evlilik akdinin yasal sonuçlarının ortaya çıkması için lazım olan ancak akdin kendisine herhangi bir etkisi olmayan şartlardan biridir. Biz burada Türk Medeni Kanunu ve Irak Medeni Kanununda bulunan velayet ile ilgili hükümleri Hanefi Mezhebiyle karşılaştırmalı olarak sunmaya çalışacağız.

3.2.1.1. Türk Medeni Kanununda Velayet

Türk Medeni Kanunu ile İslam Hukuku hükümleri, evlilikteki gayelerin gözetilmesi açısından küçükler üzerine velayet Kanununun küçükleri evlendirme hükümlerinde örtüşmektedir. Küçüklerin evlenebilmeleri için Evlilik akdini kıyan tarafların muvafakatına dair yazılı izin belgesi ile sağlık kurulu raporu mutlaka lazımdır.²⁸⁷ Bu küçüklerin ve küçük hükmünde olanların maslahatını koruyup kollamak içindir.

Bu tür bir koruma, İslam Hukuku şâri'in küçükleri evlendirirken velinin şart koşulmasındaki gözettiği gayelerle örtüşmektedir. Ancak, Türk Medeni evlilik Kanununun kız olsun erkek olsun kısıtlıyı evlendirirken muvafakatı yalnızca idari kurumlara veya mahkemeye verip babaya vermemesi Müslüman toplumlar için tehlike arz etmektedir. Veli,

²⁸⁴ İMK, md.17

²⁸⁵ Kâsânî, (1986) *a.g.e*, c.II, s. 262.

²⁸⁶ Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.IV s.208

²⁸⁷ TMK, md. 133

kısıtlı oğlunun veya kızının evlilik akdini gerçekleştirebileceklerine dair resmi makamlardan muvafakat almaları halinde evlenmelerine engel olamaz. Bu da ana babanın kısıtlı üzerine velayet haklarını ellerinden alıp parçalamaları için küçükleri teşvik ve cesaretlendirmektir.

Ama âkıl bâliğ bir kadının evlenmesi meselesine gelince, ve bu konuda, yani âkıl bâliğ bir kadının evlenmesinde velinin şart koşulup koşulmaması meselesinde İslam hukuku hukukçularının görüşüne dair yapılan açıklamaları da göz önünde bulundurarak biz şunu diyebiliriz: evliliğin şer'an geçerli olabilmesi için velinin evlilik akdinde hazır bulunmasını veya muvafakatını şart koşmayan Medeni Kanunları İmam Ebu Hanife'nin, Züfer'in ve Ebu Yusuf'un birinci sözüyle mutabık olabilir.²⁸⁸ Ama akıl baliğ bir kadına velayetin vacip değil de müstehab olması sebebiyle evlilik akdi gerçekleştikten sonra erkeğin kadına denk olmamasından dolayı velinin evliliği fesh etme hakkı vardır. Ancak yine de bu kanunlar İslam hukukçularının çoğunluğunun görüşüne ters düşmektedir. Çünkü onlara göre veli, evliliğin geçerli olmasının şartıdır ve velisiz kıyılan bir nikah batıldır, geçersizdir.²⁸⁹

3.2.1.2. Irak Ahvali Şahsiye Kanununda Velayet

Irak yasası, Ahvali Şahsiye Kanununun 8. maddesinde ki “15 yaşını tamamlayan bir kişi evlenmek istediğinde yasal velisinin muvafakıyla beraber evlenmeye dair ehliyeti ve fiziki donanımı sabit olduğu takdirde, kadı evlenmesine izin verebilir” ibaresinden başka ne velayete işaret etmiş ve ne de hükümlerini beyan etmiştir.

İslam hukuku hükümlerinden²⁹⁰ yola çıkarak diyebiliriz ki Ebu Hanife en-Nu'mân'a göre velayet iki çeşittir.²⁹¹

Mendub olan velayet: bekâr dahi olsa mükellef üzerine velayet (yani akıl baliğ olmuş kişiye velayet) Zorunlu velayet, velev ki dul veya bunak olsun küçük bayan üzerine velayet.

1. Küçüklerin ve küçükler hükmünde olanların evlendirilmesinde velinin şart koşulması:

Müslüman hukukçular küçüklerin, delilerin, bunakların ve bu hükümde olanların evlendirilmelerinde velinin hazır bulunmasının şart olduğuna dair görüş birliğine varmışlardır. Bu, onları gözetip, maslahatlarını muhafaza etmek içindir. Fakat fukaha, onları kimin evlendirebileceği hususunda ihtilaf etmiştir.²⁹²

²⁸⁸ Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.III, s.369; el-Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.V, s.10.

²⁸⁹ Şebeketu'l-İslâmiyye, *Fetâvâ Şebeketu'l-İslâmiyye*, Lecnetu'l-Fetvâ, , c.XIII, s.1172.

<http://shamela.ws/index.php/book/27107>, 18.11.2009 tarihinde internetten alınıldı.

²⁹⁰ IMK, md.1

²⁹¹ İbn Âbidîn, (1992) *a.g.e.*, c.III, s.55.

²⁹² Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.V s.213; el-Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s.240

Hanefiler: baba, dede ve bu ikisinden hariç asabeden birisi küçük erkek ve küçük kızı evlendirebilir; Eğer asabeden herhangi bir kimse bulunmazsa anne, kız kardeş ve teyze gibi kan bağı bulunan akrabadan biri küçükleri evlendirebilir, demişlerdir.²⁹³

2. Yetişkin bir kadının kendi kendini evlendirmesinde veli şartının koşulması:

Hanefiler, ister bekâr ister dul olsun yetişkin bir kadının evleneceği kişiye yalnızca kendisinin karar vermesi ve evlilik akdini kendisinin gerçekleştireceği görüşündedirler. Denk birini seçmesi şartıyla hiçbir kimsenin onun evliliği üzerinde velayeti olmadığına aksi takdirde velilerinin evlilik akdini fesh etme haklarının bulunduğu görüşündedirler.²⁹⁴

Fakat Ebu Yusuf ikinci kavlinde veli, izin verse dahi akdin geçersiz olduğunu ifade etmiş ve nikah akdi kadının ibareleriyle meydana gelir ve velinin izniyle gerçekleşir demiştir. Veli izin verirse nikâh geçerlidir; veli izin vermezse nikâh geçersizdir.²⁹⁵

3.2.2. Şahitlik (Tanıklık)

Farklı birçok yasa ve kanunlarda şahitlik, evlilik akdi için çok büyük önem arz etmektedir. Türk Medeni Kanunu ile Irak Ahvali Şahsiye Kanunu, akit anında yasal ehliyete sahip iki şahidin bulunmasının şart olması hususunda Hanefi fukahasının görüşleriyle örtüşmektedir.

3.2.2.1. Türk Medeni Kanununda Evlilik Akdi Üzerine Şahitlik

Türk Medeni Kanunu özel evlendirme dairesinde yapılan evlilik töreninde²⁹⁶ iki şahidin bulunmasını şart koştuk fakat şahitlerin erkek olmalarını şart koşan Irak Ahvali Şahsiye Kanununun ve Hanefi Mezhebinin tersine Türk Medeni Kanunu yasal ehliyete haiz olmaları hariç her iki şahitte bulunması gereken diğer sıfat ve şartları zikretmemiştir. Şöyle ki, Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ve Hanefi Mezhebiyle çelişen ama batı kanunlarının onayladığı kadın erkek arasındaki tam eşitlik ilkesinden hareketle²⁹⁷ özel evlendirme dairesinde yapılan evlilik törenlerinde istenilen şahitlerin her ikisinin de kadınlardan olabileceğine Türk Medeni Kanunu izin vermektedir.

Türk Medeni Kanunu şahitlerin Müslüman olmaları şartında da aynı şekilde Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ile ve Hanefi Mezhebine ters düşmektedir.²⁹⁸ Toplumun katmanları arasında dini farklılıklar da dâhil her türlü farklılığı ortadan kaldırmak ilkesinden hareketle Ehli kitap iki kişinin, Müslüman bir erkeğin Müslüman veya Ehli Kitap bir bayanla yapacağı evlilik akdine şahitlikte bulunması geçerlidir.

²⁹³ Zuhayli, (ts) *a.g.e.*, c.IX, s.6684.

²⁹⁴ İbnu'l-Hümmam , (ts), *a.g.e.*, c.III, s.256; Molla Hüsrev (ts.), *a.g.e.*, c.I, s.335

²⁹⁵ Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.IX s.362; el-Kâsânî, (1986) *a.g.e.*, c.II, s.317

²⁹⁶ TMK, md. 141

²⁹⁷ İbrahim en-Nâsır, (2014) *a.g.e.*

²⁹⁸ Bâbürtî,(ts), *a.g.e.*, c.VII, s.366; bkz. al-sağdî (1984), *a.g.e.*, c.I,s.278

Yukarıda işaret edilen farklılıklar Hanefi Mezhebinin görüşü doğrultusunda evlilik akdini şer'an geçersiz kılar.²⁹⁹

3.2.2.2. Irak Ahvali Şahsiye Kanununda Evlilik Akdi Üzerine Şahitlik

Irak Ahvali Şahsiye Kanunu (6 / 1 / d) maddesinde şöyle der: (evlilik akdi şartlarından veya evliliğin sıhhat şartlarından birisi olmazsa evlilik akdi meydana gelmez. Sıhhat şartlarından birisi de, yasal ehliyete sahip iki kişinin evlilik akdine tanıklık etmesidir.)

Irak yasası akdin icap ve kabul anında yasal ehliyete sahip iki şahidin huzurunda olmasını şart koştur.³⁰⁰ Çünkü evlilik akdi, nesebin sabit olması, hısım akrabalığı ve miras istihkakı gibi sonuçları daimi olacak birçok hükümle irtibatlıdır.

Hanefiler şahit bulunmaksızın yapılan bir akit ile evliliğin geçersiz olduğunu kabul etmiş³⁰¹ ve “şahitlik nikâh akdinin sıhhati için şarttır; bu şart yerine getirilmediği takdirde akit fasittir” diyerek bunu ifade etmişlerdir.

3.2.2.3.Şahitlerde bulunması gereken şartlar veya sıfatlar

Hanefi Mezhebinin görüşlerine göre şahitte bulunması gereken bir takım şartlar vardır ki onlar da şunlardır:Ergenlik ve akıl. Evlilik akdinin taşıdığı büyük riskten dolayı sabinin ve akılsızın şahitlikleri kabul edilmez.³⁰²

Her iki şahidin de akdin taraflarının sözlerini anlayarak işitmeleri şarttır. Bundan maksat, kelimeleri anlamasalar da erkek tarafının icap ve kabuldür. Çünkü her iki şahit de ne anlama geldiğini anladıkları halde icap ve kabul siğasının tam olarak duymasalar akde tanıklık etmiş sayılmazlar. Sağır, uyuyan ve duyduğunu anlayıp kavrayamayan sarhoşun tanıklığında kıyılan evlilik geçersiz sayılır. Çünkü bunlar ne duyarlar ve ne de anlarlar.

İki fasığın veya iki âmânın yahut evlenen tarafların ikisinin veya birisinin iki erkek evladının şahitliğiyle³⁰³ kıyılan evlilik akdi geçerlidir. Aynı şekilde, bir erkek ile iki kadının şahitliği de geçerlidir.³⁰⁴ Çünkü iki şahidin hazır bulunmasından asıl maksat evliliği duyurmak ve yaymaktır.

Eğer evlenen tarafların her ikisi de Müslümansa şahitlerin her ikisinin de Müslüman olması şart koşulur.³⁰⁵ Eğer evlenen kadın ehli kitap ise şahitler ehli kitaptan olabilir. Çünkü evlilik akdindeki şahitlikte kadının durumu gözetilmiştir. Ama Hanefi fukahasından imam

²⁹⁹ Şeyhzade,(1998) *a.g.e.*, c.I, s.320

³⁰⁰ Bâbürtî,(ts), *a.g.e.*, c.III, s.197

³⁰¹ Vizâratu'l-Evkâf Ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye, (ts) ,*a.g.e.* c. XXXXI, s.295

³⁰² Zeylâi (h,1313). *a.g.e.*, c.II, s.98.

³⁰³ Abdolvahhâb Hallâf (1938), *Ahkâmu'l-Ahvâli's-Şahsiyye Fi's-Şer'ati'l-İslâmiyye*, 2. Baskı, Kâhire, Dâru'l-Kutubu'l-Misriyye, c., s.26

³⁰⁴ Muhammed B. Yusuf Atfîş, (1973), *Şerhu'n-Nîl Ve Şifâu'l-'Alil*, 2. Baskı, Cidde, Mektebetu'l-İrşâd, Beyrût, Dâru'l-Feth, 1973, c.VI, s.87

³⁰⁵ Bâbürtî,(ts), *a.g.e.*, c.VII, s.366; bkz el-Kâsânî, (1986) *a.g.e.* c.VI, s.266

Muhammed ve imam Züfer, Müslüman bir erkek ile zimmi bir kadının evliliklerine iki zimminin şahitlikte bulunmasının caiz olmadığını ifade etmişlerdir.³⁰⁶

3.2.3. Mehir

Mehir evlilik akdinin doğurduğu sonuçlardan biridir. Dolayısıyla mehir olmaksızın yapılan evlilik akdi geçerlidir. Fakat erkek onu eşine ödemek üzere borçlanmış olur. Nitekim bu meseleyi, Türk Medeni Kanunu ve Irak Ahvali Şahsiye Kanunundaki mehir ile ilgili hükümleri Hanefi Mezhebinin içtihatları ile karşılaştırmalı olarak beyan ettikten sonra daha tafsilatlı bir şekilde açıklayacağız.

3.2.3.1. Türk Medeni Kanununda Mehir

Daha önceden de dediğimiz gibi Türk Medeni Kanunu Kadın ile erkek arasındaki Eşitlik ilkesinden hareketle bu konuda düzenlenmiş devlet vesikalarına uyarak mehri evliliğin şartlarından biri olarak kabul etmemiştir.

Örneğin insan hakları evrensel bildirgesi (1948 m.), cinse bağlı ayrım gözetilmemesini, kadın ile erkek arasında eşitliği sağlamayı ve özellikle de her bireyin evlilik hürriyetinin olduğu hususlarına bağlı kalmayı istemektedir. Yine 1979 m. yılında Kadına yönelik her türlü ayrımın sona erdirilmesi için yapılan antlaşmada da kadın ile erkek arasında ayrım gözetilmemesine, eşitliğin sağlanmasına ve kadın ile erkeğin evlilik ve boşanma hususunda eşitliğine vurgu yapılmıştır.³⁰⁷ Çünkü batı Medeni kanunlarının tümü evlilik akdindeki mehri kadına yönelik bir aşağılama olarak görmektedirler. Onlar mehir alan bir kadının evlenmek üzere kendisini erkeğe teslim ettiğinde sanki kadın, Erkeğin ona sahip olmasına karşılık kendi kendini satıyor olarak düşünmekte, tasavvur etmektedirler.

Onlar gibi düşünenlere reddiye olarak diyebiliriz ki:Mehir, kadına biçilmiş bir para mesabesinde değildir. Erkeğin, ondan faydalanmasına mukabil verdiği bir karşılık da değildir. Öyle olsaydı, Alışveriş akdindeki para gibi veya kira akdindeki kira bedeli gibi akdin şartlarından bir şart olurdu.Hâlbuki mehir hakikatte kadına verilen bir değer, bir kıymettir ki, erkeğin hanımına karşı hissettiği isteğine, ona olan bağlılığının ne denli kuvvetli olduğuna ve hayatına ortak olması adına ona vermesi gereken bir şeydir.Aynı şekilde mehir, Evliliğin büyük bir risk olduğunu ortaya koyarak erkeğin evliliğin mali zorluluklarını ciddi bir şekilde hissetmesini sağlar. Ayrıca, mehrin kadına değil de yalnızca erkeğe yüklenen bir yükümlülük olması Allah Teâlâ'nın, evlilik ve aile hayatının ihtiyaçlarını karşılama hususunda eşler arasında yapmış olduğu taksimatın bir ilanıdır. İnfak erkeğin, koruyup gözetmek ise kadının

³⁰⁶ Farğani (ts.), a.g.e., c.I, s.186; bkz. Ebû'l-Fadl (h.1379), a.g.e., c.III, s.84

³⁰⁷ İbrahim en-Nâsır, (2014) a.g.e.

görevidir. İşte bu öyle adil bir paylaştırmadır ki kadın ve erkeğin yaratılış gayelerindeki fitri sıfatlarıyla birebir örtüşmektedir.³⁰⁸

Bazı toplum ve halkların evlilikteki çeyiz hazırlama ve ev düzme ile alakalı ne varsa erkeğe değil de kadına yükleme eğilimleri, İslami olguları değiştirmek ve bu olgulara karşı yapılan düşmanlıktan başka bir şey değildir. Sırf batı toplumlarının çizgisinde yürümek için mehrin ortadan kaldırılmasıyla öyle bir hal almıştır ki kadın evlenebilmek için erkeğe belli bir miktar mal vermek ve yine kendi malından olmak üzere evin hazırlığını üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu ise şu manaya gelmektedir, bir kadın ancak mal mülk sahibi ise evlenebilir, aksi takdirde varacağı nokta evde kalmak olacaktır.³⁰⁹

3.2.3.2. Irak Ahvali Şahsiye Kanununda Mehir

Irak yasası mehri, evlilik hakları bölümünde ele almıştır. İslam mezhepleri mehrin vacipliği hakkında görüş birliğine varmışlardır. Fakat mehir, akdin rükünlerinden bir rükün değil; evlilik akdinin doğurduğu sonuçlardan biridir. Mehirsiz yapılan bir evlilik akdi geçerlidir. Çünkü evlilik akdinde mehrin belirtilmesi nikâhın geçerli sayılabilmesi veya gerçekleşmesi için yahut aktin gerektirdiği bir şart değildir. Ancak mehri belirlemek müstehabdır. Eğer bir evlilik mehir belirlenmeksizin akdedilirse Hanefiler de dahil olmak üzere İslam hukukçularının genel çoğunluğunun görüşü nikâhın geçerli olduğu ve kadının emsal mehre hak kazandığı yönündedir.³¹⁰

Ne erkek ne kadın ne de bunların velilerinden herhangi bir kimse evliliğin mehirsiz olarak akdedilmesini veya mehrin iskatını şart koşturamaz. Çünkü Allah Teâlamehrin verilmesini erkeklere farz kılmış ve *"Aldığınız kadınların mehirlerini yürekten isteyerek ve Allah'ın bir atıyyesi olarak verin."*³¹¹ buyurmuştur.

Evlenecek taraflar mehri iskat ederek evlenmeye anlaşırsalar, Hanefilere göre bu koşulan şart fasittir.³¹² Nikah akdi geçerli olup kadın için mehri misil gerekir. Bu konudaki hüccetleri ise mehrin, nikah akdinin bir parçası olmamasıdır.³¹³

Irak yasası mehir meselesine ve hükümlerini düzenlemeye önem vermiştir ve evlilik akdinde mehir miktarının belirtilmesini zorunlu kılmıştır.³¹⁴ Yine, kadının akitle beraber belirlenmiş mehri hak ettiğini; eğer akitte mehir belirtilmemişse mehri misli hak ettiğini

³⁰⁸ Muhammed Mâlullah Abdullah el-Hâlidî, (ts). *Diğâ' Ani'l-Akîde ve Ani'l-Allâme İbn Bâz ve'r-Raddu Alâ Cehâlâtı'l Murtezika*, byy, c.1, s.58

³⁰⁹ Velîd Kemal Şükür, (ts). *Şübühâtü'n-Nasârâ Havle'l-İslâm*, byy., s.163

³¹⁰ Zuhayli, (ts) *a.g.e.*, c.IX, s.6760.

³¹¹ Nisâ Suresi, 4/4

³¹² Serahsî, (1993) *a.g.e.*, c.V, s.88

³¹³ İbn Hacer, (h.1406), *a.g.e.*, c.IX, s.169

³¹⁴ İMK, md.10

beyan etmiş³¹⁵ ve mehrin tamamının veya bir kısmının önceden verilebileceğini veya sonraya bırakılmasını ise serbest bırakmıştır.³¹⁶ Aynı şekilde kadının, zifafa girmekle veya eşlerden birinin ölümüyle belirlenmiş mehrin tamamını hak ettiğini; zifaktan önce boşanmayla ise belirlenmiş mehrin yarısını hak ettiğini;³¹⁷ geçersiz bir evlilik akdiyle gerçekleşen zifaktan sonra ayrılık vaki olsa ve mehir, akid anında belirlenmiş olsa bu durumda belirlenmiş ve misil olan iki mehrin daha az olanı gerektiğini, eğer mehir belirtilmemişse mehri misil gerektiğini beyan etmiştir.³¹⁸

3.3. Çok Evlilik ve Evlatlık Edinme

Çok evlilik ve evlat edinmenin evlilik akdi üzerine herhangi bir etkisi olmamakla beraber sonuçları itibarıyla aileyi ve bireylerini etkilemektedir. Bundan dolayı Medeni Kanun çok evlilik ve evlat edinme hükümlerini düzenlemeye ayrı bir önem vermiştir. Ancak bu düzenlemeleri İslam hukuku kanunlarına ters düşecek bir şekilde yapmışlardır. İleride bunun detaylarını sunmaya çalışacağız.

3.3.1. Çok Evlilik

Türk yasası çok evlilik meselesini çözme noktasında, İslam hukuku kanunlarına dayanan Irak yasası ve Hanefi Mezhebinin aksine Batı Medeni Kanunları çizgisinde hareket etmiştir.

3.3.1.1. Türk Medeni Evlilik Kanununda Çok Evlilik

Türk Medeni Kanununda eşlerden birinin evlenme sırasında başka biriyle evli bulunması halinde nikâhlarının kısılması yasaktır.³¹⁹ Erkeğin başka bir kadınla evli olduğunun sabit olması ikinci evliliğin batıl olmasını gerektirir.³²⁰ Böylesi bir durum gerçekleştiğinde birinci kadına boşanma davası açma hakkı tanınır. Resmi kurumlar ikinci evlilik akdini düzenleyemezler.³²¹ Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu veya mahkemece fesh edildiğini ispat etmek zorundadır.³²²

Bu engel çok evliliği yasaklayan Kilise Kanunlarında geçmektedir. Kilise Kanunları bu mesele için birçok delil sunmuştur. Onlardan biri Musa (a.s.)'yanışpet edilen *“işte bunun için adam babasını ve annesini terk eder ve hanımına öylesine yapışır ki ikisi bir cesed oluverir.”* sözüdür.³²³ Bu ibare üzerinde düşünüldüğünde teemmül edildiğinde çok evliliğin

³¹⁵ IMK, md.19

³¹⁶ IMK, md.20

³¹⁷ IMK, md.21

³¹⁸ IMK, md.22

³¹⁹ TMK, md. 130

³²⁰ TMK, md. 145

³²¹ TMK, md. 145

³²² TMK, md. 146

³²³ Kitâbu'l-Mukaddes(ts). El-Ahdu'l-Kadîm, Sifru't-Tekvîn, 2. Ashâh, md.24

haramlığına dair bir şey görülmez. Görülecek şey yalnızca ve yalnızca karı koca arasındaki bağın kuvvetidir. Dolayısıyla çok evliliği engellemek, nassa dayanmaması etmemeleri gerekirdi. Çünkü bunda dini hukukta bilinen gerçeklerin inkarı söz konusudur ki o da çok evliliğin serbest mübah serbest olmasıdır.

İslam hukuku açısından çok evliliği engellemek iki manaya gelir:

Birinci mana: çok evliliği engellemekten maksat kadın ise bunda zaten herhangi bir hilaf yoktur. çünkü Allah Teala “...evli kadınlar da size haram kılındı.”³²⁴ buyurmuştur.

İkinci mana: çok evliliği engellemekten maksat erkek ise, İslam hukukçularının görüş birliğiyle bir erkeğin dört kadınla evlenmesi serbesttir.³²⁵ Bunun delili Allah Teala’nın “... size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz cariyeler ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”³²⁶ ayetidir. Erkeğin çok evlilikten engellenmesi Allah’ın mübah kıldığı bir yasaya karşı çıkmak demektir ki, Medeni evlilik Kanununu düzenleyenler büyük bir günah işlemiş olurlar. Çünkü bu dinin bilinen konularından olan çok evliliğin serbest olmasını inkar demektir. Şunu da belirtmek gerekir ki bu muhalefetin ne akdin sıhhatine ne de batıl olmasınadair herhangi bir etkisi yoktur ve yapılan nikah akdi şer’an geçerliliğini korur.

3.3.1.2. Irak Ahvali Şahsiye Kanununda Çok Evlilik

Irak Ahvali Şahsiye Kanunu çok evlilik meselesini 3. Maddenin 4, 5, 6 ve 7. fıkralarında ele almış ve şöyle demiştir:

“4- Hâkimin izni olmaksızın birden fazla kadınla evlenmek yasaktır. İznin verilmesi için şu iki şartın oluşması şarttır:

a-Erkeğin birden fazla eşi barındıracak kadar mali yeterliliğe sahip olması,³²⁷

b-Meşru bir maslahatın bulunması

“5- Eşler arasında adaletsizlikten korkulursa çok evliliğe izin verilmez. Bunu ancak hâkim takdir eder.”

“6- 4 ve 5 fıkroda zikredilenlerin aksine her kim ikinci evlilik yapmış ise 1 seneden fazla olmamak kaydıyla hapis cezasıyla veya para cezasıyla cezalandırılır.”

“7- Bu maddenin 4. Ve 5. fıkralarının hükümlerinden istisna olarak birden fazla evlilikte evlenilecek kadın dul ise evlenilmesi serbesttir.”³²⁸

³²⁴ Nisâ Suresi 4 /24

³²⁵ Serahsî, (1993) a.g.e. c.V, s.55

³²⁶ Nisâ Suresi 4/ 3

³²⁷ 27.01.1982 tarihli başkanlık meclis kararının 47 maddesinde boşanmış kadının tekrar kocasına iadesi irak medeni kanununun 3.mad. 4. ve 5. fıkralarındaki *Boşanmış kadın ilk kocasına dönmeden kocası başka biriyle evlenirse* diye gözetilensebeplerden dolayı birden fazla evlilik olarak değerlendirilmemiştir.

Dikkat edilirse, Irak Ahvali Şahsiye Kanununun çok evlilik meselesini ele alışımda İslam hukukunun çok evlilik hakkındaki hükümlerine muhalefet vardır. Irak kanunları her ne kadar çok evliliği mutlak bir şekilde yasaklamamış olsa da yasaklamaya benzer bir takım sınırlamalar getirmiştir. İslam hukuku çok evlilikte hâkimin iznini şart koşmamıştır. Ama Irak Ahvali Şahsiye Kanunu çok evliliğin geçerli sayılabilmesi için hâkimin iznini şart koşmuş ve bu şarta riayet edilmediği takdirde nikah geçerliliğini korumakla beraber erkek, Irak AhvaliŞahsiyeKanununun 3. Maddesinin 6. Fıkrasına göre kanuni işlemlere maruz kalır.

Irak yasası, mezkûr hâkimin izninin bulunması şartından iki hali istisna etmiştir:

Birincisi: evlenilmek istenen kadın dul ise: 3. Maddenin 7. Fıkrası evlenilecek kadının dul olması halinde birden fazla evliliği serbest kılmıştır.”

İkincisi: Kadın, birinci eşini boşadıktan sonra başka biriyle evlendikten sonra boşadığı birinci eşi tekrar nikâhlamak isterse nikâhlayabilir.

3.3.2. Evlatlık Edinme

3.3.2.1. TürkMedeni Evlilik Kanununda Evlatlık Edinme

TürkMedeni evlilik Kanunu evlatlık edinmeyi evlilik engellerinden biri olarak kabul etmiştir.³²⁹ Bu engel Avrupa’da yürürlükte olan Medeni evlilik Kanunundan alıntılanmış o da asıl itibariyle kilise kanunlarından alınmıştır.

Kilise yasası bu engele dair birçok delil sunmuştur ki bunlardan bazıları şöyledir: Firavn’ın kızı, Musa (a.s.)’yı evlatlık edinmiş, Musa(a.s.) büyüdükten sonra ise evlenmemişlerdir.³³⁰ Pavlos’un Rum halkına yazdığı mektupta bir kanun yürürlüğüne işaret edilmektedir ki bu kanun gereğince herhangi bir kişi ailesine yabancı bir oğul katabilir. Bu takdirde yabancı evlat yasal olarak, asıl öz oğlun sahip olduğu tüm hak ve imtiyazlara sahip olur.³³¹

Evlatlık edinme, geçmiş din ve şeraitler de hatta Allah Teala’nın “*Evlatlıkları babalarına nisbet edin, bu Allah katında en doğru olanıdır.*”³³² diyerek evlatlık edinmeyi haram kılıp geçersiz kılincaya kadar İslam’da dahi vardı.

Türk Medeni evlilik Kanunu evlatlık edinmeyi evlilik engellerinden bir engel kabul ederek İslam hukuku kanunlarına iki yönden ters düşmüştür:

³²⁸ Irak Medeni Kanunun 189. Madde gereği sene 1980’de altıncı düzenlemeye göre 3. maddenin sonuna 7. fıkraya kadar eklenmiştir.

³²⁹ TMK, md. 129

³³⁰ Kitâbu’l-Mukaddes, (ts). El-Ahdu’l-Kadîm, Sifru’l-Hurûc, 2. Ashâh, md. 1-10

³³¹ Pavlos’un Rum Halkına Mektubu, 8. Ashâh, md.15, <http://www.copts-united.com/article.php?l=501&A=20220> 12.06.2010 tarihli elektronik ortamda yayınlanan bir yazı.

³³² Ahzâb Suresi 33/ 5

Birincisi: İslam dini Allah Teala'nın “*Evlatlıkları babalarına nisbet edin, bu Allah katında en doğru olanıdır.*”³³³ ayetinden dolayı evlatlık edinmeyi haram kılmıştır.

İkincisi: İslam hukuku evlatlık edinmeyi evlilik engellerinden bir engel kabul etmemiştir. Allah Teala: “... ve öz oğullarınızın eşleri...”³³⁴ diyerek “öz oğullar” ifadesini kullanmış ve “*evlatlık*” anlaşılmasını ortadan kaldırmıştır.³³⁵

Medeni Kanunundaki farklılıklardan biri de, yasal olmayan bir ilişki ürünü olduğu için ikinci eşten doğan öz evladın kabul edilmemesi ve ilgili dairelerce tescilinin yapılmamasıdır. Diğer taraftan, yabancı bir çocuğun evlatlık edinilmesine ve evlatlık edinenin ismiyle tescil edilmesine ve yasal sonuçlarının tamamının terettüp etmesine müsaade etmiştir. Böylelikle İslam Hukuku kanunlarına iki defa ters düşmüştür. İlki evlatlığa izin verdiğinde ikincisi ise anne babanın öz çocuklarının tescilinin yapılmamasıdır.

3.3.2.2. Irak Ahvali Şahsiye Kanununda Evlatlık Edinme

Evlatlık edinme: Kişinin, başkasının evladını kendisine evlat edinmesidir. Cahiliye devrinde bir kişi bir başkasını evlat edindiğinde onu aynen öz oğlu olarak kabul eder, insanlar evlatlığı ona nisbet ederler ve evlatlıklar öz evlatlar gibi miras alırlardı.³³⁶ Irak Ahvali Şahsiye Kanununda evlatlık mefhumunun sınırlarını belirleyen herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Irak Ahvali Şahsiye Kanunu hükümlerinin büyük bir kısmı İslam hukukundan alınmış olmasıdır.

Evlatlık edinme meselesini de İslam hukuku kanunlarına havale etmiştir. İslam hukukuna ise evlatlık edinmeyi haram kılmış ve evlatlık edinmeden doğacak tüm sonuçları iptal etmiştir. Hanefiler de Allah Teâla'nın “*Evlatlıkları babalarına nisbet edin.*”³³⁷ ayetiyle evlatlık edinmenin nesh olduğunu ifade etmişlerdir.³³⁸ Peygamber (s.a.v.), Allah Teâla'nın emrine binaen evlat edinmenin bütün izlerini ortadan kaldırmak ve insanlara evlatlık edinmenin herhangi bir itibar edilecek sonucunun bulunmadığını öğretmek için evlatlığı Zeyd b. Harise'nin boşadığı eşi Zeynep binti Cahş ile evlenmiştir.³³⁹ Ancak müşrikler Peygamber (s.a.v.)'in evlatlığı Zeyd'in boşanmış eşi ile evliliğini kınıyorlar³⁴⁰ ve cahiliye devrinde

³³³ Ahzâb Suresi 33/ 5

³³⁴ Nisâ Suresi 4/23.

³³⁵ İbnu'l-Hümmam, (ts), a.g.e., c.III, s.212.

³³⁶ Vizâratu'l-Evkâf Ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye (h. 1404'den 1427'ye kadar) *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyyeti'l-Kuveytiyye*, 2. Baskı, Kuveyt, Dâru's-Selâsil, c. X, s.120

³³⁷ Ahzâb Suresi 33/ 5.

³³⁸ Ebû Muhammed Mahmud B. Hüseyin El-Ayntâbî El-Hanefî Bedru'd-Dini'l-Aynî (2000), *El-Binâye Şerhu'l-Hidâye*, 1.Baskı, Beyrut, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, c.V, s.25

³³⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ferah El-Ensârî El-Hazrecî Şemsuddîn El-Kurtubî, (2003). *El-Câmî' LiAhkâmî'l-Kur'ân*, Tah., Hişâm Semîr El-Buhârî, Baskı Yok, Riyad, Dâr Âlemi'l-Kutub, c.XIV, s.119

³⁴⁰ Alâuddin Ali b. İbrahim El-Bağdâdî El-Hâzin, (1979). *Tefsîru'l-Hâzin-Lübâbu't-Te'vil Fi Meânî't-Tenzîl*, Dâru'l-Fikr, Beyrût, m., c.V, s.263

evlatlığın eşiyle evlenmek haram olduğundan “Muhammed, oğlunun eşi ile evlendi” diye dil uzatıyorlardı.³⁴¹ Bunun üzerine “*Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir.*”³⁴² ayeti nazil oldu.

³⁴¹ Bâburtî,(ts), *a.g.e.*, c.III, s.212

³⁴² Ahzâb Suresi, 33/40

SONUÇ

Evlilik insan hayatında gerçekleşen en büyük ve en önemli olaydır. O, insanın hayatında ve doğasında tamamlayıcı bir parçadır. Semavi ve beşeri hukukların tamamı evlilik kanunlarını düzenlemeye önem verdikleri gibi bütün dinler de evliliği mukaddes kabul ederek gereken önemi göstermişlerdir. Evlilik meselesinde köklü değişimler gerçekleştirerek evliliğin kutsiyetine son veren Büyük Fransız İhtilal'ine kadar durum bu şekilde devam etmiştir. Bu İhtilal'le birlikte evlilik, dini kimliğinden çıkartılarak alış veriş ve benzeri akitler gibi sivil akit haline getirilmiştir. Bu durum birçok batılı ülkelerde çok hoş karşılanmıştır. Bu nedenle akabinde Medeni evlilik bütün Avrupa'yı kapsayacak şekilde ve Latin ve güney Amerika'nın birçok ülkesinde yayılmıştır. Daha sonra, İslam âlemine aslen kilise yasalarından alınma Batı Medeni Kanunları çizgisinde yürüyen Tunus ve Türkiye ülkelere girmiştir. Bu nedenle Irak Ahvali Şahsiye Kanununun aksine Türk Medeni Kanunu hükümleri birçok İslam hukuku kanun ve ilkelerine ters düşmektedir. Hanefi Mezhebiyle her iki Kanunu karşılaştırdığımızda; Irak Ahvali Şahsiye Kanunu genel olarak uyumlu, Türk Medeni Kanununun ters düşen birçok maddeleri olduğu sonucuna ulaştık.

Türk Medeni Kanununun İslam hukuku hükümlerine ters düştüğü yerleri kısaca şunlardır:

1. Din ayrılığı: Dinin, evlilik engellerinden bir engel olduğunu ifade eden kesin kutsi metinlerin bulunmasına rağmen Türk Medeni Kanunu dini evlilik engellerinden biri olarak görmemiştir. Hâlbuki Müslüman bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenmesi helal olmadığı gibi; Müslüman bir erkeğin kâfir, ateist ve herhangi semavi bir dine inanmayan kadınla evlenmesi de helal değildir. Bu tür evlilikler İslam dini açısından geçersizdir.

2. Süt emzirme: Yüce Allah akrabalık ve hısımlık gibi süt emzirmeyi de evlilik engellerinden bir engel olarak görüp sütkardeşlerin diğer kardeşler gibi usul ve furusu ile nikâhlanmayı yasaklamıştır. Buna rağmen Türk Medeni Kanunu süt emzirmeye ve süt emzirmenin evlilik engellerinden biri olduğuna hiç değinmemiştir. Türk Medeni Kanununda bu şart tam olarak uygulanmamakta; bir kardeş, süt kız kardeşiyle evlenebilmektedir. Süt haramlığı konusunda: Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ve Hanefi Mezhebine göre kadın evlilik

akdine elverişli olmalıdır. Yani evlenecek erkeğe haram olmamalıdır. Aksi takdirde akit batıl yani geçersiz sayılır.

3. Evlatlık edinme: Evlatlık edinme, Yüce Allah'ın, içtihat ve tevil kabul etmeyen açık ve kesin naslarla haram kılmasına rağmen, Türk Medeni Kanununa göre serbesttir ve evlilik engellerinden biri olarak kabul edilir. İslam hukukuna göre evlatlık edinme evlilik engellerinden bir engel değildir. Bu nedenle velayet edenler bakımını üstlendikleri çocuğun ergenlikten sonra erkek-kadın münasebetlerine dikkat etmesi gerekir. Türk Medeni Kanunu evlatlık edinmeyi soy akrabalığı gibi akrabalık kabul ederek, mirasçı kabul etmiş, evlilik engellerinden bir engel saymıştır. Türk Medeni Kanunu akrabalar arası evliliği yasaklamıştır. Bu akrabalığın yasal, yasal olmayan veya evlatlık nedeniyle oluşan akrabalık olmasında da herhangi bir fark yoktur. Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ise evlatlık edinmeye hiç değinmemiş ve evlatlık edinmeyi evlilik engelleri arasında zikretmemiştir. Irak yasası bu haliyle evlatlık edinmeyi evlilik engelleri arasında görmeyen Hanefi Mezhebi görüşleri doğrultusunda hareket etmiştir.

4. Şahitler konusunda: Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ve Hanefi Mezhebine göre evlilik akdinde, Müslüman, ergenlik çağına ermiş, evlilik akdinden maksadın ne olduğunu anlayan iki erkek veya bir erkek iki kadın şahidin bulunması lazımdır. Türk Medeni Kanununda böyle bir şart bulunmamaktadır. İki Müslümanın nikâh akdinde, iki Müslüman şahidin bulunması şart koşulmadığı gibi iki erkek veya bir erkek iki kadın olma şartı da şart koşulmamıştır. Bilakis bir erkek bir kadın hatta yalnızca iki kadın şahit ile yetinilmiştir ki bu nikâh akdini geçersiz kılar.

5. Mehir: Irak Ahvali Şahsiye Kanunu ve Hanefi Mezhebinde mehri, akdin sıhhat şartlarından olmamakla beraber evlilik akdinde şart koşulmuştur. Batı Medeni kanunlarından alındığı için Türk Medeni Kanunu ise mehri tamamıyla ilga etmiştir. Çünkü Medeni Kanun evlilik akdindeki verilen mehrin zıfâf karşılığında kendini erkeğe satan biri olarak kadını aşağıladığını kabul etmiştir. Türk Medeni Kanunu kadın erkek eşitliği ilkesinden hareketle mehri evliliğin şartlarına dâhil etmemiştir.

6. Sığa: Türk Medeni Kanunu evlilik akdi “aldım, kabul ettim” sığasına hiç değinmemiştir. Bu İslam hukuku hükümlerine terstir. Çünkü evlilik akdinin icap ve kabul bildiren belirli özel kelimelerle tamamlanması lazımdır. Medeni evlilik akdinde bu şart gerçekleşmediği için kadın erkek arasında dini evlilik bağı oluşmaz. Nikâh akdinin sığası, şartları ve rükünlerin belirlenmesi hususunda Irak Ahvali Şahsiye Kanunu, İslam hukukuna uyumlu iken; Türk Medeni Kanununda, icap ve kabul lafızları yönünden akit sığasının belirlenmesi ihmal edilmiş, akit sığası şart koşulmaksızın eşlerden her iki tarafın rızasıyla yetinilmiştir. Akit

sıgının “aldım kabul ettim” şeklinde ifade edilmemesi, Hanefi Mezhebinde duruma göre bazen akdi fasit bazen de batıl kılar.

7. İddet süresi: Allah Teâlâ’nın ayetlerde tafsilatlı bir şekilde bekleme süresini belirtmesine rağmen Türk Medeni Kanunu boşanmış kadının bekleme süresini 300 gün olarak belirlemiştir. Ama yetkili mahkemeden evlenebilirliğine dair çıkarılacak bir kararla izin verilmesi halinde evlenebilir. Irak Ahvali Şahsiye Kanununa gelince Hanefi Mezhebine uygun olarak boşanmış kadının tekrar evlenebilmesi için bekleme süresi, hamile değilse üç temizlik müddeti olarak belirlemiştir. İslam hukuku hükümlerinde evliliğin feshinin veya iptalinin üzerinden 300 gün geçtikten sonra tekrar evlenme izni verilmesi kadın için daha kısa iddet beklemesi gereken durumlarda hak kaybıdır. Fakat en uzun olan hamile için süreyi de aşmasından dolayı nikâhın sıhhatini etkilememektedir.

8. Çok evlilik: Allah Teâlâ’nın bazı ölçü ve şartlar dâhilinde çok evliliğe izin vermesine rağmen Türk Medeni Kanunu çok evliliği yasaklamıştır. Türk Medeni Kanunu Evlenme esnasında evli bulunan bir kişinin ikinci evliliğine izin vermemektedir. Eğer ikinci evlilik akdi yapılırsa geçersiz sayılır. İkinci kadınla evliliğe engel kilise yasalarından alınmıştır. Evli kadının ikinci evliliği yapmasının yasak olması konusunda; Türkiye ve Irak Medeni Kanunu ya da Hanefi Mezhebinde bir ihtilaf yoktur. Türk Medeni Kanunu aksine Irak Ahvali Şahsiye Kanununda bazı şartlarla ve hâkimin izniyle ve Hanefi Mezhebine göre erkeğin dört kadınla evlenmesi serbesttir. Çok evlilik ruhsattır, kanun koyucu bunu Türkiye’de de olduğu gibi örfi bir yanı olması hasebiyle birle sınırlandırabilir, belirli şartlara bağlayabilir veya şartlar gereği serbest de bırakabilir.

Türkiye’de yasama organı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi nüfusunun çoğunluğunu Müslümanlar olmasını göz önünde bulundurmalı, yasaları hazırlarken özellikle dinen meşru olmayan neslin oluşmana imkân veren kanunlar başta olmak üzere ilgili hususların gündeme alınarak değerlendirilmesi inanç ve örf adetlerimizin yaşaması açısından bir zarurettir. İnananlar açısından neslin korunmasında Allah’ın koyduğu kanunlara muhalefet büyük bir günah olur. İslam kültürüyle yoğrulan Anadolu insanı genel olarak inanç ve örfü uygulamalara dikkat etse de bilgisizliği nedeniyle kısmen bu yasalarda boşluklar bir kısım insanımız istemese de hata yapmalarına imkân tanımaktadır.

Özetle diyebiliriz ki: olup bitmiş her Medeni evliliğe bu evlilik sahihtir, bu batıldır, bu fasittir diyerek hükmetmemiz mümkün değildir. Ancak, İslam Hukuku hükümlerine ters olarak nelerin karıştığını bildiğimiz zaman o evlilik hakkında hüküm verebilir ve bu hüküm doğrultusunda ne gibi sonuçlar terettüp ettiğini bilebiliriz. Medeni Kanunun düzenlemiş olduğu evlilik hükümlerine bağlı kalmanın hükmü ise evlilik akdinde koşulan şartların hükmü

gibidir. Koşulan şartlar akdin gereğine uyuyorsa hem akit hem de şartlar geçerlidir. Koşulan şartlar akdin gereğine uymuyorsa akit geçerli şartlar geçersizdir. Eğer koşulan bir şarta uymak evlilikte istenilen bir durum için ise Hanefilere göre akit geçerli kabul edilir. İki Müslüman arasında dini evlilik akdinin tüm şart ve rükünleri yerine getirilerek evlilik akdi meydana gelse bu evliliğin ismine Medeni evlilik denmesinde bir mahzur yoktur. Dini şartları tamamladığı anda akit İslam Hukuku yönden sahih kabul edilir.

KAYNAKLAR

- A'RACÎ Hatif (2014), *İttihad Gazetesi'nde yayınlanmış bir makale*, Sayı: 3690, Tarih: Salı günü, 23.12.2014.
- AKL Nasır el-Kaffârî ve Nasır (1992), *el-Mûcezu fî'l-Edyani ve'l-Mezâhibi'l-Muasirati*, 1. Baskı, Riyad, Daru's-Samîi, s.111.
- ALİYÂN Rüşdî (1997), *El-İcmâ' Fî's-Şerîati'l-İslâmiyye*, El-Câmiatu'l-İslâmiyye, 10.yıl, 1.Adet, s.81
- ÂNÎ Muhammed Şefik (1966), *Usûlu'l-Murâfeât ve's-Sukûki fî'l-Kadâi's-Şer'iyyi*, 2. Baskı, Bağdad, Matbaatu'l-İrşad, s.8.
- ASKALÂNÎ Ebu'l Fadl hmed b.Hacar (h.1379), *Fathu'l barişerhu sahihi'l buhâri*, Dar'ul Ma'rife, Beyrut, c.IX, s.199
- ATFÎŞ Muhammed bin Yusuf (1973), *Şerhu'n-Nîl Ve Şifâu'l-'Alîl*, 2. Baskı, Cidde, Mektebetu'l-İrşâd, Beyrût, Dâru'l-Feth, c.VI, s.87
- ATTÂR Abdunnasır Tevfik (1976), *Hitbetu'n Nisa fî Şeriatü'l İslamiyye ve-t Teşriati'l Arabiyye*, Mataatü's Saâda, s.5.
- AVÂCÎ Galib bin Ali (ts), *Furukun Muasiretun Tentesisibu ile'l-İslam*, byy ve trhz, el-Mektebetu's-Şâmile, c.II, s.132.
- AVAYŞA Hüseyin bin avda (h.1429), *al-Mavsuat'ül fıkhiyye Muyessere fî Fihki'l Kitabi ves-Sünne*, Amman, c.V, s. 28.
- AYNÎ Ebû Muhammed Mahmud B. Hüseyin El-Ayntâbî El-Hanefî Bedru'd-Dîni'l (2000). *El-Binâye Şerhu'l-Hidâye*, 1.Baskı, Beyrut, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, c.V, s.25
- BAALBEKKÎ Munir (1977), *Kamûsu'l-Mevrid*, Baskı sayısı yoktur, Beyrut, Daru'l-İlmi'l-Melâyîn, s.827
- BÂBURTÎ Şemsettin İbn Şeyh Cemalettin el-Rumî (ts), *el-İnaye şerhu'l bidaye*, c.III, s.188
- BAHUTÎ Mansur bin Yunus bin Salahattin bin Hasan bin İdris al-bahotî (1993), *Şerhu Münteha'l idarât, alemü'l Kutüb*, c.II, ss. 196-198.
- BATRİKİYYETÜ'L AKBÂT ORTADOKS (ts), *Kilise Terimleri Sözlüğü*, Mısır, İskenderye-anba kilisesi, Md. *nişanlanma manasının şerhi*
- BAYRAKTAR Tahsin Emin, *el-Enkihatu'l-Muasiratu el-Muttefeku Ala Hirmetiha*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PC57XoIZmoJ:kl28.com> web Sitesinde 12.12..2013 yayınlanmıştır.
- BEDRÂNÎ Ebu Faysal (ts), *Bastu'l-Kavli*, byy ve trhz, el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s.38
- BEKR İsmet Abdulmecit (2012), *et-Teşrîu'l-Kazâi dergisinde yayınlanmış bir makale*, Yıl: 4, Sayı: 4.

- BEŞÂRATU'R-RÂ'Î matrân Cübeyl (2010), ez-Zevâcu'l-Medenî ,Luevyze Üniversitesi, ss.69-77. şu web Sitesinde Yayınlanmıştır:
<http://hobwahayat.com/index2.php?sscid=118>
- BUHARÎ Ebu'l Maâli Burhaneddin Mahmut Mazate'l (2004), *Muhitü'l Burhanî fi'l Fikhi'n Nu'manîu*, tah. Abdulkarim Sami al-cundi , Daru'l Kutubü'l İlmiyye, Beyrut, c.III, s.15.
- BUHÂRÎ Muhammed bin İsmail el-Cu'fî (1987), *Sahihu'l-Buhârî*, 3.Baskı, Tahkik: Dr.Mustafa Dîb el-Buğâ, Beyrut, Mektebetu İbni Kesîr, el-Yemame, Hadis no: 1806, c.II, s.673.
- CABBAR Cemal Nasır, *et-Tanzîmu'l-Kanunî li'l-Ahvâli 'ş-Şahsiyye fi'l-Irak*,
<http://www.hamoudi.org/ar/dialogue-of-intellenct/04/07.htm> web sitesinde 02.02.2014 te yayınlanmıştır
- CASSÂS Ebû Bekr Er-Râzî Hanefî (h.1405), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Baskısız, Tahkik, Muhammed Sâdık el-Kamhâvî, Beyrût, Dâr İhyâ Et-Turâsî'l-Arabî, , c.III, s.51
- CERİDETU'L-VEKAİ' EL-İRAKİYYE (1959), Sayı numarası: 280, İkinci yıl, Receb 1379 h. Aralık.
- CERİDETÜ'L MÜSLÜMİN, sayı 597, 12 Temmuz 1996, s.11.
- CEZERİ Abdurrahman .b. Muhammed avad (2003), *el fikhü ala mezahibi'l erbaa* Daru'l Kutubü'l ilmiyye, Beyrut, c.IV, s.27.
- DA'VETİYYE Muntedeyâtu'd- Kelimetü Sevaa, *el-Adl beyne'r Racül'i ve'l mere'tü fi'l İslam* şu web sitesinde 04.09.2014 tarihinde yayınlanmıştır:
<http://www.kalemasawaa.com/vb/showthread.php?t=10104>
- DÂRÎMÎ Ebu Hâtîm Muhammed bin Hibbân bin Ma'bed et-Temîmî (1988), *Sahîh İbn Hibbân*, 1. Baskı, Hadisleri Tah.ve Tahric. Şuayb el-Arnaûti, Beyrut, Muessesetu'r-Risâleti, Hadis no: 4056, c. IX, s.364.
- DARİNÎ Fethi (h.1429), *el-Buhus Makaraneten fi Fikhi İslami ve Usuluhu*, Müessetu'r Risale, c.II, s.463.
- DAVUD Neval bint Abdulaziz, (2006), *Hukuku'l-Mar'ati fi Dav'i's-Sunneti'n-Nebeviyye*, 1. Baskı,, s. 580
- DAYNÂVÎ Muhammed Ali, *Zuhûru'z-Zevâci'l-Medeniyyi fi'l-Âlemi*, <http://articles.islamweb.net/media/index.php?page=article&lang=A&id12547> , şu web sitesinde 31.12.2001 tarihinde yayınlanmıştır.
- DIORANT William James (1988), Tercüme: Dr. Zeki Necib Mahmud vd.,*Kissatu'l-Hadâreti*, Nâşir: Daru'l-Cîl, Beyrut/Lubnan, *el-Munazzametu'l-Arabiyyetu li't-Terbiyyeti ve's-Sekafeti ve'l-Ulûmi*, Tunus, c.XXVI, s.200.
- EBİ'D-DUNYA ismiyle bilinen Ebu Bekr Abdullah bin Kays el-Bağdâdî el-Emevî, *el-Ayâlu*, Tah.Necm Abdurrahman Halaf, ed-Dammâm, Daru İbni'l-Kayyim, c.II, s.573.
- EBU BEKİR Alaaddin Muhammed b. Ebi Ahmet (1994), *Eseru'l Fukaha*, daru'l Kutubu'l ilmiyye, Beyrut, c.II, s.30
- EBU BEKİR Muallâ el-Huseynî Takiyuddin şâfiî (1994), *Kifayetu'l-Ahyar fi Halli Ğayeti'l-İhtisar*, Baskı: 1, Tah. Ali Abdulhamid Baltaci ve Muhammed Vehbi Suleyman, Dimaşk, Daru'l-Hayr, c.I, s.346.
- EBU ZEYD Bekr bin Abdullah bin, (ts), *el-Mektebetu'ş-Şâmile*, c.I, s.76.
- EHDEL Abulkadir (2014), *el-İslam ve Darurat'ül Hayat*,
<http://www.ahlalhdeeth.com/vb/showthread.php?t=337933> web sitesinde 26.6.2014 tarihinde yayınlanmıştır.

- EMİN Abdurraşit Muhammed, *el-Fahsu't tibbi kable'z Zevac*,
<http://islamtoday.net/nawafeth/artshow-86-3032.htm>, internet sitesinde yayınlanan makale 15.12.2014 tarihinde alınmıştır.
- EMİN Muhammed, Munteda Şüunü'l kanuniyye *Erkânü âkdi'z Zevac fi't Teş'ü'l Cezairi ve'l Fühk'il İslami* elektronik sitede 16.04.2013 yayınlanan bir yazı.
<http://www.startimes.com/f.aspx?t=32520286>
- FADLULLAH Muhammed Huseyin (2012), *el-Maktafu'l-İslamî dergisinde bir makale*, s.219.
- FAKİH Abdullah (ts), Feteva et- Tasavvuf , fetva merkezi, c.X, s.1387.
- FARĠANİ Burhaneddin (ts), *el-Hidaye fi Şerhi Bidayet'ül Mübtedi'*, tah. Talal Yusuf, Turasül el Arabi yayınevi, Beyrut, c.IV, s.369.
- FERAHÎDÎ Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed el-Basrî (ts). *el-Ayn*, byy ve trhz, Tahkik: Mehdî el-Mahzûmî ve İbrahim es-Semarrâî, Daru Mektebeti'l-Hilal, c.VIII, s.53.
- GUNEYM Ahmed (ts), *Mevâniü'z-Zevâci Beyne's-Şerâî's-Sem'viyyeti's-Selâsi Ve'l-Kevânini'l-Vad'iiyyeti*, byy ve trhz, Kahire, Daru'n-Nahda el-Arabiyye, c.I, s.113.
- ĠARYÂNÎ es-Sadık Abdurrahman (2002), *Mudevvenetu'l-Fikhi'l-Mâlikî ve Edilletuhu*, 1. Baskı, Beyrut, Muessesetu'r-Reyyân, c. II, s..491.
- HÂDİMÎ Nuruddin bin Muhtâr (2001). *İlmu'l-Mekasidu's-Şer'iiyyeti*, Baskı: 1, byy ve trhz , Mektebetu'l-Abikân, c.I, s.179.
- HÂLİDÎ Muhammed Mâlullah Abdullah (ts), *Difâ' Ani'l-Akîde ve Ani'l-Allâme İbn Bâz ve'r-Raddu Alâ Cehâlâti'l Murtezika*, baskı, tarih, mekan yok, c.I, s.58.
- HALLÂF Abdulvahhâb (1938), *Ahkâmu'l-Ahvâli's-Şahsiyye Fî's-Şerîati'l-İslâmiyye*, 2. Baskı, Kâhire, Dâru'l-Kutubu'l-Mısriyye, s.26
- HARÛFA Alauddin, (1959), *Şerhu Kanuni'l-Ahvâli's-Şahsiyye*, No: 188, byy ve trhz, Bağdad el-Ânî, c.I, s.30.
- HASAN Sa'd Muhammed, *Kirâetun fi Ahvâli's-Şahsiyye fi'l-Irak*, Şu web sitesinde yayınlanmıştır: <http://www.commona.org/chap.php?recordID=748> web sitesinde 02.12.2013 tarihinde yayınlanmıştır
- HÂŞİMÎ İbn Sa'd bin Muni' el-Basrî el-Bağdâdî (1990), *et-Tabakatu'l-Kubrâ*, 1. Baskı, Tahkik: Muhammed Abdulkadir Ata, Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c. VIII, s.338
- HATİB Ahmed Ali, EL-KÜBEYSÎ Ahmed Ubeyd ve ES-SEMARRÂÎ Muhammed Abbas, (1980). *Şerhu Ahvâli's-Şahsiyye*, Bağdat Üniversitesi-Yüksek Öğretim ve Akademik Araştırma Bakanlığı, s.7.
- HÂZİN Alâuddin Ali b. İbrahim El-Bağdâdî (1979), *Tefsîru'l-Hâzin-Lübâbu't-Te'vîl Fî Meânî't-Tenzîl*, Dâru'l-Fikr, Beyrût, c.V, s.263.
- HEVÂLÎ Sefer (ts). *el-İlmaniyyetu*, byy, Daru'l-Hicreti, s.24.
- HEY'ETU KİBÂRÎ'L ULEMÂ (ts), *Ebhâsu Hey'eti Kibâri'l-Ulemâi, es-Suûdiyye*, byy, c.II, s.502.
- HEYTEMÎ Ahmed bin Muhammed bin Ali bin Hacer (h.1406), *el-İfsâh el-Ehâdisi'n-nikâh*, Tah. Mahmud Şekur Emrir el-Meydanî, Daru Ammar, Amman, c. I, s. 29.
- HISNÎ Muhammed bin Ali, al-HASKAFÎ Alaaddin (2002), *Durru'l Muhtar Şerhu Tenvirü'l Absar*, tah.Abdulmunim Halil İbrahim, Daru'l Kutübü'l İlmiyye, c.I, s.178
- HORASÂNÎ Ebu Osman Said bin Mansûr bin Şu'be (1982), *Sunen Said bin Mansûr*, 1. Baskı, Tahkik: Habibu'r-Rahman el-A'zamî, el-Hind, Daru's-selefiyye, Hadis no: 490, c.I, s.164.

- HUSARÎ Ahmed (1967), *en-Nikâhu ve 'l-Kadâyâ el-muteallakatu Bihi*, 1. Baskı, Mektebetu'l-Kulliyyâtî'l-Ezheriyye, s.14.
- IRAK MEDENÎ KANUNU , No: 40, 1951 yılı, Md. (1. Fıkra 2).
- İBN ÂBİDÎN Muhammed Emin bin Ömer bin Abdulaziz ed-Dimaşkî,..
(1994), *Hâşiyetu Reddi 'l-Muhtar ala 'd-Durri 'l-Muhtar*, Beyrut, Daru'l-kutubi'l-İlmiyye, c. IV, s.58.
- _____ (1992), *Reddu 'l-Muhtar ala 'd-Durri 'l-Muhtar*, 2.Baskı,Beyrut,Daru'l-Fikr,c.III. s: 63.
- İBN HAZM Ebu Muhammed İbn Hazm (ts), *el-Muhalla bi'l-Âsâr*, Beyrut, Daru'l-Fikir, c. IX, s.3.
- İBN KAYYİM İbn Kayyimi'l, Muhammed bin Ebi Bekr bin Sa'd Şemsuddin (1991), *I'lâmu'l-Muvakkîin an Rabbi'l-Âlemin*, 1. Baskı, Tahkik: Muhammed Abdusselam İbrahim, Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c.II, s.114.
- İBN KESİR Ebu'l-Fida İsmail bin Ömer el-Kureşîyyi'l-Basriyyi (1998), *el-Bidaye ve 'n-Nihaye*, Tah. Ali Şîrî, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, c. XIII, s.119.
- İBN KUDÂME makdisî, Ebu Muhammed Muvaffakuddin ed-Dimaşkî el-Hanbelî, (1987), *el-Muğnî*, 1. Baskı, Beyrut, Daru'l-Fikir,c. VII, s.3.
- _____ (1994), *el-Kâfî fi Fıkhi İmamı Ahmed*, Daru'l Kutubü'l İlmiyye, c.III, s.47.
- İBN MÂCE, (2009). *es-sünen ibn mâca*, tah. Şuayb el arnavutî vd, daru'r Risale el-alemiyye, c.III, s.68 Hadis no 1865.
- İBN MULKÎN Siracuddin Ebu Hafs Ömer bin Ali bin Ahmed, (1997), *el-İ'lâm bi Fevâidi'l-Ahkâm*, 1. Baskı, Tahkik: Abdulaziz b. Ahmed bin Muhammed el-Muşeykih, Suudi Arabistan, Daru'l-Âsime, c.II, s.15.
- İBN MUSTAFA Muhammed (ts). *Usûlu ve Tarihu'l-Firaki'l-İslamiyyeti*, byy ve trhz, el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s.458.
- İBN TEYMİYYE Ebu'l-Abbas Ahmed bin Abdulhalim, (h.1386), *el-Fetâvâ'l-Kubrâ*, 1. Baskı, Tahkik: Hasaneyn Muhammed Mahlûf, Beyrut, Daru'l-Ma'rife, c.III, s.534.
- İBRAHİM Muhammed Ukla (1983), *Nizamü'l Usrati fi'l İslam*, Mektebetü'r Risaletü'l Hadise, Amman, c.I, s.230.
- KEBBARA Abdulfettah, (1994), *ez-Zevâcu'l-Medeni*, 1. Baskı, Beyrut/Lübnan, Daru'n-Nedve el-Cedide, s. 84.
- KARNÎ Abdullah bin Muhammed, (ts), *Zevâbitu't-Tefkîri İnde Ehli's-Sunneti ve'l-Cemâati*, b.y. *el-Mektebtu's-Şâmile*, c.I, s.180.
- KÂSÂNÎ Alâuddin el-Hanefî (1986), *Bedâiu's-Senâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, 2. Baskı, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c.II, s.249.
- KATTÂN Menna' bin Halil (1975), *Tefsiru Ayati'l-Ahkâm*, Baskı sayısı yoktur, Daru'l-Medeni, c.I, s.71.
- _____ (2001), *Tarihu't-Teşri'l-İslmî*, 5. Baskı, Vehbe Kitabevi, c.I, s.404.
- KÎTÂBU'L-MUKADDES, (ts). *el-Ahdu'l-Kadîm*, Sifru'l-Hurûc, 2. Ashâh, md. 1-10
- KÎTÂBU'L-MUKADDES, (ts). *el-Ahdu'l-Kadîm*, Sifru'l-Tekvîn, 2. Ashâh, md. 24
- KURTUBÎ Ebû Abdullah Muhammed bin Ferah El-Ensârî el-Hazrecî Şemsuddin, (2003). *El-Câmî' Liahkâmi'l-Kur'ân*, Tah, Hişâm Semîr el-Buhârî, Baskı Yok, Riyad, Dâr Âlemi'l-Kutub, c.XIV, s.119
- MAHMASSANÎ Subhi (ts), *el-Evdâu't-Teşri'ytî fi'd-Devleti'l-Arabiyyeti Madihâ ve Hadırhâ*, 2. Baskı, Daru'l-İlmi'l-Melâyîn, Beyrut, s. 182.

- MAHMUD Hadi, *Kanunu Ahvâli 'ş-Şahsiyyeti 'l-İrakiyyi 'd-Darûreti ve Mutetallebâtî 't-Tatvîr*, <http://www.althakafaaljadedda.com/313/hadi.htm> adlı web sitesinde 15.12.2014 tarihinde alınmıştır.
- MANCÎ Zeynuddin el-Manci (ts), *al-mumti fi şeri'l mukni*, tah. Abdulmalik b. Abdullah b. Dehiş, c.III, s.547.
- MANSUR Muhammed Hüseyin (1995), *Lübnan ve Mısır'daki gayri müslümlerin medeni haller kanunun şerhi*, Dar nahdatu'l Arap, Beyrut,s.89.
- MAVSİLÎ Abdullah b. Mahmut b. Mevdud (1937), *İhtiyar li ta'lil muhtar*, mektebetu'l halabi, c.III, s.82;
- MECLİSÜ'L- ŞÎ' A'LA, *ez-Zevacü'l Medeni fi Lübnan Merfudun li-İ'tibarât Ahlakiyye ve'l Fıkhiyye* <http://www.thirdpower.org/index.php?page=read&artid=106881> isimli elektronik sitede 31.01.2013 tarihinde yayınlanan bir yazı
- MECLİSÜ'L İSLAMÎ Lİ'L-İFTA, *Hukmu fahsü't Tibbi kable'z Zevac*, , Fetvâ no: (309), <http://www.fatawah.com/fatawah/390.aspx> elektronik sitede 14.12.2013 tarihinde yayınlanan bir makale.
- Medâricu's-Sâlikin* (1996), 3. Baskı, Tahkik: Muhammed el-Mu'tasım Billâh el-Bağdadî, Beyrut, Daru'l -Kutubi'l-Arabî, c.I, s.345.
- MERKEZU'L-FETVÂ *Hukmu 'n-Nikâhi ve Hikmetuhu*, Fetvâ no: 34483, web elektroniik 17.2.2004'te sitede yayınlanmıştır: <http://fatwa.islamweb.net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=34483>.
- MERKEZU'L-FETVÂ, *el-Fahsu 't tibbi kable'z Zevac*, 6559 sayı ile Fetva merkezi sitesinde yayınlanan bir fetva:
- MİSRÎ Zeynuddin b. İbrahim b. Muhammed İbni Nuceym (ts), *al,bahr raik şerhu kanzü'd dakaik*, Dar el-Kutub'l İslamiyye, c.III, s.113.
- MOLLA HÜSREV Muhammed bin Feramirza bin Ali (ts.) , *Durerü'l Hukkam Şerhu Ğureru'l Ahakm*, dar ihya kutubü'l Arabiyye, c.I, s.329.
- MUHAMMED Necmuddin Mustafa (2013),*Osmanlı Anayasası ve Kanunları Kökleri ve Yeni Yönelimler*, Basılmamış Doktora Tezi, Kopenak.
- MUNTEDA'l-İslamî (ts), *Mecelletu 'l-Beyan*, c.XXXXV, s.45.
- NASIR İbrahim, *el-Hareketu 'n-Nisviyyetu 'l-Ğarbiyyetuve Muhâvelâtu 'l-Avlemeti*, <http://www.saaaid.net/female/064.htm>. web sitesinden Saydu'l-Fevâid mevkiinde 06.02.2014 tarihinde alınmıştır.
- NÂŞİF Untuvân (ts), *ez-Zevâcu 'l-Medeniyyu el-İhtiyariyyu fi Lubnan*, byy ve trhz, Trablus/Lubnan, el-Muessesetu'l-Hadise li'l-Kitab, s.101. [net/fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=6559](http://fatwa/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=6559), 08.01.2001 tarihinde internet sitesinde yayınlanan bir makale
- NÎSÂBÛRÎ, el-haccâc Muslim (ts), *Sahihu Muslim*, Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbaki, byy, Beyrut,Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Hadis no: 1/1400, c.II, s.1018.
- NÎSÂBÛRÎ, Nizamuddin b. Huseyin (h.1416), *Ğarâibu 'l-Kur'an ve Reġâibu 'l-Furkan*, 1. Baskı, Tahkik: eş-Şeyh Zekerıyya Umeyrât, Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c.II, s.408
- NU'MA El-Matrân Mar Silvans Batrus, *ez-Zevâcu 'l-Mesihî ve 'z-Zevâcu 'l-Medeni*, <http://www.kamishli.com/phpbb/viewtopic.php?p=83312> web sitesinde 02.11.2009 tarihinde yayınlanmıştır.

- PAVLOS'UN RUM HALKINA MEKTUBU, 8. Ashâh, md..15, <http://www.copts-united.com/article.php?!=501&A=20220> elektronik ortamda yayınlanan bir yazı.
- RAMLÎ Şemsuddin muhammed b. Ebi'l Abbas Ahmed b. Hamza Şihabeddin (1984) *Nihayetü'l Muhtaç ila şerhi'l Minhâc*, Dar el fikr,Beyrut, fikir evi , c.VI, s.202.
- RUHEYLÎ Hammud bin Ahmed bin Farac (h.1422), *el-'Almâniyyetu ve Mevkifu'l-İslami Minha*, el-Medinetu'l-Munevvere, el-Câmiatu'l-İslamiyye, el-Aded: 115, c.I, s. 352.
- RÛMÎ Fahd bin Abdurrahman, (1986), *İticâhâtu't-Tefsiri fi'l-Karni'r-Rabii Aşara*, 1. Baskı, es-Suûdiyye, Riâsetu İdârâti'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İftâi ve'd-Da'veti ve'l-İrşâdi, c.II, s.475.
- SA'LEBÎ Ebu İshak (2002), *el-Keşfu ve'l-Beyan an Tefsiri'l-Kur'an*, 1. Baskı, Tahkik: İbn Âşûr,Beyrut, Daru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, c.III, s.299.
- SAFÎ (ts), ta'likât maradiyye, md. 10, s.36
- SAFVA Ahmed Zeki (ts), *Cemhertu Resâili'l-Arab ve Tarihu Lubnan*, byy ve trhz, Beyrut/Lubnan, el-Mektebetu'l-İlmiyye, c.III, s.40.
- SAÎD Ahmed bin Muhammed (ts), *Kelâmu's-Sâlifini's-Sâlihîn fi Mâ Yekûnu Aleyhi'i-Mu'tefikûn*, byy., el-Mektebetu's-Şâmile, c.I, s.8.
- SALÎM Ebu Malik Kemal b. Seyyid (2003), *Sahihi fıkıh sünne ve edilletühü ve tavidh mezaheb'l edille*, Mektebetü't Tefikiyye, Kahire, c.III, s.127.
- SANÎC Fuat (1993), *Ahkamu'z Zevac li't Tavaifi'l Mesihyyeti fi Suriye ve'l Lübnan*, Ortadoğu Kiliseler Meclisi, s.212.
- SEKKAF el -Şeyh Alevî bin Abdulkadir, *Mevsûatu'l-Mezâhibi'l-Fikriyyeti'l-Muasireti*, <http://www.dorar.net> sitesinden 15.12.2014 tarihinde alınmıştır.
- SENÎKÎ Ebu Yahya Zekerıyyâ el-Ensârî (ts), *el-Ğureru'l-Behiyye fi Şerhi'l-Behceti'l-Verdiyye*, byy ve trhz, el-Matbaatu'l-Meymenıyyeti, c. IV, s.93.
- SERAHSÎ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Sehl Şemsu'l Eimme (1993), *el-Mebsut* , Daru'l marife, Beyrut, c.VI, s.258
- SİVÂSÎ İbnu'l-Hümmam Kemaluddin (ts), *Fethu'l-Kadir*, Daru'l-Fikir, c.III, s.194.
- SAĞDÎ Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed (1984), *en- Netef fi'l Fetava*, tah. Salahattin an-Nahi, Daru'l Furkan Beyrut, c.I , s.270.
- SUYÛTÎ Abdurrahman bin Ebî Bekr Celaluddin (1990), *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 1. Baskı, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, c.I, s.237.
- (ts), *ed-Durru'l-Mansûr*, byy ve trhz, Beyrut, Daru'l-Fikir, c.6, s.8.
- ŞAHÛD Ali bin Nâyif (ts), *Mevsûati'l-Buhûsi ve'l-Makalati'l-İlmiyye*, byy ve trhz, el-Mektebetu's-Şâmile, c.XXXX, s.7.
- ŞAHÛD Ali bin Nayif, (ts). *Mevsûatu'r-Reddi Ala'l-Mezâhibi'l-Fikriyyeti'l-Muâsirati*, b.y. el-Mektebetu's-Şâmile, c. IX, s.459
- ŞÂFÎ' Ebu Abdillâh Muhammed bin İdrîs bin Osman bin bin Abdulmuttalib el-Kureşıyyi el-Mekkiyyi (1990), *el-Umm*, Daru'l-Ma'rifeti, Beyrut, c.V, s.155.
- ŞEBEKETU'L-İSLÂMİYYE, *Fetâvâ Şebeketu'l-İslâmiyye*, Lecnetu'l-Fetvâ, İnternetten alıntılandı, 18 Kasım 2009, c.XIII, s.1172. <http://shamela.ws/index.php/book/27107>
- ŞENKÎTÎ Muhammed bin Muhammed el-Muhtar, *Zadi'l-Mustenki* 'c.XI, s.174
- ŞEYBANÎ Ebu Abdillâh Muhammed b Hasan (h.1403), *el-Hucce ala Ehli'l Medine* . tah. Mehdi Hasan al-Keylani, Alemü'l Kutüb, Beyrut, c.III, s.436.
- ŞEYHZÂDE Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman (1998), *Mecme'ul enhur fi şerhi mültekatü'l-Ebhur*, tah., Halil İmran al-mansur, Daru'l kutubü'l ilmimiyye , Beyrut, c.I, s.471.

- ŞUKEYR Muhammed (2013), *Mecelletu'l-Vahdeti'l-İslamiyye*, Sayı: 135,
- ŞÜKÜR Velîd Kemal (ts), *Şübühâtü'n-Nasârâ Havle'l-İslâm*, b.y., s.163.
- TABERÎ İbn Cerir Ebu Ca'fer (2000), *Tefsiru't-Taberî; Câmiu'l-Beyan fî Te'vîli'l-Kur'an*, 1. Baskı, Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Muessesetu'r-Risale, c.X, s.356.
- TEMİMÎ Ebu Abdurrahman al-Bassam (2003), *Tavdihi'l Ahkam min Buluği'l Meram*, Mektebetü'l esedi, Mekke, c.V, s.291.
- TÜRK MEDENÎ KANUNU, 4721 numara ile ve 22.11.2001'de, Resmî Gazete'nin 08.12.2001 tarihinde 24607 numaralı sayısında yayınlandı ve 01-01-2002 tarihinde de uygulamaya konuldu.
- ULÛM Muhammed Bahr (1963), *Advâun Ala Kanuni's-Şahsiyyeti*, Cerîdetu'l-Cihad'ta yayınlanmış makale, Sayı: 8, s: 10.
- USEYMİN Muhammed bin Salih (h.1428), *el-Mumtiu ala Zâdi'l-Musteki'*, 1. Baskı, Daru İbni'l-Cevzî, c.XII, s.53
- VÂHİDÎ Ebu'l-Hasan eş-Şâfiî (1994), *el-Vesîtatu fî Tefsiri'l-Kur'ani'l-Mecid*, Tah. eş-Şeyh Ali Muhammed muavvid vd., Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, c.II, s.509..
- VİZÂRATU'L-EVKÂF ve's-şuûnu'l-islâmiyye, (h. 1404'den 1427'ye kadar). *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyyeti'l-Kuveytiyye*, 2. Baskı, Kuveyt, Dâru's-Selâsil, , c.X, s.120
- _____ (ts), *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyyeti'l-Kuveytiyye*, Başkanlık Baskısı, c.XXXI, s.302
- ZERKÂ Ahmed Mustafa (1968), *el-Madhalü'l-Fıkhî'l-Âm*, Matbaatu'l-Edîb, 9. Baskı, byy, c.I, s.208
- ZEYLAÎ Fahreddin (h.1313), *Tebyinü'l Hakaik şerhu kenzu'd dekaik* Matbaatü'l Kübra el-emiriyye, Kahire, c.II, s.96.
- ZUHAYLÎ Vehbe bin Mustafa (ts), *el-Fıkhü'l-İslamî ve Edilletuhu*, 4. Baskı, Dimaşk/Suriye, Daru'l-Fikir, c.IX, s.6520.

ÖZGEÇMİŞ

Kanaan Mehdi 1969 yılında Musulda doğmuştur. İlk, Orta ve lise eğitimini Musul'da tamamladı. Lisans eğitimini musul üniversitesi Hukuk fakültesinde tamamladı. Yüksek lisansını adalet bakanlığı bünyesinde tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Kanaan Mehdi iyi derece de Arebçe ve Kürtçe orta derece de Türkçe ve İngilizce bilmektedir. Halen Yüksek Yargı Meclisinde Hakim olarak görev yapmaktadır.

VIATE

Kanaan Mehdi was born in 1969 in Mosul. He completed elementary, secondary and high school education in Mosul. He completed her undergraduate degree at Mosul University Law School. He completed his master's degree within the ministry of justice. Kanaan Mehdi is married and has two children He speaks Arabic, Kurdish fluently and moderate Turkish and English. He currently serves as a judge in the Supreme Judicial Council.